

FİNANSAL İSTİKRAR RAPORU

2023-II
16 Kasım 2023

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

İdare Merkezi

Hacı Bayram Mah., İstiklal Cad. No:10 06050 Ulus Altındağ Ankara, Türkiye

Tel: (+90 312) 507 50 00

Faks: (+90 312) 507 56 40

Ana Sayfa: <http://www.tcmb.gov.tr>

E-mail: bankacilik@tcmb.gov.tr

ISSN 1305-8576 (Çevrimiçi)

Kamuoyunu bilgilendirme amaçlı olarak hazırlanan bu rapor esas olarak Eylül 2023 verilerine dayanarak hazırlanmakla beraber, raporun yayımlandığı tarihe kadar yaşanan gelişme ve değerlendirmeleri de içermekte olup, tüm içeriği ile TCMB Genel Ağ Sisteminde yer almaktadır. Bu raporda yer alan bilgi ve verilere dayanarak verilecek kararların sonuçlarından TCMB sorumlu tutulamaz.

Önsöz

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) olarak, birinci hedefimiz ve varlık nedenimiz olan fiyat istikrarını sağlamakla toplumsal refaha en büyük katkıyı sunacağımızın bilincindeyiz. Enflasyonla kararlı mücadelemizi, haziran ayında başlattığımız güçlü parasal sıkılaştırma ile sürdürüyoruz. Bu süreci makro finansal istikrarı gözeten politika adımlarımızla desteklerken, finansal piyasalara ilişkin düzenleme çerçevesini sadeleştirmekteyiz. İncelemekte olduğunuz Finansal İstikrar Raporu, bugüne kadar gerçekleştirdiğimiz düzenlemeler ile uyguladığımız politikalar ve bunların neticesinde ortaya çıkan gelişmeleri özetlemekte ve ilgili analizlere yer vermektedir.

Fiyat istikrarı, finansal istikrarın kalıcılığı için gereklidir. Finansal istikrarın korunması ise fiyat istikrarının toplumsal faydaya en fazla katkı sağlayacak şekilde tesisi ve sürdürülebilir, kaliteli ve istikrarlı büyümenin gerçekleşmesi için önem arz etmektedir. Küresel ve ulusal gelişmeler neticesinde, bu amaca erişmek için enflasyon ile mücadele her zamankinden daha elzem hale gelmiştir. Bu konuda tüm paydaşlarda aynı bilincin olması ve enflasyonla kararlılıkla mücadele edilmesi, toplumun tüm kesimlerinde ortak bir anlayışın ve beklentinin oluşmasına ciddi katkıda bulunmaktadır. TCMB'nin fiyat istikrarı ve finansal istikrar çabasındaki en önemli çıpanın söz konusu bu kamusal ve toplumsal mutabakat olduğunu gözlemliyoruz.

Parasal sıkılaştırma ve makroihtiyati çerçevede sadeleşme kapsamında attığımız adımların etkilerini, piyasa mekanizmalarının işlevselliğinde artış ve varlık fiyatlarının sinyal niteliğinin güçlenmesi şeklinde gözlemlemeye başladık. Bu süreç içerisinde, finansal sistemde Türk lirası mevduatın payı artarken kur korumalı ve döviz cinsi mevduat payının gerilemesi, finansal istikrarın yanında parasal aktarımı da güçlendirmektedir. Bankacılık sisteminin aracılık fonksiyonunu azami etkinlikte yerine getirebilmesi, dezenflasyon sürecinin belirlenen hedefler doğrultusunda gerçekleşebilmesi için ön koşuldur. Bu çerçevede, finansal aracılık faaliyetlerini kesintiye uğratan ve kredi dağılımını bozarak finansal istikrarı olumsuz etkileyen uygulamalar öngörülebilir bir çerçevede kaldırılmaktadır. TCMB'nin bankacılık sistemiyle iletişim ve koordinasyon içerisinde gerçekleştirmeye devam ettirdiği sadeleştirme adımları ve uygulamaya koyduğu politika araçlarıyla ticari kredi akışının normalleşmesi, ihracat ve yatırım kredilerinin payının artması ve bireysel kredi büyümesinin yavaşlaması eşanlı gerçekleşmektedir.

Finansal sistemin en önemli aracısı olan bankaların makro politika kararlarına doğru tepki ve uyum gösterebilmeleri ve olabilecek dışsal şoklara karşı düzgün risk yönetimi sayesinde fon akışının kesintiye uğramadan devam etmesini sağlamaları, finansal sistemin sağlığı açısından son derece önemlidir.

Para politikasının etkinliğini ve başarısını belirleyen bir diğer önemli çevresel şart olan reel sektörün finansal görünümüne bakıldığında, reel sektör firmalarının likit bilanço yapıları, yüksek kârlılık ve azalan borçluluk oranları, finansman maliyetlerindeki artış kaynaklı riskleri yönetebilecek kapasitede olduğunu göstermektedir. Raporda detaylı şekilde ele alındığı üzere, sağlam bilanço yapısına sahip olan bankacılık sektörü, parasal sıkılaştırma sürecinde faiz riskini başarıyla yönetmektedir. Sektör, aktif kalitesindeki güçlü görünümünü korumakta, pasif yönetimini de TCMB'nin dezenflasyon hedefiyle

uyumlu olarak yapmaktadır. Sermaye yeterlilik oranları yasal sınırın üzerinde seyretmekte ve bankalar yeterli düzeyin üzerinde likidite tamponu bulundurmaktadır. Ülke risk primindeki gerileme ile birlikte bankaların dış finansman koşulları iyileşmekte ve borç çevirme oranları yüksek seyretmektedir. Özetle, bankacılık sisteminin güçlü yapısı TCMB'nin para politikasının etkinliğini destekleyen en önemli faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Finansal İstikrar Raporu'nun bu sayısında finansal istikrara ilişkin güncel gelişmelerin aktarılmasının yanı sıra, Türk lirası mevduata geçişi önceliklendiren makro ihtiyati politika çerçevesi ile reel sektör ve mali kesimin olası şoklara karşı dayanıklılığı ayrıntıları ile ele alınmaktadır. Dört bölümden oluşan raporun ilk iki bölümünde genel değerlendirme ve makroekonomik görünüm sunulmaktadır. Üçüncü bölüm finans dışı kesim, hanehalkı ve firmaların finansal riskler karşısındaki durumunu değerlendirmektedir. Dördüncü bölüm ise finans sektörü görünümünü ve riskleri ayrıntılı olarak incelemektedir.

Serbest piyasa ekonomisi koşulları altında finansal istikrarın ve onun ilk ve en önemli şartı olan fiyat istikrarının tesisi sürecinde tüm iktisadi aktörlerin ve karar alıcı mercilerin hem bu geçiş döneminde ihtiyaç duyacakları donanım ve tedbir kısmında yeterli olduklarını, hem de ortak amaç konusunda hakiki bir farkındalık ve fikir birliği içinde olduğunu gözlemlemekteyiz. Politika setimizin istenen sonuçları verebilmesinin en önemli ön koşulunun bunlar olduğu bilinciyle fiyat istikrarı ve finansal istikrar hedeflerimizden taviz vermeden, kararlılıkla ilerleyeceğiz. Bu süreçte şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerimiz doğrultusunda etkin iletişim içinde olmaya devam edeceğiz. Mevcut durum tespiti ve devreye soktuğumuz fiyat ve finansal istikrar tedbirlerinin ilk etkilerini aktarma amaçlı Finansal İstikrar Raporumuzun 37'nci sayısının tüm okuyucular için faydalı olmasını dilerim.

Dr. Hafize Gaye ERKAN

Başkan

İçindekiler

I. Genel Değerlendirme	1
II. Makroekonomik Görünüm	2
II.1 Uluslararası Gelişmeler	2
II.2 Yurt İçi Temel Makroekonomik Gelişmeler	5
II.2.I Kutu: Türk Lirası Mevduatı Önceliklendiren Yeni Makro İhtiyati Politika Çerçevesi.....	8
II.2.II Kutu: Finansal Piyasaların Etkin İşleyişine Yönelik Atılan Adımlar.....	10
III. Finans Dışı Kesim	15
III.1 Hanehalkı Gelişmeleri	15
III.2 Reel Sektör Gelişmeleri	22
IV. Finansal Kesim	29
IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski	29
IV.1.I Kutu: İhracatçı Firma Kredilerinin Gelişimi ve Bankaların Aktif Kalitesine Katkısı.....	40
IV.2 Likidite Riski	43
IV.2.I Kutu: Bankaların Yakın Dönem Yurt Dışı Tahvil İhraçları.....	48
IV.3 Faiz ve Kur Riski.....	51
IV.3.I Kutu: Faiz Oranı Artışının Bankacılık Sektörüne Etki Kanalları.....	58
IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği	62
Kısaltma Listesi	68

I. Genel Değerlendirme

Parasal sıkılaştırma ve destekleyici yönde uygulamaya alınan seçici kredi ve miktarsal sıkılaştırma adımları ile birlikte kredi büyümesi dengelenmektedir. Makroihtiyati politikalarda atılan sadeleşme adımları sonrasında ticari kredilerde istikrarlı bir büyüme gözlenirken, ihracat ve yatırım kredilerinin payının artmasıyla ticari kredi kompozisyonu iyileşmektedir. Bireysel kredi büyümelerinde belirgin bir yavaşlama izlenmektedir.

Reel sektörün finansal borç oranı gerilemeye devam ederken, firmaların finansal göstergelerindeki olumlu görünüm korunmaktadır. Reel sektör firmalarının finansal kaldıraç oranında önemli bir iyileşme gözlenmiş, bu gelişmede milli gelire oranla düşüş eğilimi gösteren finansal borçluluk etkili olmuştur. Halka açık firmaların kârlılık ve borç ödeme gücüne ilişkin finansal göstergelerinde tarihsel ortalamaların üzerindeki güçlü seyir finansman maliyetlerindeki artış kaynaklı riskleri sınırlandıran bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Reel sektör firmalarının YP açık pozisyonları YP nakdi kredilerindeki gerilemeye bağlı olarak azalmaya devam etmektedir. YP borçlulukta düşüş sürerken, YP borcu bulunan firma sayısı da gerilemektedir. Firmalar güçlü YP likiditelerine bağlı olarak kısa vadeli YP yükümlülüklerini karşılayabilecek sağlam bilançolara sahiptir. Küresel finansal koşullardaki sıkı görünüme karşın firmaların yurt dışı kaynaklardan temin ettiği finansman artmakta ve dış borç yenileme oranındaki güçlü seyir devam etmektedir.

Türkiye'nin hanehalkı borçluluğu emsal ülkelere göre oldukça düşüktür. Kişi başı hanehalkı borcu ve gelire oranla borçluluk göstergeleri gerilemeye devam etmektedir. Yükselen faiz oranları ve makroihtiyati politikadaki sıkılaştırma sonucunda yavaşlayan bireysel kredi büyüme hızları hanehalkı borçluluğunun düşük kalmasında etkili olmuştur.

Bankacılık sektörünün aktif kalitesindeki güçlü görünüm korunmuştur. TGA oranındaki azalma eğilimi haziran ayının sonuna kadar devam etmiş, para politikasında sıkılaştırma süreci sonrasında kredi büyümesindeki yavaşlamayla birlikte TGA oranı yatay bir seyir izlemeye başlamıştır. TGA oranında tarihsel ortalamaların altındaki düşük seyir tüm kredi alt türlerinde gözlenmiştir. Firmaların yakın izlemedeki kredi oranları iyileşmeye devam ederken, bireysel kredilerin yakın izleme oranı sınırlı artış göstermiştir. Yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin önemli bir kısmının gecikmesi bulunmamaktadır. Bankaların ihtiyatlılık gereği yüksek karşılık ayırma politikasını sürdürdükleri gözlenmektedir.

Makroihtiyati politikalarda sadeleşme adımları sonrasında, KKM bakiyesindeki azalma hız kazanırken, sistemde artan TL likidite zorunlu karşılıklar ile sterilize edilmiştir. Küresel finansal koşullardaki sıkılaştırmaya ve artan jeopolitik risklere karşın ülke risk priminde gerçekleşen belirgin iyileşme bankaların yurt dışı fonlama imkânlarını olumlu etkilemektedir. Yılın son çeyreğinde yapılan sendikasyon kredisi yenilemeleri yüksek seviyelerde gerçekleşirken eurobond ihraçları da canlanmaktadır.

Bankacılık sektörünün kârlılığındaki aşağı yönlü eğilim, yılın üçüncü çeyreğinde net faiz marjındaki toparlanma ile birlikte sonlanmıştır. Makro ihtiyati düzenlemelerde atılan sadeleşme adımları sonrasında faiz marjı iyileşmektedir. Kâr performansı üzerinde aktif kalitesi kaynaklı riskler sınırlı kalmaya devam ederken, ücret ve komisyon gelirleri ile sermaye piyasası işlemleri ve kambiyo gelirleri kârlılığı desteklemiştir.

Sermaye oranları yasal sınırların üzerindeki seyrini korumaktadır. Bankacılık sektörünün güçlü sermaye pozisyonu beklenmeyen kayıpları karşılayabilecek kapasitedir. Sermaye tamponlarının yanı sıra bankaların ayırdığı serbest karşılıklar gerçekleşebilecek risklere karşı bankaların daha hazırlıklı olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca, ihtiyatlı bir şekilde belirlenen kredi risk ağırlıkları ilave bir tampon oluşturmaktadır.

Bankalar faiz ve kur riskini yönetebilecek güçlü bilanço yapısına sahiptir. Düzenlemelerde yapılan sadeleşme sonrasında sektörün TL kredi-mevduat faiz farkı pozitif alana geçmiştir. Bu gelişme bankaların faiz riski yönetimine olumlu katkı vermiştir. Yabancı para net genel pozisyonunun özkaynaklara oranı yasal sınırlar dahilinde olmakla birlikte YP pozisyon fazlası taşıyan banka sayısı sektör genelinde artmıştır.

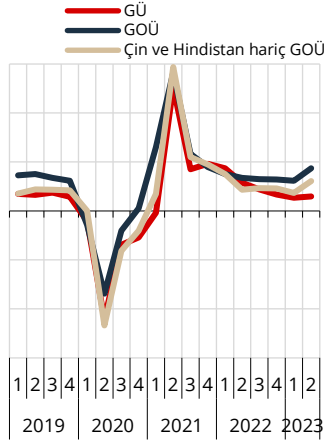
II. Makroekonomik Görünüm

II.1 Uluslararası Gelişmeler

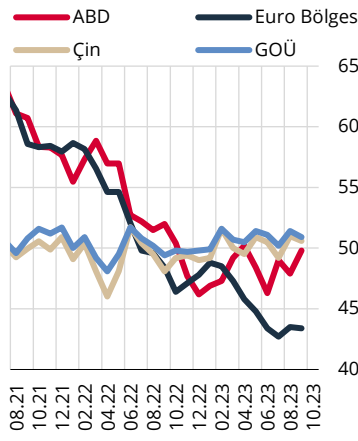
Gelişmiş ülke merkez bankalarının para politikası adımları ile beraber tahvil getirilerinde görülen yükseliş ve petrol fiyatlarında yaşanan oynaklık, küresel likidite ve ekonomik faaliyet üzerine etki eden temel unsurlar olmuştur.

Küresel büyüme görünümünde süregelen yatay seyir korunmaktadır (Grafik II.1.1). Gelişmiş ülke para politikalarında sıkı duruşun uzun süreceği beklentisi finansal koşullar üzerinde sıkılaştırıcı etkide bulunarak bu ülkelerin büyümelerini aşağı yönde etkilemektedir. ABD ve Euro Bölgesi imalat sanayi PMI değerleri, iktisadi faaliyette durağan seyrin devam ettiğine işaret etmektedir (Grafik II.1.2). Diğer taraftan, GOÜ'lerde imalat sanayi PMI değerlerinin büyümeye işaret eden 50 referans değerinin üzerine çıktığı GOÜ'lerde iktisadi faaliyette toparlanmanın başladığı gözlenmektedir. Türkiye'nin önemli ticaret ortaklarından Euro bölgesine ait göstergeler, iktisadi faaliyette gözlenen yavaşlamanın yılın ikinci yarısında da devam edeceğini ima etmektedir (Grafik II.1.3).

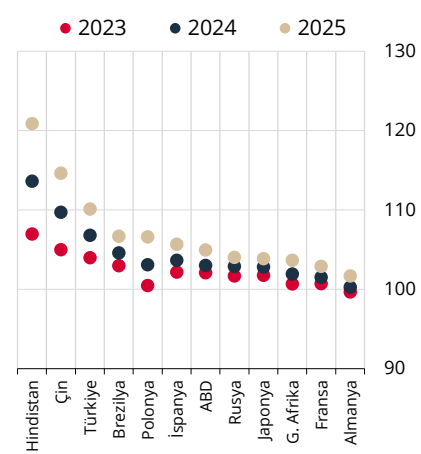
Grafik II.1.1: Ülkelerin Büyüme Oranları (Yıllık, %)

Grafik II.1.2: İmalat Sanayi PMI (Endeks)

Grafik II.1.3: Reel GSYİH Gerçekleşmeleri ve Tahminleri (Yıllık, 2022=100)

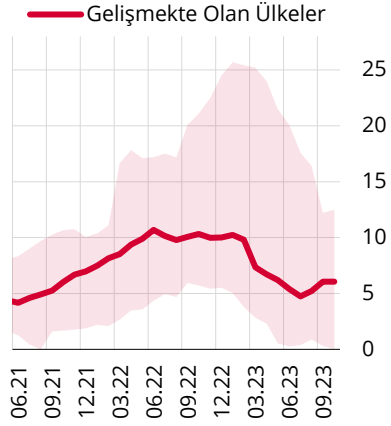
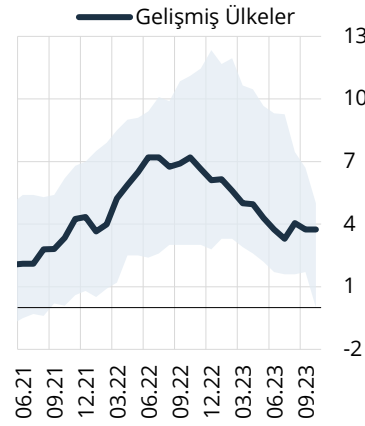
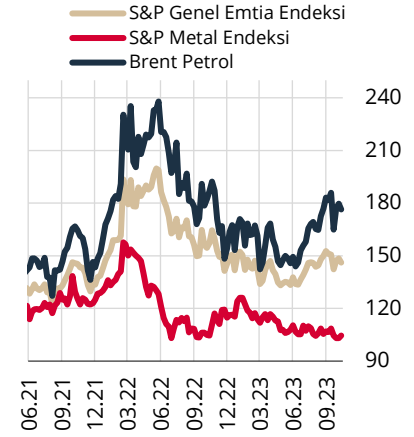

Kaynak: Bloomberg Son Gözlem: 2023 Ç2 Kaynak: Bloomberg Son Gözlem: 10.23 Kaynak: Bloomberg Son Gözlem: 2023 Ç3

Dipnot: GÜ'ler arasında ABD, Euro Bölgesi, Japonya, İngiltere, Kanada, G. Kore, İsviçre, İsveç, Norveç, Danimarka ve İsrail yer alırken, GOÜ'ler arasında Çin, Brezilya, Hindistan, Meksika, Rusya, Türkiye, Polonya, Endonezya, G. Afrika, Arjantin, Tayland, Malezya, Çekya, Kolombiya, Macaristan, Romanya, Filipinler, Ukrayna, Şili, Peru ve Fas bulunmaktadır. Grafik II.1.3'te, Hindistan mali yılı diğer ülke mali yıllarından farklı döneme sahip olduğundan, Bloomberg verisinde Dünya Bankası yöntemi esas alınmıştır.

Yılın ilk yarısında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin enflasyon oranlarında gözlenen gerileme eğilimi, yılın geri kalanında yerini yatay seyre bırakmıştır.

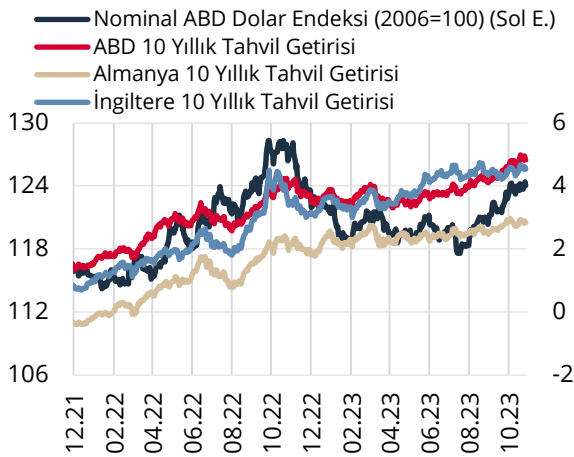
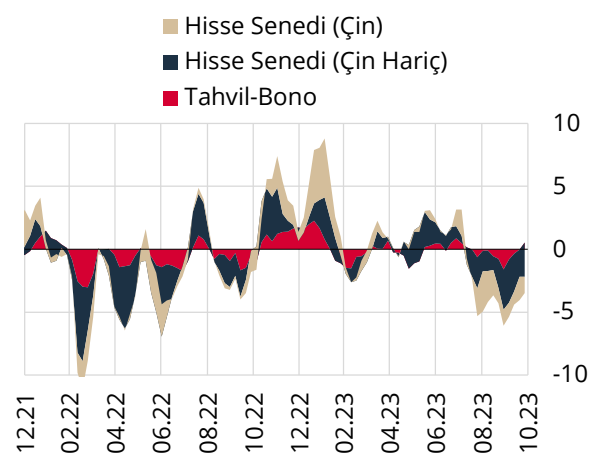
Küresel enflasyonun, halen uzun dönem ortalamalarının ve politika hedeflerinin üzerinde seyrettiği görülmektedir (Grafik II.1.4, Grafik II.1.5). Enflasyon gerçekleşmeleri, gelişmiş ülkelerde genellikle yüzde 2 ve gelişmekte olan ülkelerde ortalama yüzde 3,5 olan enflasyon hedef oranlarının oldukça üzerinde yer almaktadır. Son dönemde emtia fiyatlarında, özellikle petrol olmak üzere enerji emtialarında gözlenen yükseliş küresel enflasyon gerçekleşmelerinde risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır (Grafik II.1.6).

Grafik II.1.4: Küresel Enflasyon - Gelişmekte Olan Ülkeler (%)**Grafik II.1.5: Küresel Enflasyon - Gelişmiş Ülkeler (%)****Grafik II.1.6: Emtia Endeksleri (Endeks, 25.12.2020=100)**

Dipnot: Enflasyon oranları, ilgili ülkelerdeki TÜFE yıllık değişimini ifade etmektedir. Grafik II.1.4 ve Grafik II.1.5'te yer alan sürekli çizgi ilgili ülke grupları arasındaki medyan değeri göstermektedir. GOÜ'ler arasında Brezilya, Meksika, Rusya, Polonya, Endonezya, G. Afrika, Tayland, Çekya, Kolombiya, Macaristan, Romanya ve Filipinler yer almaktadır. GÜ'ler arasında ABD, Euro Bölgesi, Japonya, İngiltere, Kanada, G. Kore, İsviçre, İsveç, Norveç ve İsrail yer almaktadır. Taralı alanlar, ilgili ülke gruplarında gözlenen en yüksek ve en düşük değerleri belirtmektedir.

ABD dolar endeksinde yeniden yükseliş eğilimi görülürken, sıkılaştırıcı para politikası adımlarıyla beraber gelişmiş ülkelerin uzun vadeli tahvil getirilerinde de artış yaşanmıştır.

Geçtiğimiz rapor döneminde 2001 yılından bu yana en yüksek değerini almasının ardından gerilemeye başlayan ABD dolar endeksi, bu dönemde yeniden yükselme kaydetmiştir (Grafik II.1.7). Öte yandan, gelişmiş ülke merkez bankalarının politika adımları sonrasında bu ülkelerin tahvil faizlerinde bir miktar yükselme gözlenmiştir (Grafik II.1.7). Yükselen jeopolitik riskler ile birlikte azalan küresel risk iştahı GOÜ'lerden fon çıkışına neden olmuştur (Grafik II.1.8).

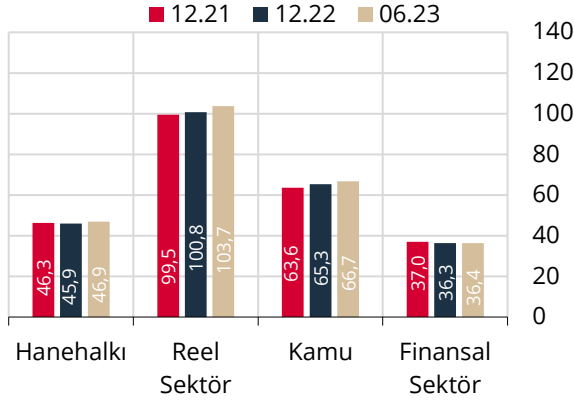
Grafik II.1.7: ABD Dolar Endeksi ve Gelişmiş Ülkelerde 10 Yıllık Hazine Tahvil Getirileri (Endeks, %)**Grafik II.1.8: GOÜ'lere Yönelen Haftalık Portföy Akımları (4 Haftalık Hareketli Ortalama, Milyar ABD Doları)**

Gelişmekte olan ülkelerde borçluluk oranlarında tüm sektörlere yayılan artışlar görülürken, gelişmiş ülke borçluluk oranı değişimlerinde sektörel farklılıklar gözlenmektedir.

Geçtiğimiz yıl önemli gerileme gösteren GÜ'lerde kamu kesimi finansal borçluluk oranı yılın ilk yarısında yeniden artış yönlü hareket izlemiştir. Diğer yandan, GOÜ'ler ve GÜ'lerde finansal borçluluk oranlarında gözlenen kompozisyonel farklılığın bu dönemde de korunduğu görülmektedir. Buna göre, 2022 yılına

kıyasla GOÜ'lerde reel sektör firmalarının finansal piyasalardan ve kuruluşlardan borçlanan temel aktör olarak öne çıkmaya devam ettiği, özellikle finansal kesimin borçluluk oranının ise GÜ'lere kıyasla oldukça düşük olduğu gözlenmektedir. Diğer yandan, GÜ'lerde ise kamu kesiminin ve finans sektörünün en borçlu sektörler olduğu dikkat çekmektedir (Grafik II.1.9 ve Grafik II.1.10). GÜ'lerde hanehalkı ve reel sektör finansal borçluluk oranları gerilemeye devam etmiştir.

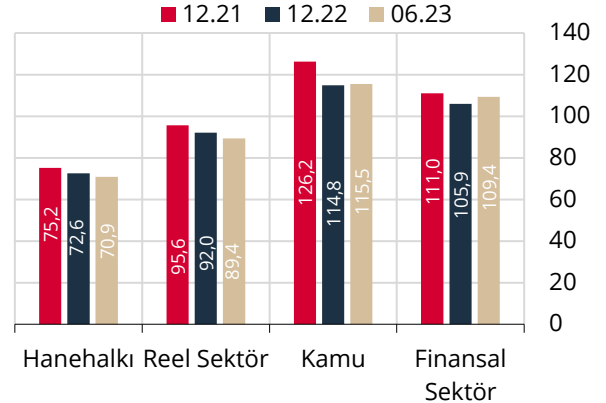
Grafik II.1.9: GOÜ'lerde Finansal Borçluluk Seviyesi (Borç/GSYİH, %)

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 2023 Ç2

Grafik II.1.10: GÜ'lerde Finansal Borçluluk Seviyesi (Borç/GSYİH, %)

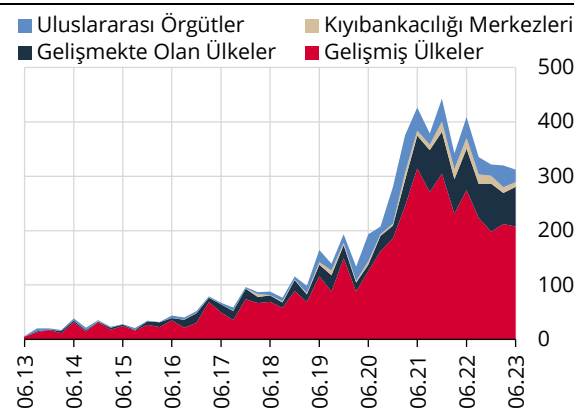
Kaynak: IIF

Son Gözlem: 2023 Ç2

Pandemi sonrasında gelişmiş ülkelerin öncülüğünde hızla artış gösteren sürdürülebilirlik temalı borçlanma 2023 yılında önce gerilemiş, sonra yerini yatay seyre bırakmıştır.

Sürdürülebilirlik temalı borçlanma faaliyetleri geçtiğimiz rapor döneminden bu yana yatay seyretmektedir (Grafik II.1.11). Sıkılaştırıcı para politikası uygulamaları sonucu artan finansman maliyetlerinin ve Rusya-Ukrayna çatışmasının Avrupa için yarattığı enerji sorunlarının bu gelişmede etkili olduğu değerlendirilmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilirlik temalı borçlanma imkanlarında tahvil piyasasının ağırlığını artırarak koruduğu, buna karşın sürdürülebilirlik temalı banka kredilerinin payının ise azalmaya devam ettiği görülmektedir (Grafik II.1.12).

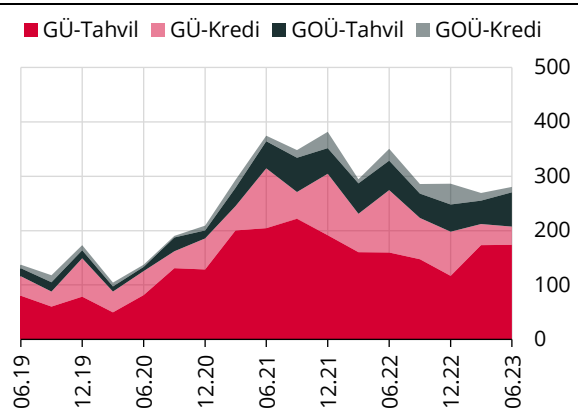
Grafik II.1.11: Çevresel, Sosyal ve Yönetişim Temalı Borçlanma (Milyar ABD Doları)

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 2023 Ç2

Grafik II.1.12: Çevresel, Sosyal ve Yönetişim Temalı Tahvil İhraçları ve Banka Kredileri (Milyar ABD Doları)

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 2023 Ç2

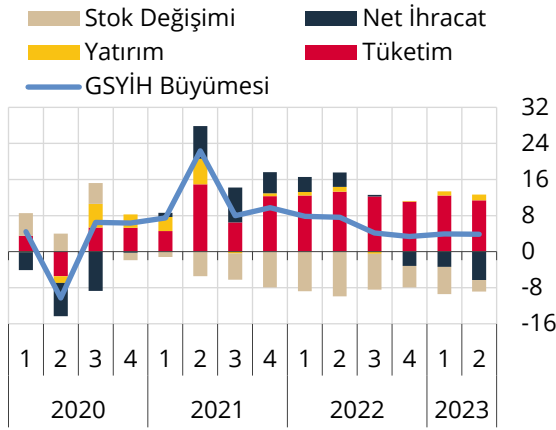
Notlar: Gelişmekte Olan Ülkeler (GOÜ), Gelişmiş Ülkeler (GÜ), Kıyı bankacılığı merkezleri, sırasıyla 141, 35 ve 24 farklı ülkenin toplamından oluşmaktadır. Çevresel, Sosyal ve Yönetişim temalı borçlanma hem tahvil hem de banka kredisi olarak sağlanabilmekte olup, Grafik II.1.12 bu kırılımı GÜ ve GOÜ'ler için detaylı olarak incelemektedir.

II.2 Yurt İçi Temel Makroekonomik Gelişmeler

İktisadi faaliyet 2023 yılının ilk yarısında iç talepteki güçlü seyrin etkisiyle canlılığını korumuştur.

GSYİH, 2023 yılının ikinci çeyreğinde yıllık olarak yüzde 3,8, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış verilere göre ise bir önceki çeyreğe göre yüzde 3,5 büyümüştür. Bu çeyrekte, makine ve teçhizat yatırımlarının büyümeye pozitif katkısı devam ederken, harcamalar açısından büyümeyi belirleyen ana unsur özel tüketim kaynaklı yurt içi nihai talep olmuştur (Grafik II.2.1). Sanayi üretim endeksi üçüncü çeyrekte yıllık bazda yüksek büyüme oranları kaydetmiştir. Öncü göstergeler hizmet sektöründe canlılığın devamına, sanayi sektöründe ise çeyreklik bazda yavaşlamaya işaret etmektedir (Grafik II.2.2).

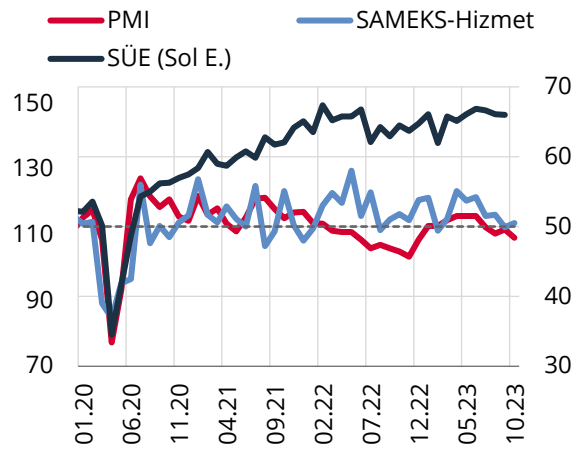
Grafik II.2.1: GSYİH Büyümesi ve Harcama Yönünden Yıllık Büyüme Katkıları (% Puan)

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 2023Ç2

Grafik II.2.2: İktisadi Faaliyete İlişkin Seçilmiş Öncü Göstergeler (Endeks)

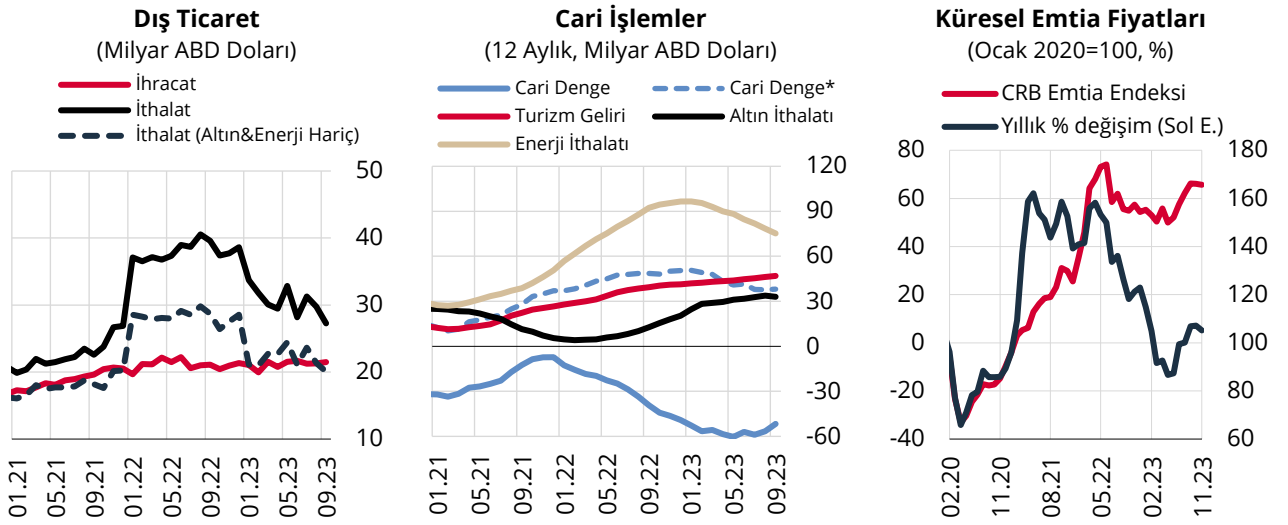

Kaynak: TÜİK, İSO, MÜSİAD Son Gözlem: 10.23 (SÜE 09.23)
Dipnot: Sanayi Üretim Endeksi (SÜE, 2015=100) ve Hizmet Sektörü Satınalma Müdürleri Endeksi (SAMEKS-Hizmet) mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmıştır. Kesikli çizgi, İmalat Sanayi Satınalma Yöneticileri Endeksi (PMI) ve SAMEKS için önceki aya göre durağan durumu gösterir.

Yıllıklandırılmış cari açık, hizmet gelirlerindeki güçlü seyir ve enerji ithalatındaki düşüş ile birlikte azalmaya başlayan dış ticaret açığı kaynaklı olarak gerilemektedir.

İthalat son dönemde enerji ithalatındaki bir miktar düşüşle birlikte ivme kaybetmiştir. Turizmin cari işlemler hesabına olumlu katkısı devam ederken altın ve enerji hariç ithalat, yıllıklandırılmış cari açıktaki düşüşe katkı vermiştir. Enerji ve altın hariç yıllık cari işlemler hesabı eylül ayı itibarıyla 38 milyar ABD doları fazla vererek pozitif görünümünü korumuştur (Grafik II.2.3). Artan jeopolitik risklerin etkisiyle son dönemde artış eğilimine giren küresel emtia fiyatları ve zayıf dış talep, önümüzdeki dönemde cari işlemler açığı üzerindeki potansiyel risk unsurlarıdır.

Grafik II.2.3: Cari İşlemler Hesabı Gelişmeleri

Kaynak: TCMB, TÜİK, Ticaret Bakanlığı, Refinitiv

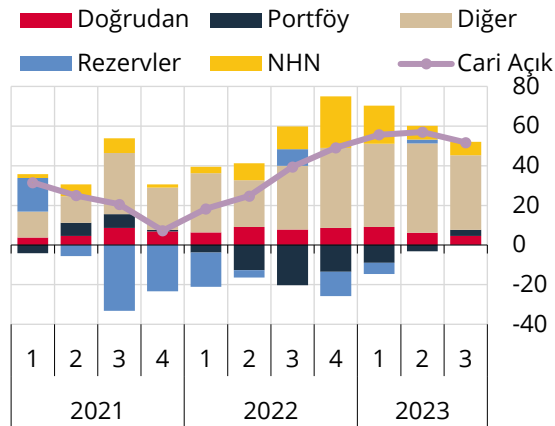
Son Gözlem: 09.23 (Emtia fiyatları 07.11.2023)

Dipnot: Dış ticaret tutarları için genel ticaret sistemi tanımlı ve mevsim/takvim etkisinden arındırılmış aylık ihracat (fob) ve ithalat (cif) verileri kullanılmıştır. (*) işareti, enerji ve altın hariç cari işlemler dengesini göstermektedir. Emtia Endeksi (Refinitiv/CoreCommodity CRB Index), ham petrol, altın, bakır, canlı hayvan, şeker gibi 19 adet emtia vadeli (futures) fiyatlarının aritmetik ortalamasını yansıtmaktadır.

Cari işlemler açığı ağırlıklı olarak yurt dışı yerleşiklerin yurt içi mevduatı ve bankaların sağladığı krediler ile finanse edilmiştir.

12 aylık cari işlemler açığı kaynaklı finansman ihtiyacı, son aylardaki bir miktar gerilemeyle birlikte eylül ayı itibarıyla 51,7 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Doğrudan yatırımlar ve net hata noksan kalemi katkısının yanı sıra portföy yatırımları yedi çeyrek sonra ilk kez cari açığın finansmanına pozitif katkı yapmıştır (Grafik II.2.4). Bankalar, son aylarda dış borçlarını büyük oranda yenilemiş ve eylül ayı itibarıyla 12 aylık borç yenileme oranları yüzde 100'ün üzerine çıkmıştır. Banka dışı sektörün dış borç çevirme oranı ise bir miktar gerilemesine rağmen yüzde 107 olarak gerçekleşmiştir. Banka dışı özel sektörün yıllıklandırılmış cari açığın finansmanına katkısı mevcut Rapor döneminde de devam etmiştir (Grafik II.2.5).

Grafik II.2.4: Cari Açığın Finansmanı (12 Aylık Birikimli, Milyar ABD Doları)

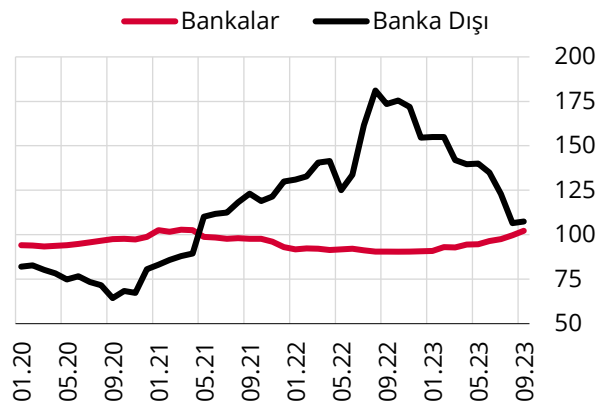

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Portföy yatırımları ile doğrudan ve diğer yatırımlar, net giriş şeklindedir. Rezervde (-) işaret, artışı gösterir.

Grafik II.2.5: Dış Borç Çevirme Oranı (12 aylık, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Dış borç çevirme oranları, 12 aylık pencerede kısa ve uzun vadeli toplam dış borçlar üzerinden hesaplanmıştır.

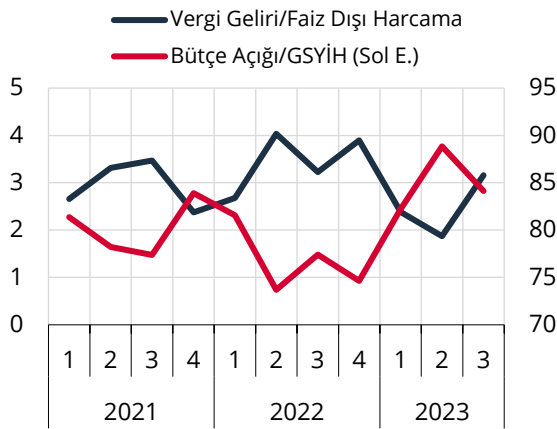
Kamu maliyesinde, deprem kaynaklı harcamalar ve ücret artışları bütçe dengesini olumsuz etkilemesine rağmen son dönemdeki bütçe gelirlerini artırıcı tedbirler bu etkiyi sınırlamıştır.

Deprem felaketinin ve ücret artışlarının kamu maliyesi üzerindeki etkileri 2023 yılı ikinci çeyreğinde belirginleşmiş ve bu çeyrekte bütçe açığının milli gelire oranı yüzde 3,8'e yükselmiştir. Bu artışta personel giderleri ve cari transferler belirleyici olurken diğer kalemlerin etkisi sınırlı kalmıştır. Öte yandan, vergi düzenlemeleriyle birlikte vergi gelirlerindeki yüksek artış, haziran ve temmuz aylarında bütçenin fazla vermesini sağlamış ve bütçe açığının milli gelire oranının üçüncü çeyrekte yüzde 2,8'e gerilemesinde önemli rol oynamıştır (Grafik II.2.6).

Döviz kuru gelişmeleri ve vergi düzenlemelerinin etkisiyle enflasyon oranı 2023Ç3'te hızlı bir yükseliş kaydetmiştir.

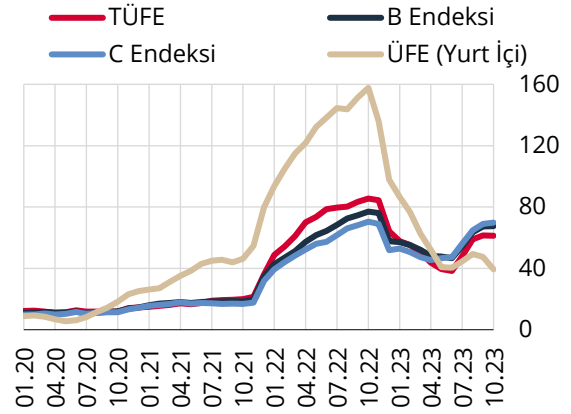
Döviz kuru, ücret, vergi ve akaryakıt fiyat artışı gibi şokların bir anda yaşanmış olması enflasyondaki artışta önemli rol oynamıştır. Fiyatlama davranışlarında temmuz ve ağustos aylarında belirgin bir bozulma gözlenmiş, izleyen aylarda ise enflasyonun ana eğiliminin yüksek seviyelerinden gerileme kaydedilmiştir. Tüketici fiyatları enflasyonu ekim ayında aylık olarak yüzde 3,43, yıllık olarak ise yüzde 61,4 olarak gerçekleşmiştir. Aylık enflasyonda en yüksek artış yüzde 13,7 ile giyim ve ayakkabı harcamalarında gerçekleşirken, lokanta ve otel harcamaları yüzde 94,1 ile yıllık enflasyonda en yüksek artışın gerçekleştiği harcama kalemi olmuştur (Grafik II.2.7).

Grafik II.2.6: Merkezi Yönetim Bütçe Göstergeleri (12 Ay Birikimli, %)

Kaynak: TCMB, HMB
Son Gözlem: 09.23
Dipnot: 2023 yılı 3. çeyrek GSYİH tahmin değeridir.

Grafik II.2.7: Enflasyon Gelişmeleri (Yıllık % Değişim)

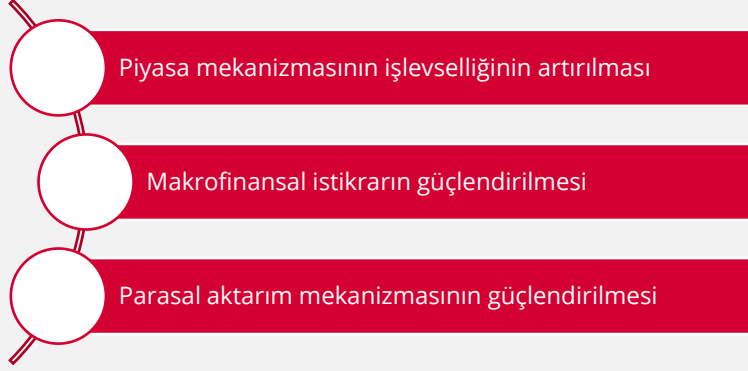

Kaynak: TCMB, TÜİK
Son Gözlem: 10.23
Dipnot: TÜFE'den işlenmemiş gıda ürünleri, enerji, alkollü içkiler ve tütün ile altın kalemlerinin çıkarılmasıyla B endeksi, buna ek olarak gıda ve alkolsüz içeceklerin çıkarılmasıyla C endeksi elde edilmektedir.

Kutu II.2.1: Türk Lirası Mevduatı Önceliklendiren Yeni Makro İhtiyati Politika Çerçevesi

Para Politikası Kurulu'nun 22 Haziran 2023 tarihli kararı sonrasında birçok platformda vurgulandığı üzere mikro ve makroihtiyati çerçevenin, etki analizlerine dayanarak ve kademeli bir anlayışla sadeleştirileceği ifade edilmiştir. Sadeleşme politikası, piyasa mekanizmalarının işlevselliğini artırma ve makro finansal istikrarı güçlendirme amacını gütmektedir. Sadeleşme sürecinin en önemli unsuru ise Türk lirası mevduat hesaplarının önceliklendirilmesidir. Bu kutuda son dönemde uygulamaya geçirilen ve Türk lirası mevduatı öncüleyen düzenlemelerin hedefleri ve etkilerine yer verilmektedir.

Şema II.2.1.1: Makroihtiyati Politika Çerçevesi Hedefleri

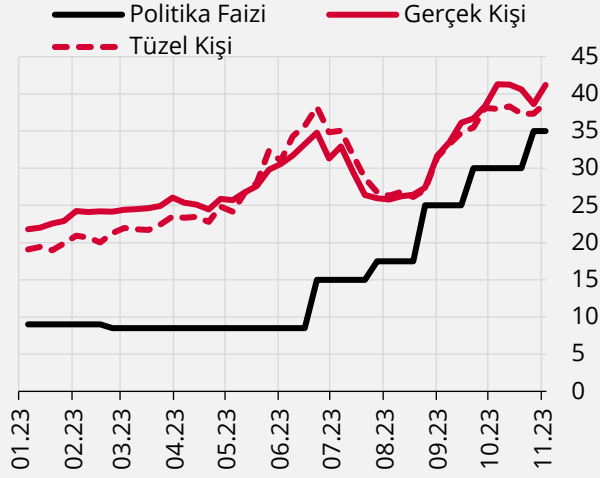
Haziran 2023 PPK toplantısını izleyen süreçte, mikro- ve makroihtiyati çerçevenin makro finansal istikrarı destekleme amacıyla güçlendirilmesi ve piyasa mekanizmasının işlevselliğini artırma hedefleri çerçevesinde sadeleştirilmesine karar verilmiştir. Geçiş sürecinin olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla sadeleşme politikasının kademeli olması, dönüşümün hızı ile sıralamasının etki analizleri neticesinde belirlenmesi uygun görülmüştür.

Sadeleşen makroihtiyati çerçeve, YP mevduat ve KKM hesaplarının azaltılması ve TL hesaplara kademeli geçişi hedeflemektedir. TCMB tarafından yeniden tanımlanan TL payı hedefi, temelde Türk lirası mevduat hesaplarının toplam mevduat tutarına oranının verilen sürelerde en az belirli bir oranda artırılmasını öngörmektedir. Yeni düzenleme çerçevesinde KKM tutarı hesaplamalarda TL mevduat tutarı içerisinde sayılmamaktadır.

Bu amaçlara ulaşmak için daha önce T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından kur koruma desteği sağlanan hesaplar için yüzde 50, Merkez Bankası'na kur/fiyat koruma desteği sağlanan hesaplar (dönüşüm hesapları) için yüzde 10 seviyesinde Türk lirası vadeli mevduat/katılım fonu hesaplarına geçiş hedefleri belirlenmiştir. Vadesi gelen dönüşüm hesapları için ayrıca yenileme hedefleri de bulunmaktadır.

Ekim ayının son haftasında TL payı ile dönüşüm hesapları için yenileme ve TL'ye geçişe ilişkin menkul kıymet tesisi uygulaması kaldırılmış ve söz konusu hedeflerin yabancı para mevduat/katılım fonu için tesis edilmesi gereken zorunlu karşılıklardan komisyon alınması uygulaması çerçevesinde düzenlenmesine karar verilmiştir. Menkul kıymet tesisinden komisyon uygulamasına geçiş ile birlikte piyasa mekanizmasının işlevselliğinin artırılması amacıyla uyumlu olarak getiri eğrisinde fiyatlamaların sağlıklı bir şekilde piyasa koşullarında oluşması ve piyasa aktörlerinin beklentilerini tam olarak yansıtması beklenmektedir.

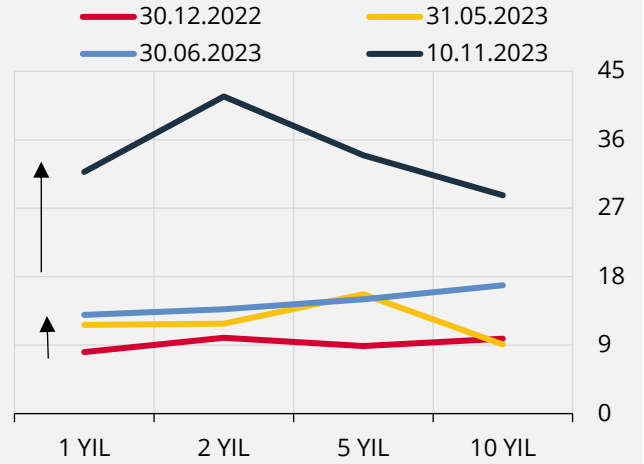
Para politikasında sıkılaştırma adımları, TL mevduatı önceliklendirilen ve sadeleştirilen makroihtiyati çerçeve sonrasında TL mevduat faizleri politika faizleri ile uyumlu bir patikada hareket etmeye başlamıştır (Grafik II.2.1.1). Benzer şekilde bu adımların sonucunda DİBS getiri eğrisindeki fiyatlamalar da piyasa koşullarına uygun şekilde normalleşmeye başlamıştır. Getiri eğrisinin kısa ucunda faizler politika faiziyle uyumlu seviyelere yükselmiş ve aktarım kanalı güçlenmiştir (Grafik II.2.1.2). Daha uzun vadeli faizler ise enflasyon beklentilerindeki iyileşmeyi yansıtacak ölçüde kısa vadeli faizlerin altında oluşmaya başlamıştır.

Grafik II.2.1.1: TL Mevduat Faizi (%)*

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.11.2023

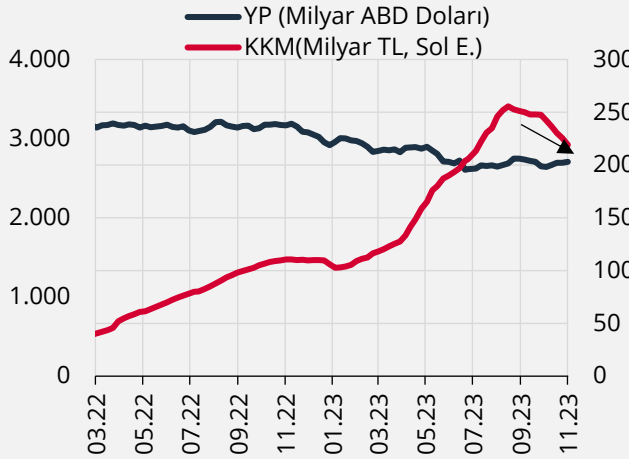
Dipnot: *Katılım bankaları hariçtir.

Grafik II.2.1.2: DIBS Getiri Eğrisi Gelişimi (%)

Kaynak: Bloomberg

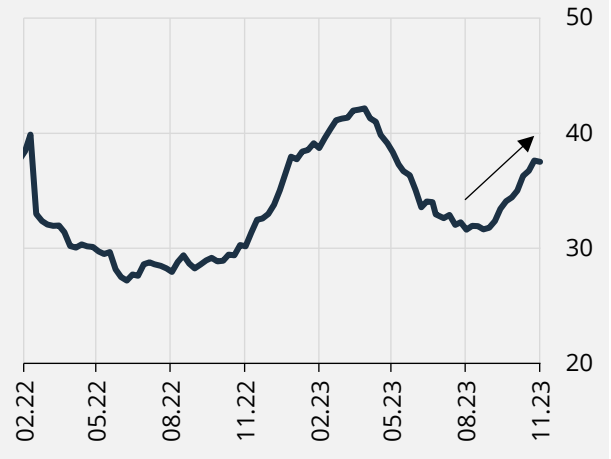
Son Gözlem: 10.11.2023

Yeni politika çerçevesinde tanımlanan KKM hesaplarından TL mevduat hesaplarına geçişi teşvik eden hedefler ve faiz oranlarındaki artışın bir sonucu olarak toplam KKM bakiyesi hızlı bir şekilde gerileme eğilimine girmiştir (Grafik II.2.1.3). KKM bakiyesindeki azalış ise doğrudan TL mevduattaki artış ile ikame edilmiş ve YP mevduata yönelim olmamıştır. TL mevduatın toplam mevduat içindeki payı, kur/fiyat gelişmelerinden etkilenmeyen, bankacılık sisteminin çekirdek fonlama yapısını güçlendiren TL mevduat kaynaklı olarak artış eğilimine girmiştir (Grafik II.2.1.4). Böylece sadeleşme sürecinde atılan adımlar aktarım kanalının yanı sıra bankaların bilançolarına da olumlu katkı sunmaktadır.

Grafik II.2.1.3: KKM ve YP Mevduat Tutarı (Milyar TL, Milyar ABD Doları)

Kaynak: BDDK

Son Gözlem: 03.11.2023

Grafik II.2.1.4: TL Mevduat/Toplam Mevduat Gelişimi (%)

Kaynak: BDDK

Son Gözlem: 03.11.2023

Yeni düzenleme yapısı ile birlikte Türk lirasına geçişin güçlenerek devam edeceği, YP mevduat hesaplarında artış görülmezken KKM hesaplarındaki azalışın kademeli ve sağlıklı bir şekilde sürdürüleceği ve getiri eğrisindeki görünümün normalleşmeye devam edeceği öngörülmektedir. Bütüncül bir bakış açısıyla ve etki analizlerine dayalı olarak hayata geçirilen sadeleşme sürecine dair adımların sonuçları yakından izlenmektedir.

Kutu II.2.II: Finansal Piyasaların Etkin İşleyişine Yönelik Atılan Adımlar

Makro finansal istikrarı güçlendirmek ve piyasa mekanizmalarının işlevselliğine katkıda bulunmak amacıyla mevcut Rapor döneminde uygulamaya konulan tedbirler ve politika adımları bu kutuda ana başlıklar altında özetlenmektedir.

Tablo II.2.II.1: Finansal Piyasalara Yönelik Başlıca Tedbir ve Düzenlemeler

1. Politika Faiz Oranı ve Merkez Bankası Likidite Yönetimi

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
22.06.2023	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 8,5'ten yüzde 15'e yükseltilmiştir.
20.07.2023	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 15'ten yüzde 17,5'e yükseltilmiştir.
24.08.2023	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 17,5'ten yüzde 25'e yükseltilmiştir.
21.09.2023	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 25'ten yüzde 30'a yükseltilmiştir.
26.10.2023	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 30'dan yüzde 35'e yükseltilmiştir.

2. Zorunlu Karşılıklar ve Menkul Kıymet Tesisi

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
23.06.2023	TL yükümlülükler için altın cinsinden zorunlu karşılık tesis edilmesi imkanları sonlandırılmıştır.
25.06.2023	Menkul kıymet tesis oranı yüzde 10'dan yüzde 5'e indirilmiştir. Kur korumalı mevduatın (KKM) TL mevduat kabul edildiği TL mevduat/katılım fonunun toplam mevduat/katılım fonu içindeki payına (KKM dahil TL payına) göre ilave veya indirimli menkul kıymet tesis edilmesi uygulamasında alt sınır değeri yüzde 60'dan yüzde 57'ye indirilmiştir. Yabancı para mevduat/katılım fonu ve repo işlemlerinden sağlanan fonların yabancı para kredilere göre değişimine ilişkin geçici uygulama sonlandırılmıştır. Dönüşüm oranına ve gerçek kişi ek dönüşüm oranına göre menkul kıymet tesisine ilişkin geçici uygulamalar sadeleştirilmiştir.
08.07.2023	KKM dahil TL payına göre ilave yabancı para zorunlu karşılık tesisi ve yabancı para mevduat/katılım fonu için tesis edilen zorunlu karşılıklar üzerinden komisyon alınması uygulamasında yüzde 60 olarak belirlenen hedef yüzde 57 olarak değiştirilmiştir.
21.07.2023	KKM hesaplarının yüzde 15 oranında zorunlu karşılığa tabi tutulacağı düzenlenmiştir.
29.07.2023	Kredi büyümesine göre menkul kıymet tesisi kapsamında yüzde 3 olan TL ticari krediler için aylık büyüme sınırı yüzde 2,5 olarak belirlenmiş ve ihracat, yatırım, tarım ve esnaf kredileri bu sınırlandırmanın dışında tutulmuştur ¹ . Taahhüt kredilerinde ise yüzde 3 olan büyüme sınırının yüzde 2 olarak belirlenmesine karar verilmiştir. Faiz/kar payına göre menkul kıymet tesisi kapsamında ihracat ve yatırım kredileri hariç TL ticari kredilerde ve ihtiyaç kredilerinde birinci kademe kaldırılarak faiz sınırının tek kademe olarak uygulanmasına karar verilmiştir.
20.08.2023	Döviz cinsinden vadesiz ve 1 aya kadar vadeli mevduat/katılım fonu için zorunlu karşılık oranı yüzde 25'ten yüzde 29'a çıkarılmıştır. KKM dahil TL payına göre ilave yabancı para zorunlu karşılık tesisi uygulaması sonlandırılmıştır. KKM dahil TL payına göre ilave/indirimli menkul kıymet tesisi uygulamasına son verilmiştir. Dönüşüm oranına göre menkul kıymet tesisi uygulaması sona erdirilmiştir.
26.08.2023	İlgili hesaplama döneminde vadesi gelen KKM hesaplarından standart TL hesaplara geçiş oranları ile döviz/altın dönüşümlü KKM hesaplarının (dönüşümlü KKM hesapları) yenilenme oranlarına göre menkul kıymet tesisi uygulanmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda; - TL kaynaklı KKM hesaplarından vadeli TL mevduat/katılma hesabına geçiş oranının yüzde 50'nin altında kalması halinde eksik kalan tutar kadar, - Gerçek kişilere ait dönüşümlü KKM hesaplarından vadeli TL mevduat/katılma hesabına geçiş oranının yüzde 10'un altında kalması halinde eksik kalan tutar kadar, - Dönüşümlü KKM hesaplarının yenileme oranının yüzde 75'in altında kalması halinde eksik kalan tutar kadar, - Dönüşümlü KKM hesaplarının yenileme ve TL'ye geçiş oranının yüzde 95'in altında kalması halinde eksik kalan tutar kadar

¹ 28.08.2023 tarihinde yapılan değişiklikle kamu kurum ve kuruluşlarını da kapsayacak şekilde istisnaların kapsamı genişletilmiştir.

	<p>menkul kıymetin bloke olarak tesis edilmesine karar verilmiştir.</p> <p>Ayrıca, KKM hesaplarını TL mevduat olarak dikkate almayan TL payı (KKM hariç TL payı) uygulamasına geçilerek gerçek kişiler için TL payı 2 yüzde puan artışının, tüzel kişiler için ise 18.08.2023 tarihi itibarıyla hesaplanan payının altında kalması halinde eksik kalan tutar kadar menkul kıymetin bloke olarak tesis edileceği düzenlenmiştir.</p>
26.08.2023	Kredi faiz/kâr payına göre menkul kıymet tesisi uygulaması sadeleştirilerek iki kademe yerine tek kademe şeklinde uygulanmasına karar verilmiştir.
14.09.2023	<p>KKM hesaplarında yüzde 15 olarak uygulanan TL zorunlu karşılık oranı vadeye göre farklılaştırılarak;</p> <p>- 6 aya kadar (6 ay dâhil) vadeli olanlar için yüzde 25,</p> <p>- 1 yıla kadar vadeli ve 1 yıl ve daha uzun vadeli olanlar için ise yüzde 5 olarak belirlenmiştir.</p>
18.09.2023	<p>KKM hariç TL payına göre menkul kıymet tesisi uygulaması kapsamında gerçek kişi TL payı aylık artış hedefi 2 yüzde puandan 2,5 yüzde puana çıkarılmıştır.</p> <p>KKM dahil TL payına göre farklılaştırılarak uygulanmakta olan yıllık yüzde 8 oranındaki komisyon uygulaması sonlandırılmış ve dönüşümlü KKM hesaplarından TL hesaplara geçiş ve yenileme oranlarına göre farklılaştırılan yıllık yüzde 8 oranında ABD doları cinsinden komisyon uygulamasına geçilmiştir.</p>
18.09.2023	Menkul kıymet tesisi uygulamasında ihracat, yatırım ve KOBİ kredilerinde harcama mukabili kullandırım koşulunda 50.000 TL olan sınır değer 250.000 TL'ye yükseltilmiştir.
05.10.2023	Menkul kıymet tesisi uygulaması kapsamında yer alan net ihracatçılık tanımında yatırım mali harcamalarının net ihracatçılık hesabında dikkate alınmamasını sağlayacak şekilde değişikliğe gidilmiştir.
27.10.2023	<p>Gerçek kişilere ait dönüşümlü KKM hesaplarından vadeli TL hesaplara geçişe ilişkin menkul kıymet tesisi uygulaması sona erdirilmiştir.</p> <p>Dönüşümlü KKM hesaplarında yenileme oranlarına göre menkul kıymet tesisi uygulaması sona erdirilmiştir.</p> <p>KKM hariç TL payına göre menkul kıymet tesisi uygulaması sona erdirilmiştir.</p>
27.10.2023	<p>Bankalarca kullanılan TL cinsinden nakdi krediler üzerinden yüzde 30 oranında menkul kıymet tesisi uygulaması ve harcama mukabili belge uygulaması sonlandırılmıştır.</p> <p>Bankalarca satın alınan reel kesimin ihraç ettiği değerler üzerinden yüzde 30 oranında menkul kıymet tesisi uygulaması kaldırılmıştır.</p> <p>Bankaların ihracat ve yatırım kredileri dışında kalan TL ticari kredilere yıllık bileşik referans oranının 1,8 katının üzerinde uyguladıkları faiz/kâr payı oranına göre menkul kıymet tesisi uygulamasına ve faktoring şirketlerinin faktoring alacaklarına yıllık bileşik referans oranının 2,7 katının üzerinde uyguladıkları faiz oranına göre menkul kıymet tesisi uygulamasına son verilmiştir.</p>
30.10.2023	Dönüşümlü KKM hesaplarının yenilenmesi ve TL'ye geçişi hedeflerine göre farklılaştırılan %8 komisyon uygulaması revize edilmiş, KKM hariç TL payına göre farklılaştırılmak üzere %3 komisyon uygulaması getirilmiştir. KKM hariç TL payına göre komisyon uygulaması kapsamında gerçek kişi TL payı aylık artış hedefi 2,5 yüzde puandan 3,5 yüzde puana çıkarılmıştır.
02.11.2023	<p>KKM hesapları için zorunlu karşılık oranları tüm vadelerde 500 baz puan artırılmıştır.</p> <p>Döviz mevduat/katılım fonu hesapları için zorunlu karşılık oranları tüm vadelerde 100 baz puan artırılmıştır.</p> <p>Döviz mevduat/katılım fonu hesaplarına, TL cinsinden tesis edilmek üzere, 400 baz puan ilave zorunlu karşılık getirilmiştir.</p> <p>Finansman şirketlerince kullanılan TL cinsinden nakdi krediler üzerinden %20 oranında zorunlu karşılık uygulaması sonlandırılmıştır.</p> <p>Yurt dışından doğrudan temin edilen 6 aydan uzun vadeli yabancı para yükümlülüklerdeki artış için 2023 yılı sonuna kadar zorunlu karşılık oranlarının sıfır olarak uygulanmasına yönelik düzenlemenin süresi 2024 yılı sonuna kadar uzatılmıştır.</p>

3. Reeskont ve Avans Kredileri Uygulamaları

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
24.07.2023	Uygulama Talimatının ek 1'inci maddesi kapsamında kullanılacak reeskont kredilerinde kredi vadesi boyunca en az kredi tutarı kadar satış yapılması şartıyla,

	<p>- Mal veya hizmet ihracatı bedellerinin en az yüzde 40'ünün Merkez Bankasına satılmasına ilave olarak uygulanan yüzde 30'luk döviz satışı yapılması kuralı kaldırılmış,</p> <p>- Firmaların ithalat ödemeleri için yapacakları döviz alımları haricinde kredi vadesi boyunca döviz satın almama taahhüdü getirilmiştir.</p>
21.07.2023	Reeskont kredilerinde günlük limit 300 milyon TL'den 1,5 milyar TL'ye yükseltilmiştir. Reeskont kredilerinde KOBİ payının artırılmasına ve kullandırılarda ihracat artış performansının dikkate alınmasına karar verilmiştir.
14.08.2023	Sürdürülebilir, stratejik ve yeşil dönüşüm kapsamında karbon ayak izini azaltacak yenilenebilir enerji veya yüksek teknolojlü ürün üretimi sağlayan ve ithalatın azaltılmasına ciddi katkı sunabilecek nitelikte olup, toplam sabit yatırım tutarı 1 milyar 500 milyon Türk lirası veya üzerinde olan yatırımlara, toplam sabit yatırım tutarından fazla olmamak kaydıyla, 2 milyar 500 milyon Türk lirasına kadar kredi/finansman kullanım limiti tahsis edilebileceği düzenlenmiştir.
05.09.2023	Türk lirası reeskont kredilerine uygulanan faiz oranının "(Politika faiz oranı)/(1+Politika faiz oranı)" formülü ile hesaplanacağı düzenlenmiştir. Bu uygulamanın 22 Eylül 2023 tarihinden itibaren kredi kullanmış olan firmalara da yansıtılması ve ilgili firmalardan tahsil edilmiş olan faiz tutarı ile yeni oran üzerinden hesaplanacak faiz tutarı arasındaki farkın firmalara iade edilmesine karar verilmiştir. KOBİ'lerin firma bazında kredi limitleri güncel KOBİ yönetmeliğindeki tutarlarla uyumlu hale getirilmiştir. Firmaların yatırım mali harcamalarının net ihracatçılık hesabında dikkate alınmayacağı düzenlenmiştir.
12.09.2023	Reeskont kredilerinde günlük limit 1,5 milyar TL'den 3 milyar TL'ye yükseltilmiştir.

4. Mevduat / Katılım Fonları ve Ödeme Sistemleri

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
03.07.2023	Vergi istisnası kapsamında yurt içi yerleşik tüzel kişilerin bankalardaki döviz tevdiat ve katılım fonu hesaplarının TL'ye dönüşümü uygulamasında hesabın bankada bulunma zamanına yönelik tarih 31 Aralık 2023'e kadar uzatılmıştır.
03.07.2023	Kur korumalı vadeli mevduat hesapları ile döviz tevdiat ve altın cinsinden mevduat hesaplarından dönüşüm kuru/fiyatı üzerinden TL'ye çevrilen mevduat hesaplarından elde edilen faiz geliri için geçerli olan yüzde 0 oranlı stopaj uygulamasının süresi 31 Aralık 2023 tarihine kadar uzatılmıştır.
03.07.2023	Yatırım fonlarından elde edilen gelir ve kazançlara uygulanan stopaj oranı indirim süresi 31 Aralık 2023 tarihine kadar uzatılmıştır.
25.09.2023	Türk lirası dönüşümlü Kur Korumalı Mevduat (KKM) hesaplarında asgari faiz zorunluluğunun kaldırılmasına karar verilmiştir.

5. Kredi Kullanımına, Taksit ve Borç Ödemelerine Yönelik Düzenlemeler

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
23.06.2023	Kredi kartı işlemlerinde uygulanacak aylık azami akdi ve gecikme faiz oranlarının Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununda yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla referans oranın ilan edildiği günü takip eden ayın ilk gününden geçerli olmak üzere uygulanmasına karar verilmiştir.
25.07.2023	Kredi kartları vasıtasıyla yapılan TL cinsinden nakit çekim veya kullanım işlemlerinde uygulanacak aylık azami akdi faiz oranının aylık referans orana 131 baz puan eklenerek belirlenmesine karar verilmiştir.
27.04.2023	BDDK tarafından yapılan değişiklik doğrultusunda kredi tutarının taşıtın kredi değer oranında değişikliğe gidilmiştir. Buna göre; - kredi vade sınırının nihai fatura değeri dokuz yüz bin Türk Lirası ve altında olan taşıt alımı amacıyla kullanılan kredilerde kırk sekiz ay, - nihai fatura değeri bir milyon sekiz yüz bin Türk lirasının altında olan taşıtlar için otuz altı ay, - nihai fatura değeri iki milyon iki yüz bin Türk lirasının altında olan taşıtlar için yirmi dört ay, - nihai fatura değeri iki milyon sekiz yüz bin Türk lirasının altında olan taşıtlar için on iki ay olarak belirlenmesine karar verilmiştir.

27.04.2023	<p>BDDK tarafından yapılan değişiklik doğrultusunda kredi tutarının taşıtın kredi değer oranında değişikliğe gidilmiştir.</p> <p>Buna göre;</p> <ul style="list-style-type: none"> - kredi tutarının taşıtın değerine oranının nihai fatura değeri dokuz yüz bin Türk Lirası ve altında olan taşıtlar için yüzde yetmiş, - dokuz yüz bin Türk Lirasının üzerinde olup bir milyon sekiz yüz bin Türk Lirasının üzerinde olmayan taşıtlar için yüzde elli, - bir milyon sekiz yüz bin Türk Lirasının üzerinde olup iki milyon iki yüz bin Türk Lirasının üzerinde olmayan taşıtlar için yüzde otuz, - nihai fatura değeri iki milyon iki yüz bin Türk Lirasının üzerinde olup iki milyon sekiz yüz bin Türk Lirasının üzerinde olmayan taşıtlar için yüzde yirmiyi aşmamasına ve nihai fatura değeri iki milyon sekiz yüz bin Türk Lirasının üzerinde olan taşıtlar için yüzde sıfır olarak belirlenmesine karar verilmiştir.
31.07.2023	<p>BDDK tarafından yapılan değişiklik doğrultusunda belirlenen kredi kartlarında taksitlendirme sürelerinin; havayolları, seyahat acenteleri ve konaklama ile ilgili yurt dışına ilişkin harcamalarda uygulanmamasına ve söz konusu harcamalarda taksitlendirme yapılmamasına karar verilmiştir.</p>
24.08.2023	<p>BDDK tarafından yapılan değişiklik doğrultusunda Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğin (Yönetmelik) "Konut, taşıt ve tüketici kredilerine ilişkin sınırlamalar" başlıklı 12/A maddesi kapsamında tüketicilere, konut edinmeleri amacıyla kullanılacak kredilerde ve taşıt kredileri hariç konut teminatlı kredilere ilişkin azami kredi tutarının teminat olarak alınan konutun değerine oranının; tüketicinin kendisinin, eşinin veya 18 yaş altındaki çocuklarının malik olduğu en az bir konutunun bulunması halinde yüzde 75 azaltılarak uygulanmasına karar verilmiştir.</p>
28.09.2023	<p>SEDDK tarafından yapılan değişiklik doğrultusunda, BES katılımcılarının, bireysel emeklilik sözleşmelerinden kaynaklı devlet katkısı hariç alacağının tamamını veya bir kısmını (fon paylarına ilişkin tedbir, haciz, iflas, rehin ve benzeri her türlü idari ve adli talebe konu sözleşmeler hariç olmak üzere) alacağın devri sözleşmesi yoluyla bankalara devredilmesine yönelik imkân tanınmıştır.</p>

6. Kredi ve Alacakların Sınıflandırılması ve Yasal Rasyo Sınırlamaları

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
31.07.2023	<p>BDDK tarafından yapılan değişiklik doğrultusunda Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik uyarınca sermaye yeterliliği standart oranlarının hesaplamasında; ihtiyaç kredilerinin (kredili mevduat hesapları dâhil), bireysel kredi kartlarının (kredi kartı harcamaları ve nakit çekimleri dâhil), tüketicilere kullanılacak binek araç edinimi amaçlı taşıt kredileri ile taşıt teminatlı kredilerin ve tüketiciler ile yapılacak finansal kiralama işlemlerinin risk ağırlıklarının;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Standart Yaklaşımın kullanılması durumunda yüzde yüz elli olarak uygulanmasına, - İçsel Derecelendirmeye Dayalı (İDD) Yaklaşımların kullanılması durumunda, Standart Yaklaşım kullanılması durumunda söz konusu alacaklara uygulanacak risk ağırlıkları ile yüzde yüz elli risk ağırlığının karşılaştırılması sonucu hesaplanacak artış oranlarının; İDD Yaklaşımları uyarınca hesaplanan risk ağırlıklarına uygulanarak artırılması şeklinde uygulanmasına karar verilmiştir. <p>Bu krediler için kredi riskine esas tutar hesaplamasında kredi riski azaltım tekniklerinin ve bahse konu yüksek risk ağırlıklarının Karar tarihten sonra kullanılan yeni krediler için uygulanmasına karar verilmiştir.</p>
24.08.2023	<p>BDDK tarafından yapılan değişiklik doğrultusunda Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik uyarınca sermaye yeterliliği standart oranlarının hesaplamasında; tüketicinin kendisinin, eşinin veya 18 yaş altındaki çocuklarının malik olduğu en az bir konutunun bulunması halinde bu kişilere konut edinmeleri amacıyla kullanılacak ikamet amaçlı gayrimenkul ipotegi ile teminatlandırılan kredilere ilişkin risk ağırlıklarının;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Standart Yaklaşımın kullanılması durumunda yüzde yüz elli olarak uygulanmasına, - İçsel Değerlendirmeye Dayalı (İDD) Yaklaşımların kullanılması durumunda, <p>Standart Yaklaşım kullanılması durumunda söz konusu kredilere uygulanacak risk ağırlıkları ile yüzde yüz elli risk ağırlığının karşılaştırılması sonucu hesaplanacak artış oranlarının; İDD Yaklaşımları uyarınca hesaplanan risk ağırlıklarına uygulanarak artırılması şeklinde uygulanmasına,</p>

- Bu krediler için kredi riskine esas tutar hesaplamasında kredi riski azaltım tekniklerinin kullanılmamasına,
- Bahse konu yüksek risk ağırlıklarının işbu Kararın alındığı tarihten sonra kullanılan yeni krediler için uygulanmasına karar verilmiştir.

7. Diğer Düzenlemeler

Yürürlük Tarihi	Tedbir / Düzenleme
07.07.2023	Banka ve sigorta muameleleri vergisi oranı yüzde 10'dan yüzde 15'e yükseltilmiştir.
10.07.2023	Katma değer vergisi, Mal ve Hizmetlerde Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Karar'ın 1'inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan mal ve hizmetler için yüzde 20, (c) bendinde yer alan mal ve hizmetler için yüzde 10 olarak belirlenmiştir.
01.01.2024	<p>Firmaların, döviz varlık ve yükümlülüklerine ilişkin olarak Merkez Bankasına yapmakla yükümlü olduğu döviz pozisyon raporlamasında sadeleştirme ve kapsam değişikliğine gidilmiştir.</p> <p>Düzenleme kapsamında 2023 yılı mart ayında başlatılan, 10 milyon Türk lirası ve üzeri toplam nakdi ve gayrinakdi kredi bakiyesi bulunan firmalardan alınan Özet Döviz Pozisyon Raporlaması uygulamasına son verilmiştir.</p> <p>Bununla birlikte, 2018 yılından itibaren uygulanmakta olan Sistemik Risk Veri Takip Sistemi kapsamındaki döviz pozisyon raporlamasının firma kapsamı, firmaların ülke ekonomisi içerisindeki temsil düzeyini artırmak amacıyla yeniden düzenlenmiştir. Raporlama kapsamına girecek firmaların tespitinde 15 milyon ABD doları ve üzeri yabancı para kredi yükümlülüğü bulunma şartı, toplam nakdi kredi bakiyesi ilgili aylık hesap döneminin son iş günü itibarıyla 100 milyon Türk lirası ve üzerinde olma veya geçmiş bir yıllık hesap dönemindeki net satış hasılatı veya aktif büyüklüğü 500 milyon Türk lirası ve üzerinde olma şeklinde değiştirilmiştir.</p>

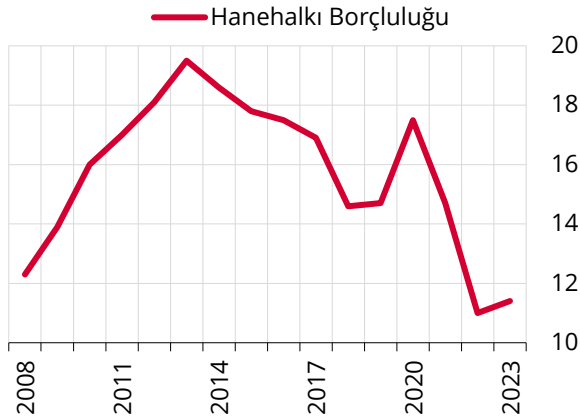
III. Finans Dışı Kesim

III.1 Hanehalkı Gelişmeleri

Türkiye’de hanehalkı borçluluğu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ortalamasının altındaki seyirini sürdürmektedir.

2023 yılı ilk çeyreğinde yüzde 11,4 olan Türkiye’nin hanehalkı finansal borç / GSYİH oranı emsal ülkelerin oldukça altında yer almaktadır (Grafik III.1.1 ve Grafik III.1.2). Son yıllarda borçluluktaki gerilemede, canlı iktisadi faaliyet ve yüksek enflasyon kaynaklı nominal milli gelirdeki hızlı büyüme ve bireysel kredilere yönelik uygulanmakta olan makroihtiyati tedbirlerin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Borçluluk oranlarında gözlenen bu gerileme, hanehalkı borcu kaynaklı risklerin sistemik açıdan sınırlı olduğunu göstermektedir.

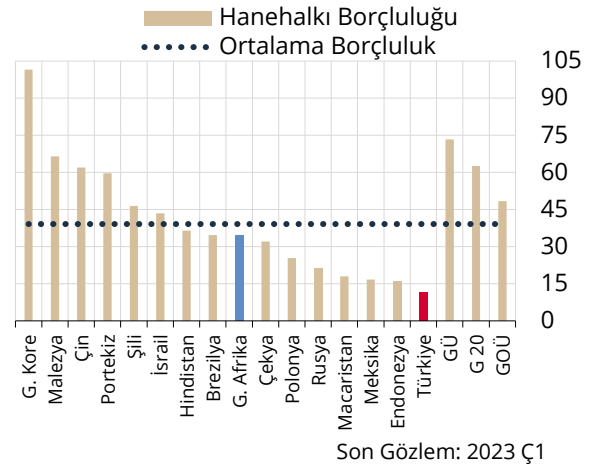
Grafik III.1.1: Türkiye’de Hanehalkı Borçluluğunun Tarihsel Gelişimi
(Borç/GSYİH, %)

Kaynak: BIS

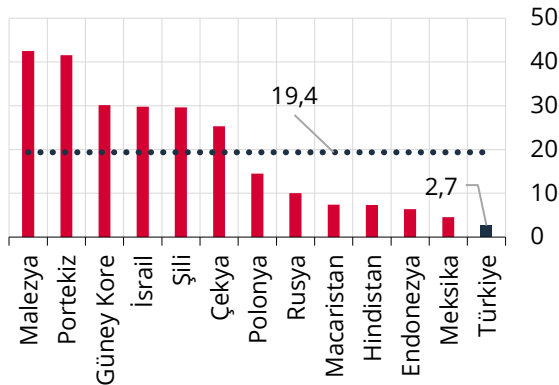
Dipnot: Hanehalkı borçluluğu (hanehalkı ve hanehalkına hizmet eden kâr amacı olmayan kuruluşların borçlanma senetleri ve kredilerinin toplamı) / GSYİH oranı olarak hesaplanmaktadır. Mavi renk ile gösterilen ülke örneklemede medyan borçluluğa sahiptir. Yatay çizgi seçili ülkelerin ortalama değerleridir.

Grafik III.1.2: Emsal Ülkelerin Hanehalkı Borçluluğu (Borç/GSYİH, %)

Son Gözlem: 2023 Ç1

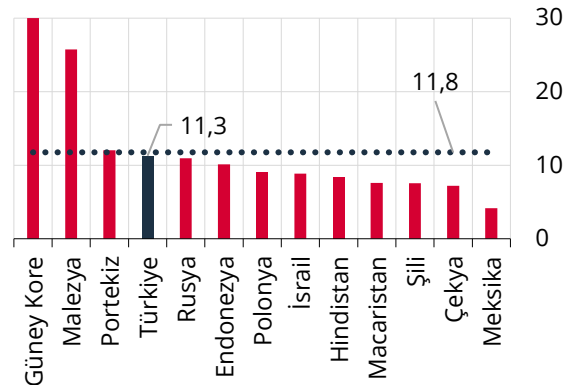
Grafik III.1.3: Konut Kredilerinin GSYİH'ye Oranı (%)

Kaynak: IMF, Global Economy

Dipnot: Oran, güncel toplam konut kredisi ve konut hariç bireysel kredi bakiyesinin 2022 yıl sonu GSYİH'ye bölünmesiyle hesaplanmıştır. Yatay çizgiler seçili ülkelerin ortalama değerleridir. Konut hariç bireysel kredi bakiyesi; konut kredisi hariç hanehalkına kullanılan diğer tüm kredi türlerini (bireysel kredi kartı (BKK), taşıt kredileri, öğrenci kredileri gibi) içermektedir.

Grafik III.1.4: Konut Hariç Bireysel Kredilerin GSYİH'ye Oranı (%)

Son Gözlem: 06.23

Borçluluğa alt kırılımda bakıldığında, konut kredilerinin GSYİH'ye oranının diğer ülkeler ortalamasının oldukça altında yer aldığı, konut hariç bireysel kredilerin GSYİH'ye oranının da emsal ülke ortalamalarına

yakın seyrettiği görülmektedir. Son yıllarda Türkiye’de konut fiyatlarının yüksek seyri, konut kredileri üzerinde makroihtiyati politikaların sıkılaştırılması ve konut kredilerinin uzun vadeli olması nedeniyle mevcut faiz seviyelerinin borç servisini artırması konut kredisi büyümesini yavaşlatmıştır. Ayrıca, Türkiye’de konut kredilerinin gelişmiş ülke uygulamalarına göre daha kısa vadeli kullanılması ve borcun sabit faizli yapısı nedeniyle zaman içinde anapara borcun azalması gibi faktörler de konut kredisi/GSYİH oranının diğer ülke ortalamalarının altında kalmasına neden olmuştur (Grafik III.1.3). Kredi kartlarının yaygın kullanımı ve dayanıklı/yarı dayanıklı mal ve hizmet alımlarında ihtiyaç kredisi kullanım tercihleri Türkiye’de konut hariç bireysel kredilerin GSYİH’ye oranının bir miktar daha yüksek kalmasında etkili olmaktadır (Grafik III.1.4).

Tablo III.1.1: Hanehalkı Finansal Yükümlülükleri

	12.22		06.23		09.23		3 Aylık Büyüme (Yıllıklandırılmış)
	Milyar TL	GSYİH’ye Oranı	Milyar TL	GSYİH’ye Oranı	Milyar TL	GSYİH’ye Oranı	
Toplam Yükümlülükler	1.670	11,1	2.324	12,1	2.512	11,3	36,5
Konut Kredisi	413	2,7	497	2,6	508	2,3	9,0
Taşıt Kredisi	60	0,4	91	0,5	94	0,4	15,4
İhtiyaç Kredisi	701	4,7	894	4,7	929	4,2	16,4
Bireysel Kredi Kartları	460	3,1	803	4,2	940	4,2	87,7
VYŞ Alacakları	36	0,2	39	0,2	41	0,2	25,1

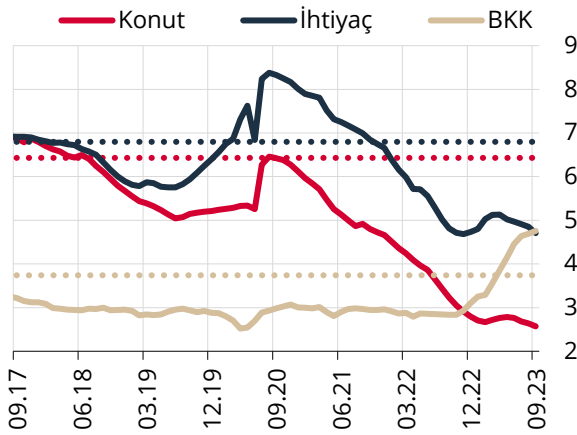
Kaynak: TCMB, BDDK, TOKİ

Dipnot: Yükümlülükler TGA’ları da içermektedir. 2023 yılı 3. çeyrek GSYİH tahmin değerleridir. VYŞ: Varlık Yönetim Şirketleri.

Hanehalkı finansal yükümlülüklerindeki artışta kartlı harcamalar belirleyici olmaktadır.

Tüketici temel mal ve hizmet fiyatlarında yaşanan artışlar, dijitalleşme kaynaklı kullanım kolaylıkları ve 2023 yılı ilk yarısına kadar akdi faiz oranlarının diğer bireysel kredi türlerinin altında olması son dönemde BKK borcundaki hızlı artışta etkili olmaktadır (Tablo III.1.1). Konut ve ihtiyaç kredileri ise GSYİH’ye oranla tarihsel ortalamasının altında daralma eğilimini sürdürmektedir (Grafik III.1.5). Konut kredilerinin 2012-2019 döneminde yaklaşık olarak yüzde 37 olan bireysel kredilerdeki payı yüzde 21’in altına gerilemiştir. İhtiyaç kredisi payı dönem ortalamasına yakın seyrederken BKK payı ise artış kaydederek yüzde 38’e ulaşmıştır (Grafik III.1.6).

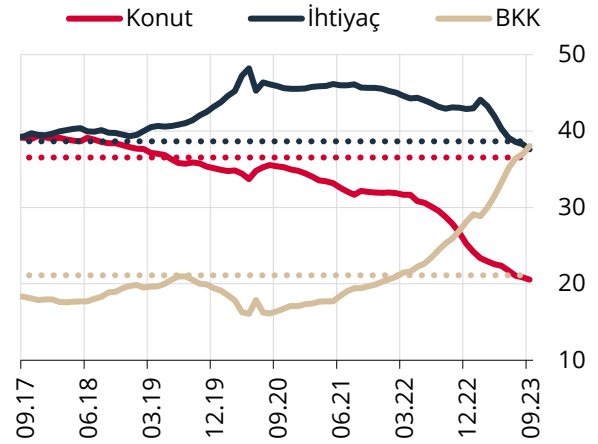
Grafik III.1.5: Hanehalkı Finansal Borçlarının GSYİH’ye Oranı (%)

Kaynak: TCMB, BDDK, TÜİK, Yazar hesaplaması

Dipnot: Yükümlülükler TGA’ları da içermektedir. 2023 yılı 3. çeyrek GSYİH tahmin değerleridir. Kesikli çizgiler ilgili serilerin 2012-2019 yılları ortalamasıdır.

Grafik III.1.6: Hanehalkı Finansal Borçlarının Dağılımı (%)

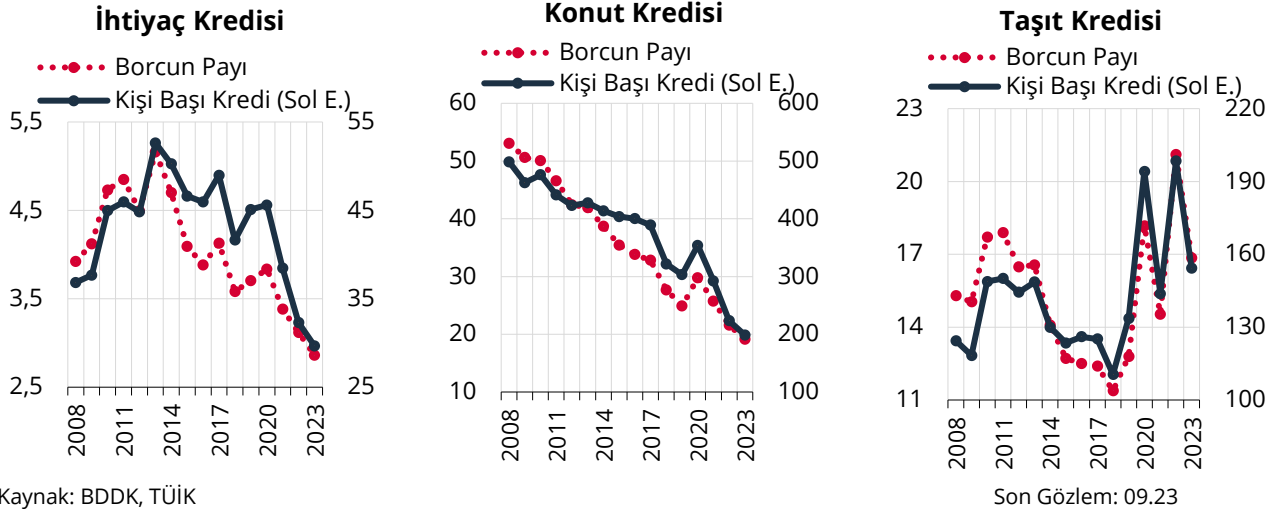
Son Gözlem: 09.23

Kişi başı hanehalkı borcu ve gelire oranla borçluluk gerilemektedir.

Hanehalkı borçluluğunun önemli bir bölümünü oluşturan ihtiyaç ve konut kredilerinde kişi başı borçluluk reel olarak 2013 yılından itibaren düşüş eğilimindedir ve bu eğilim 2023 yılında da devam etmektedir (Grafik III.1.7). Kişi başı konut kredisi borcu, Hanehalkı Tüketici Eğilim Anketi’nden elde edilen kişi başına gelire oranla bakıldığında da gerileme kaydetmektedir. Taşıt kredilerindeki kişi başı borçluluk ise taşıt fiyat

gelişmelerine bağlı olarak 2018 yılından bu yana dalgalı bir görünüm sergilemektedir. Ancak, taşıt kredileri hanehalkı yükümlülüklerinde sınırlı paya sahiptir. Bireylerin gelirleri ile orantılı borçlanma yapısında olması, hanehalkı borç ödeme kabiliyetine yönelik riskleri sınırlandıran bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, ortalama gelir üzerinden yapılan bu değerlendirmenin borçlu kişilerin gelir profili ve dağılımına göre farklılaşabileceği de not edilmelidir.

Grafik III.1.7: Tüketici Kredilerinde Kişi Başı Borç Bakiyesi ve Kişi Başı Kullanılabilir Gelirdeki Payı (% Reelleştirilmiş Bin TL)

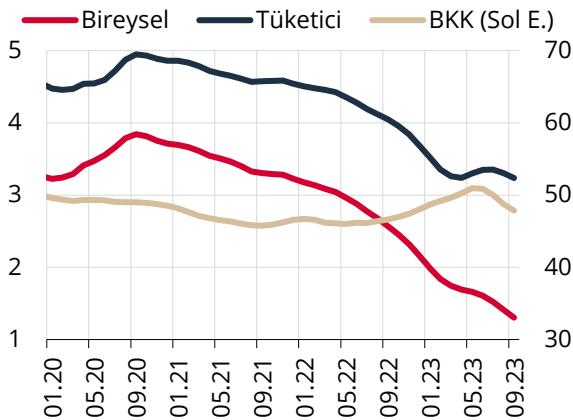
Kaynak: BDDK, TÜİK

Dipnot: Kesikli çizgiler, borcun kişi başı kullanılabilir gelirdeki payını göstermektedir. Kişi başı kredi, ilgili kalemdeki toplam kredi bakiyesinin banka bazında tekileştirilmiş borçlu kişi sayısına bölünmesi ile hesaplanmıştır. Kişi başı kredi tutarı TÜFE ile reelleştirilmiştir. Reel gelirin 2023 yılında değişmediği varsayılmıştır. Kişi başı kullanılabilir gelir maaş, ücret, kira vb. gelirlerden haneler arası transferlerin (nafaka dahil) ve vergi ödemelerinin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

Bireysel kredilerde ortalama vadeler makroihtiyati kısıtların olduğu ihtiyaç kredisi kaynaklı gerilemektedir.

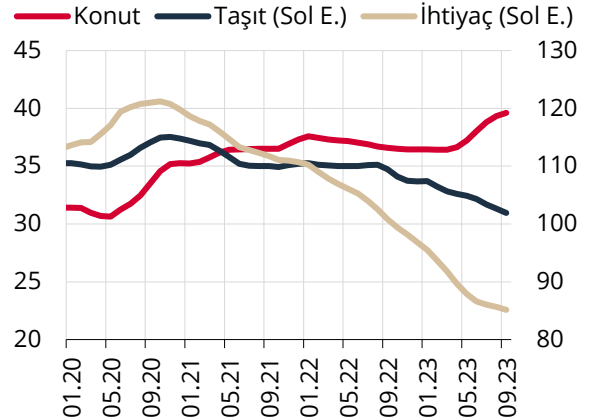
Mevcut Rapor döneminde ihtiyaç kredilerindeki tutar-vade kısıtları ve türü itibarıyla kısa vadeli olan BKK'nın payının artmasına bağlı olarak toplam bireysel kredilerde vadeler gerilemektedir (Grafik III.1.8). Salgın döneminde, salgından olumsuz olarak etkilenen bireylerin desteklenmesi amacıyla kullanılan uzun vadeli ihtiyaç ve konut kredilerinin etkisiyle 60 aya yaklaşan bireysel kredi ortalama vadesi takip eden dönemde 33 ay seviyesine kadar gerilemiştir. Öte yandan, taşıt ve ihtiyaç kredilerinde uygulanan makroihtiyati tedbirlerin de vadelerdeki kısalma etkili olduğu değerlendirilmektedir (Grafik III.1.9).

Grafik III.1.8: Bireysel Kredilerde Ortalama Vade (Ay)

Kaynak: TCMB, BDDK, TÜİK, Yazar hesaplaması

Grafik III.1.9: Tüketici Kredi Alt Kalemlerinde Ortalama Vade (Ay)

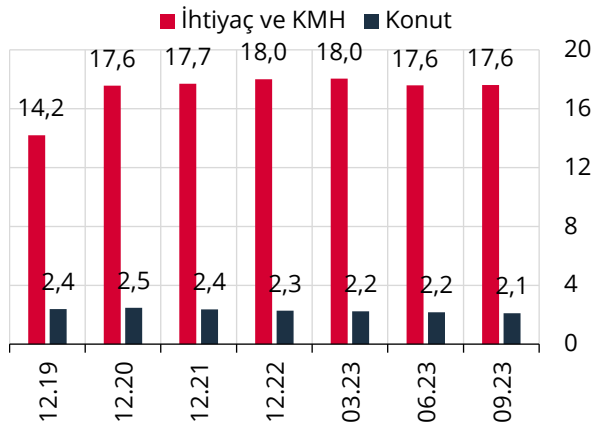
Son Gözlem: 09.23

Tüketici kredisi borcu olan kişi sayısı azalırken bireysel kredi kullanımında sabit gelirli önemli bir payı teşkil etmektedir.

İhtiyaç kredisi faizlerinde görülen yükseliş ile birlikte kredi artışı hız kesmiş, kredi borcu bulunan kişi sayısında da gerileme gözlenmiştir (Grafik III.1.10). Menkul kıymet uygulaması kapsamında 70 bin TL üzeri kredi kullandırmalarında referans faiz oranının iki katı olan faiz eşik değeri, yılın ilk yarısında kullandırmaların daha küçük montanlı kredilerde yoğunlaşmasına ve kredi artışının sınırlanmasına neden olmuştur. İhtiyaç kredisinde risk ağırlıklarının artırılması söz konusu kredilerin özkaynak maliyetini de yükseltmiştir. Diğer yandan faiz artışının yanı sıra BDDK tarafından alınan karar doğrultusunda ikinci tapulu evini alacaklar için kredi değer oranının yüzde 75 azaltılarak uygulanmasının ve söz konusu krediler için risk ağırlığının yüzde 35'ten yüzde 150'ye çıkarılmasının konut kredisi borcu olan kişi sayısında azalmaya neden olduğu değerlendirilmektedir.

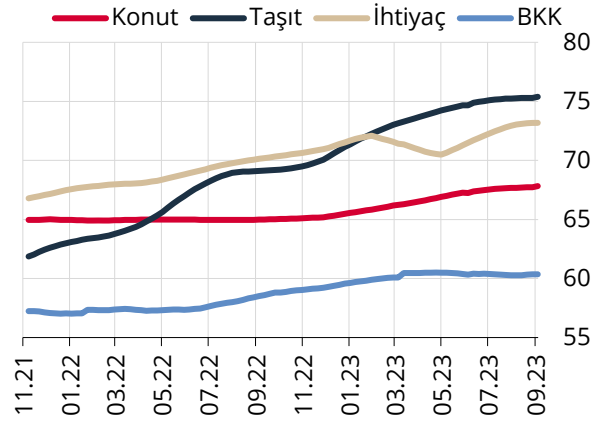
Son yıllarda bireysel kredi kullanımlarında ücretli çalışanların payının arttığı ve bu artışın mevcut Rapor döneminde de devam ettiği gözlenmektedir (Grafik III.1.11). Bu gelişmede, çalışan ücretlerinde yapılan güncellemeler, bu kesimde gelir oynaklığının düşük olması ve bankaların da kredi risk yönetimi açısından bu kesime yönelmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.10: Tüketici Kredisi Olan Kişi Sayısı
(Milyon Kişi)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB Son Gözlem: 09.23
Dipnot: Bankacılık sektöründe ihtiyaç ve konut kredisi borcu bulunan tekil kişi sayısı raporlanmaktadır. İhtiyaç kredilerinde kredili mevduat hesapları (KMH) dâhildir.

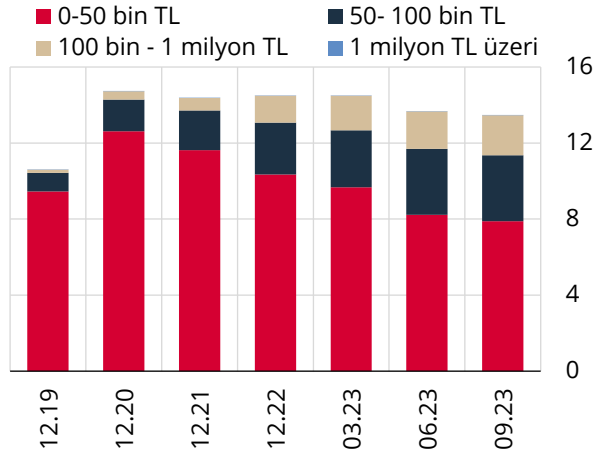
Grafik III.1.11: Bireysel Kredi Kullanımlarında Ücretli Kesimin Payı (%)

Kaynak: BDDK Son Gözlem: 09.23
Dipnot: Kredi kullananlar, ücretli çalışanlar ve diğerleri olarak ayrılmış olup, ücretlilerin stok kredideki payı gösterilmektedir.

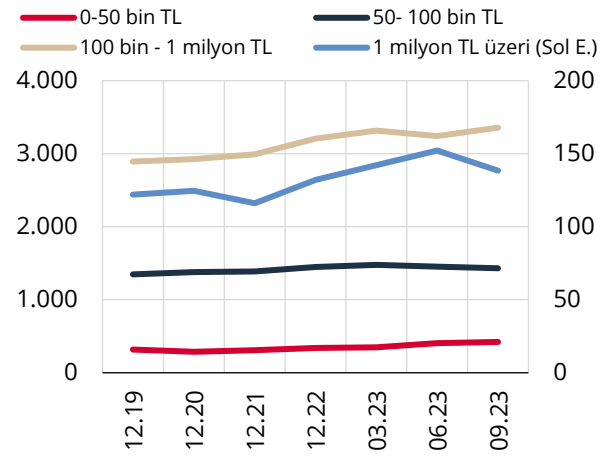
2023 yılı genelinde ihtiyaç kredisi borçlu sayısı belirgin azalırken kişi başı borçluluk yatay seyretmiştir.

İhtiyaç kredisinde azami vade sınırları ile menkul kıymet tesisi yükümlülüğü getiren düzenleme nedeniyle faiz artışlarından önce ihtiyaç kredisi kaynaklı borçluluğun kontrollü bir seyir izlediği görülmektedir. 2022 yılı sonuna göre ihtiyaç kredisi borçlu kişi sayısı yaklaşık 400 bin azalmıştır (Grafik III.1.12). 2023 yılında kişi başı ihtiyaç kredisi borç miktarındaki artış ağırlıklı olarak 100 bin TL üzeri borçlanmalardan gelirken söz konusu borçlanmalar sınırlı sayıda kredi müşterisini kapsamaktadır (Grafik III.1.13).

Grafik III.1.12: İhtiyaç Kredisi Tutar Kırılımında Kişi Sayısı (Milyon Kişi)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

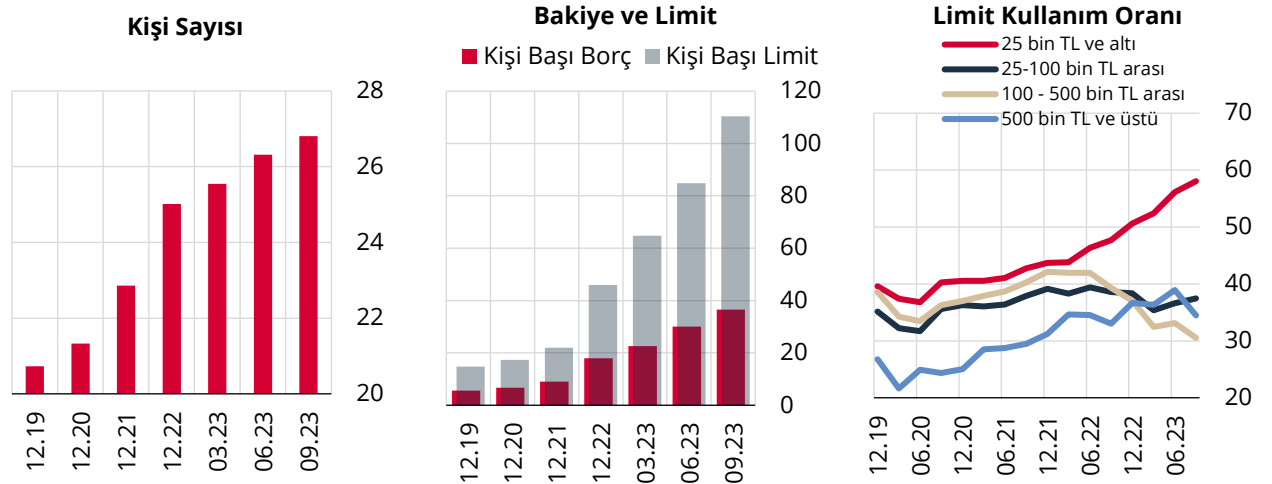
Dipnot: Tutar kırılımları, birey bazında tüm bankalardaki stok ihtiyaç kredisi borç tutarlarını göstermektedir. Kişi sayısı ilgili kırılımda yer alan toplam kişi sayısıdır. KMH ve TGA'daki ihtiyaç kredileri hariçtir.

Grafik III.1.13: İhtiyaç Kredisi Tutar Kırılımında Kişi Başı Borç (Bin TL)

Son Gözlem: 09.23

Bireysel kredi kartında kişi başı borç artışı sürmekle birlikte haziran sonrasında artış hızı yavaşlamıştır. Limit kullanım oranları daha düşük limitli kartlarda artmaktadır.

Bireysel kredi kartı aktif kullanıcı sayısında ve kişi başı borç tutarında artış sürmektedir. İhtiyaç kredilerinde görülen faiz oranlarındaki yükselişin ardından hanehalkının kredi kartı kullanımına yöneldiği görülmektedir. Diğer yandan gelir artışları sonrası yapılan limit güncellemeleri kredi kartı kullanım kapasitelerini etkilemektedir. Yüksek limitli kartlarda limit kullanım oranı gerilerken 25-100 bin TL arası limite sahip kartlarda doluluk sınırlı artış sergilemiştir. 25 bin TL ve altı limite sahip kredi kartlarında ise limit kullanım oranının artışını sürdürdüğü görülmektedir (Grafik III.1.14).

Grafik III.1.14: Aktif Olarak BKK Kullanan Kişi Sayısı, Müşteri Başına Limit ve Bakiye, Limit Kullanım Oranı (Milyon Kişi, Bin TL, %)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

Dipnot: Kredi kartı bakiyesi sıfır olan kişiler hariç tutulmuştur.

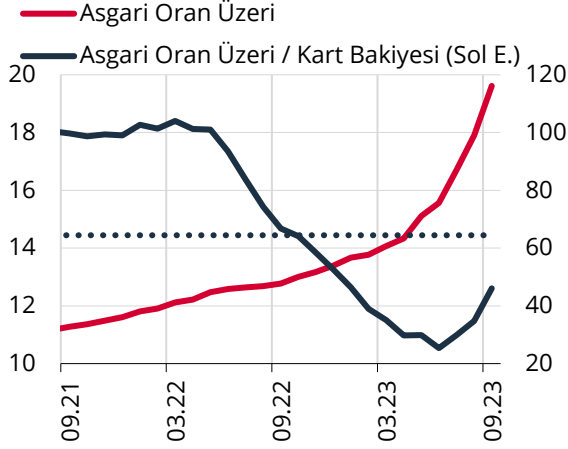
Son Gözlem: 09.23

Kredi kartından faize bırakılan borç tutarı artarken bu tutarın toplam kredi kartı borcuna oranı halen tarihsel ortalamaların altındadır.

Asgari ödeme oranı ve üzerinde ödeme yapılan kartlarda faize bırakılan borçların toplam kart bakiyesine oranı yüzde 12,6 ve asgari ödeme oranının altında ödeme yapılan kartlarda gecikmeye bırakılan borçların oranı yüzde 8,1 seviyesindedir (Grafik III.1.15 ve Grafik III.1.16). Son aylardaki artışa rağmen, gecikmeye

birakılan borcun toplam BKK bakiyesine oranının yüzde 20 civarında ve tarihsel ortalamasının altında yer almaktadır.

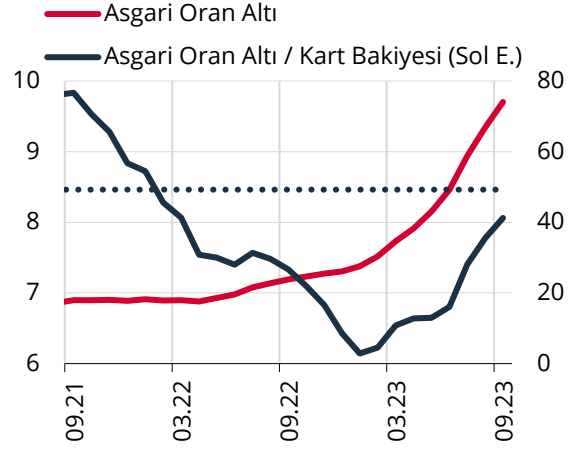
Grafik III.1.15: Bireysel Kartlarda Faize Birakılan Borç (Milyar TL, %, 3 Aylık HO)

Kaynak: BDDK

Dipnot: "Asgari Oran Üzeri", asgari ödeme oranı ve üzerinde ödemesi yapılan BKK'larda ödenmeyen toplam borcu; "Asgari Oran Altı", asgari ödeme oranı altında ödemesi yapılan BKK'larda ödenmeyen toplam borcu ifade etmektedir. Kesikli çizgiler ilgili oranların 2016-2023 dönemsel ortalamasıdır.

Grafik III.1.16: Bireysel Kartlarda Faize Birakılan Borç (Milyar TL, %, 3 Aylık HO)

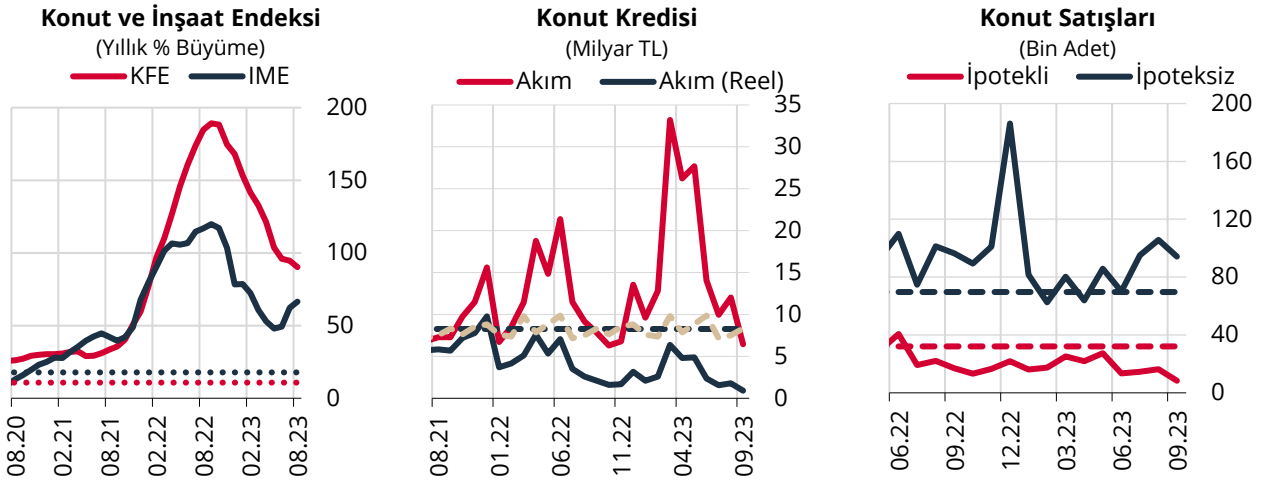

Son Gözlem: 09.23

Konut kredisi kullanımları tarihsel ortalamasının altında seyrederken konut satışları ağırlıklı olarak ipoteksiz satışlardan gelmektedir.

2022 yılında ayrılmaya başlayan konut fiyatları ve inşaat maliyetleri, 2022 yılı son çeyreği itibarıyla konut fiyatlarındaki artışın ivme kaybetmesiyle birbirine yakınsamaya başlamıştır. Konut fiyatlarının gelmiş olduğu mevcut seviye, bankaların uzun vadeli ve düşük maliyetli kredi kullandırılmalarında görülen azalma ve 2022 yılı haziran ayında uygulamaya konulan makroihtiyati önlemlerin etkisiyle konut kredisi kullanımları oldukça yavaş seyretmektedir. Buna bağlı olarak ipotekli konut satışları, 2022 yılı ikinci yarısından bu yana zayıf bir görünüm sergilemektedir (Grafik III.1.17).

Grafik III.1.17: Konut Kredisi, Satışı ve Fiyat Gelişmeleri

Kaynak: TCMB

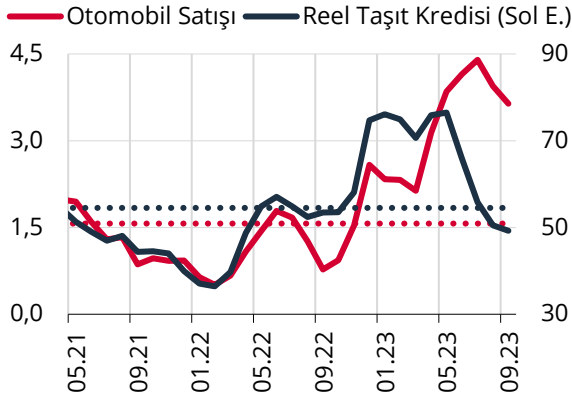
Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Konut kredisi aylık akım kullandırılmalarıdır. Düz kesikli çizgiler 2012-2019 yılları ortalama yıllık endeks değişimlerini (İME için 2016-2019 dönemi), reel konut kredisi kullandırılmalarını ve ilgili konut satışlarını; dalgalı kesikli çizgi ise 2012-2019 dönemi ilgili aydaki ortalama konut kredisini göstermektedir. Reelleştirme için konut fiyat endeksi kullanılmış olup, reel kredi ile endekslerin temmuz ayı verisi TÜFE ile tahmin edilmiştir.

Taşıt kredisi kullanımları ve taşıt satışları yılın üçüncü çeyreğinde azalmaktadır.

Birinci el otomobil satışları tarihsel ortalamasının oldukça üzerinde seyrederken kredi kullanımı yavaşlamıştır (Grafik III.1.18). Birinci el otomobillere olan yüksek talep, canlı seyreden satışlar üzerinde belirleyici olan bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Buna karşılık, taşıt kredilerindeki büyümeyi sınırlamaya yönelik uygulanmakta olan makroihtiyati tedbirlerin kredi kullanımındaki yavaşlamada etkili olduğu değerlendirilmektedir. Devri yapılan taşıt adetleri, 2023 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla gerilemeye başlarken taşıt sahipliği artmaya devam etmektedir (Grafik III.1.19).

Grafik III.1.18: Taşıt Kredisi ve Birinci El Otomobil Satışları (Bin Adet, Milyar TL, 3 Aylık HO)

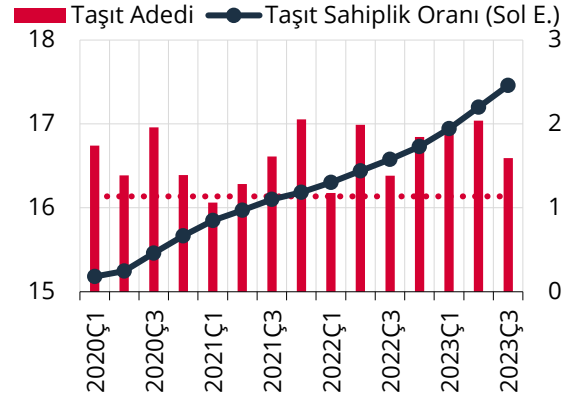

Kaynak: ODD, BDDK

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Banka ve finansman şirketleri aylık akım taşıt kredileri ile birinci el otomobil satışları kullanılmıştır. Reelleştirme TÜFE'deki taşıt fiyatlarına yönelik alt endeksle yapılmıştır. Kesikli çizgiler 2012-2019 yılları ortalama reel taşıt kredisi kullandırımını ve otomobil satışlarını göstermektedir.

Grafik III.1.19: Devri Yapılan Taşıt Adeti ve Taşıt Sahiplik Oranı (Milyon Adet, %)

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 2023 Ç3

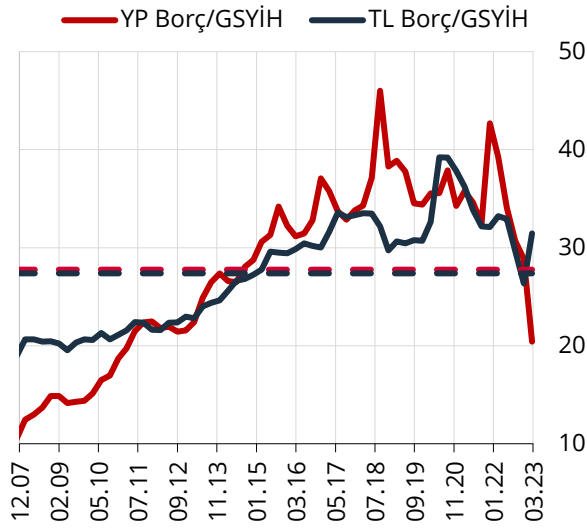
Dipnot: Devri yapılan taşıt, noterler aracılığı ile bir veya daha fazla el değiştiren araçları ifade etmektedir. Devri yapılan otomobil adetlerinin çeyreklik toplamları gösterilmiştir. Kesikli çizgiler 2012-2019 yılları arası çeyreklik dönemlerde ortalama devri yapılan 1,1 milyonluk taşıt sayısını göstermektedir. Taşıt sahiplik oranı, trafiğe kayıtlı otomobil sayısının nüfusa oranıdır.

III.2 Reel Sektör Gelişmeleri

Reel sektör firmalarının finansal borçluluğu YP borç oranındaki düşüşün etkisiyle gerilemeye devam etmektedir.

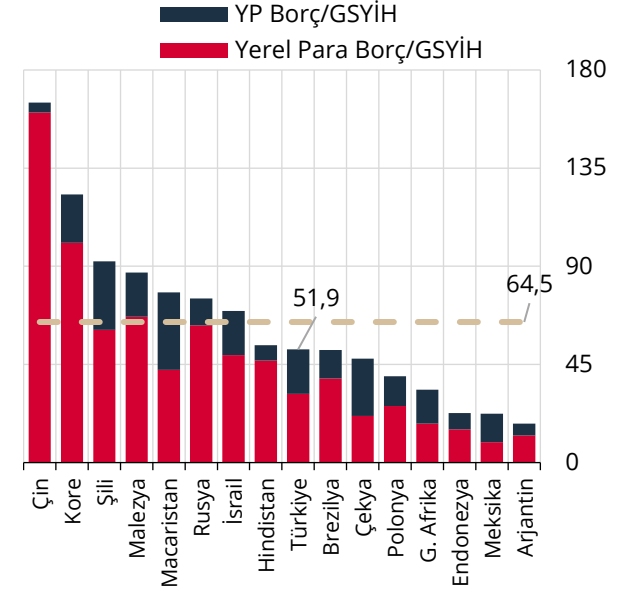
Firmaların TL ve YP borçları milli gelire oranla azalma eğilimini sürdürürken, 2023 yılının ilk çeyreğinde borçluluk oranları tarihsel ortalamasına yakınsamıştır. 2022 yılı genelinde canlı iç talebin desteklediği güçlü iktisadi faaliyet ve yüksek enflasyonun etkisiyle nominal milli gelirdeki artış finansal borç artışının üzerinde gerçekleşmiş, düşük finansman maliyetleri de firmaların borç yükünün azalmasına yol açmıştır (Grafik III.2.1). Emsal ülkelere kıyasla Türkiye'nin reel sektör borcunun yerel ve yabancı para cinsinden kısımlı dengeli bir kompozisyona sahiptir. Türkiye'de reel sektörün borçluluğunun GSYİH'ye oranı emsal ülke ortalamalarının altında seyretmeye devam etmiştir (Grafik III.2.2).

Grafik III.2.1: Reel Sektör Borç/GSYİH Oranındaki Değişim (%)

Kaynak: BIS Son Gözlem: 03.23
Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili oranın 2007 Ç4 – 2023 Ç1 tarihsel ortalamasını ifade etmektedir.

Grafik III.2.2: Reel Sektör Borç/GSYİH Oranı (%)

Kaynak: BIS, IIF Son Gözlem: 03.23
Dipnot: Yerel ve yabancı para cinsinden borç dağılımları baz alınarak hesaplanmıştır. Grafikteki ülkeler 2023 Ç1 Toplam Borç/GSYİH oranlarına göre büyükten küçüğe sıralanmıştır. 2023 Ç1 dönemine ait emsal ülkelerin borçluluk ortalaması kesikli çizgi ile gösterilmiştir.

Yakın dönem eğilime bakıldığında, yılın üçüncü çeyreğinde kur artışıyla birlikte toplam finansal borçların GSYİH içerisindeki payı bir miktar yükselmiştir. Ağustos ayı itibarıyla yurt içi finansal kuruluşlar ve ihraçlar kanalıyla sağlanan finansmanın milli gelirdeki payı yüzde 35,9 iken, yurt dışı bankalardan kullanılan YP kredilerin GSYİH içerisindeki payı yüzde 13,6 olmuş, yurt dışından tahvil ihracı yoluyla sağlanan finansmanın milli gelirdeki payı ise yüzde 1 ile sınırlı kalmıştır (Tablo III.2.1).

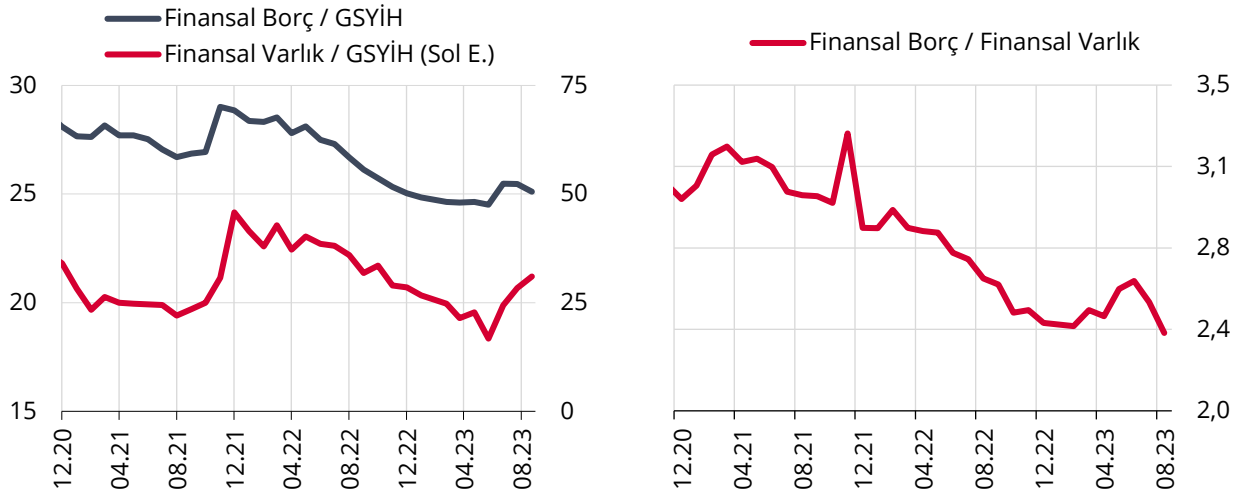
Tablo III.2.1: Reel Sektörün Finansal Yükümlülükleri (Milyar TL)

	12.21		06.23		08.23		Büyüme (Yüzde)
	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	
I. Yurt İçi Kredileri (i+ii)	3549,2	49,0	6.938,0	37,2	7.200,5	35,9	25,0
i. TL	1715,2	23,7	4.125,5	22,1	4.336,2	21,6	34,8
A.Banka	1606,8	22,2	3.828,9	20,5	4.023,7	20,1	34,7
B.BDFK	89,0	1,2	227,8	1,2	239,4	1,2	34,8
C.İhraçlar	19,4	0,3	68,8	0,4	73,2	0,4	45,0
ii. YP (DEK dâhil)	1834,0	25,3	2.812,5	15,1	2.864,3	14,3	11,6
<i>ABD Doları Karşılığı (A+B+C)</i>	<i>137,6</i>		<i>108,9</i>		<i>107,4</i>		<i>-8,1</i>
A.Banka	131,5	1,8	103,6	0,6	102,2	0,5	-8,1
B.BDFK	5,4	0,1	4,7	0,0	4,6	0,0	-17,4
C.TMSF'ye Devrolunan Takipli Krediler	0,7	0,0	0,5	0,0	0,5	0,0	-33,4
II. Yurt Dışı Kredileri	1348,3	18,6	2.642,1	14,2	2.721,3	13,6	19,4
<i>ABD Doları Karşılığı</i>	<i>101,2</i>		<i>102,3</i>		<i>102,0</i>		<i>-1,9</i>
III. Yurt Dışında İhraç Edilen Tahvil Tutarı	123,8	1,7	203,5	1,1	210,2	1,0	21,4
<i>ABD Doları Karşılığı</i>	<i>9,3</i>		<i>7,9</i>		<i>7,9</i>		<i>1,3</i>
Finansal Borç Toplamı (I+II+III)	5021,3	69,3	9.783,7	52,4	10.132,0	50,6	23,4
<i>Bilgi İçin: Toplam YP Krediler (Milyar USD)</i>	<i>248,0</i>		<i>219,1</i>		<i>216,3</i>		<i>-7,5</i>

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 08.23

Dipnot: GSYİH'ye Oranı sütunu, ilgili kalemlerin GSYİH'ye oranını göstermektedir. Büyüme sütunu, 06.23 – 08.23 tarihleri arasındaki değişimin bileşik hesaplama yöntemi ile yıllıklandırılmış değerini yansıtmaktadır.

Grafik III.2.3: Reel Sektörün Finansal Borç ve Varlık Gelişimi (% Oran)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.23

Dipnot: Finansal yükümlülükler reel sektörün yurt içi ve yurt dışından kullandığı krediler, leasing, faktöring borçları ve tahvil ihraçlarını içermektedir. Finansal varlıklar TL ve YP mevduatı ve menkul kıymetleri içermekte olup, yurt dışına doğrudan sermaye yatırımları ve ihracat alacakları dâhil edilmemiştir. Aylık frekansta yıllık GSYİH değerleri TCMB tarafından hesaplanmıştır. Son gözlem GSYİH verisi TCMB tahminidir. Hesaplamalarda ay sonu döviz alış kuru kullanılmıştır.

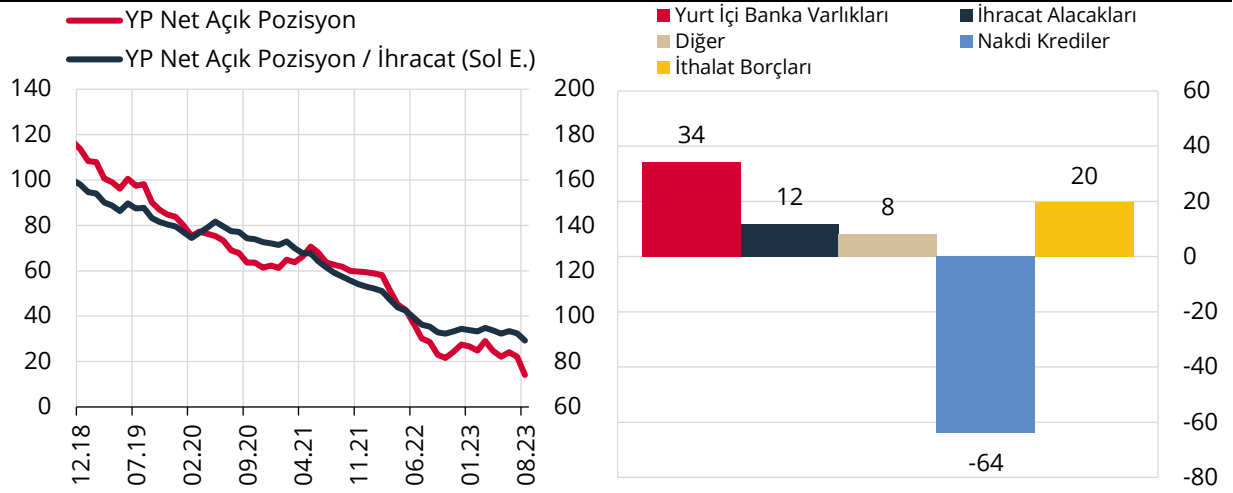
Reel sektörün finansal borcunun varlıklara oranı tarihi düşük seviyelerde yer almaktadır.

Son dönemde reel sektör borcunun GSYİH'ye oranı azalırken, varlıklarının GSYİH'ye oranı bir miktar yükselmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak firmaların finansal kaldıraç oranlarındaki düşük seviye korunmuştur. Bu iyileşme, finansal koşullardaki sıkılaşmaya karşı firmaları dayanıklı kılmaktadır (Grafik III.2.3).

Reel sektörün YP açık pozisyonundaki azalma eğilimi devam etmektedir.

Reel sektörün net döviz açık pozisyonu 2018 yıl sonuna göre 99 milyar ABD doları, 2021 yıl sonuna göre ise 45 milyar ABD doları azalmıştır. Bu eğilim 2023 yılında da devam etmiş ve YP açık pozisyon ağustos ayı itibarıyla 74 milyar ABD dolarına gerilemiştir. 2018 yılı sonundan itibaren gözlemlenen bu düşüşte en etkili kalemler yurt içi banka varlıklarında gözlenen güçlü artış ve YP nakdi kredilerdeki gerileme olmuştur (Grafik III.2.4). Net döviz açık pozisyonunun 12 aylık ihracata oranı yüzde 30'a kadar gerilerken, reel sektörün mevcut açık pozisyonu karşılama kapasitesi güçlenmektedir (Grafik III.2.4).

Grafik III.2.4: Reel Sektörün Net YP Pozisyonu ve Net YP Pozisyonundaki Değişimin Kaynakları
(Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB
Dipnot: İhracat değerleri 12 aylık birikimli tutarların toplamını ifade etmektedir.

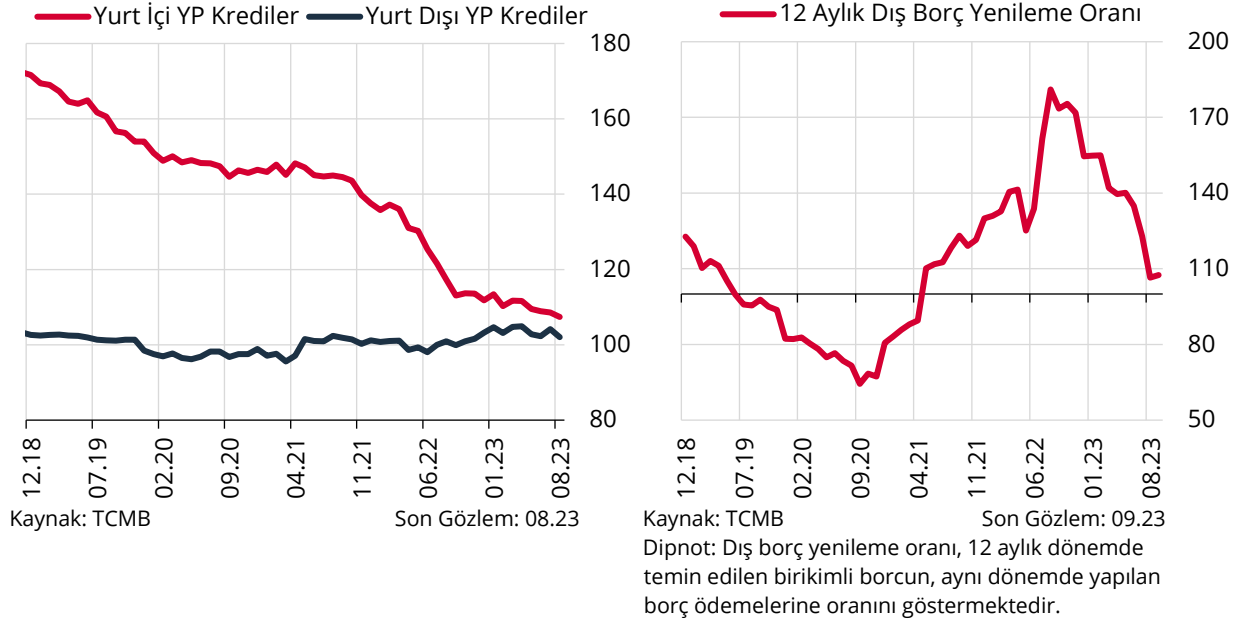
Son Gözlem: 08.23

Kaynak: TCMB
Dipnot: Grafikteki değerler 2018 yılı sonuna göre net döviz açık pozisyonundaki değişimi ve bu değişimin alt kırılımlarını göstermektedir. Diğer kalemindeki değişim yurt dışı bankalardaki varlıklar, menkul kıymetler ve yurt dışına doğrudan sermaye yatırımlarındaki değişimleri kapsamaktadır.

Son Gözlem: 08.23

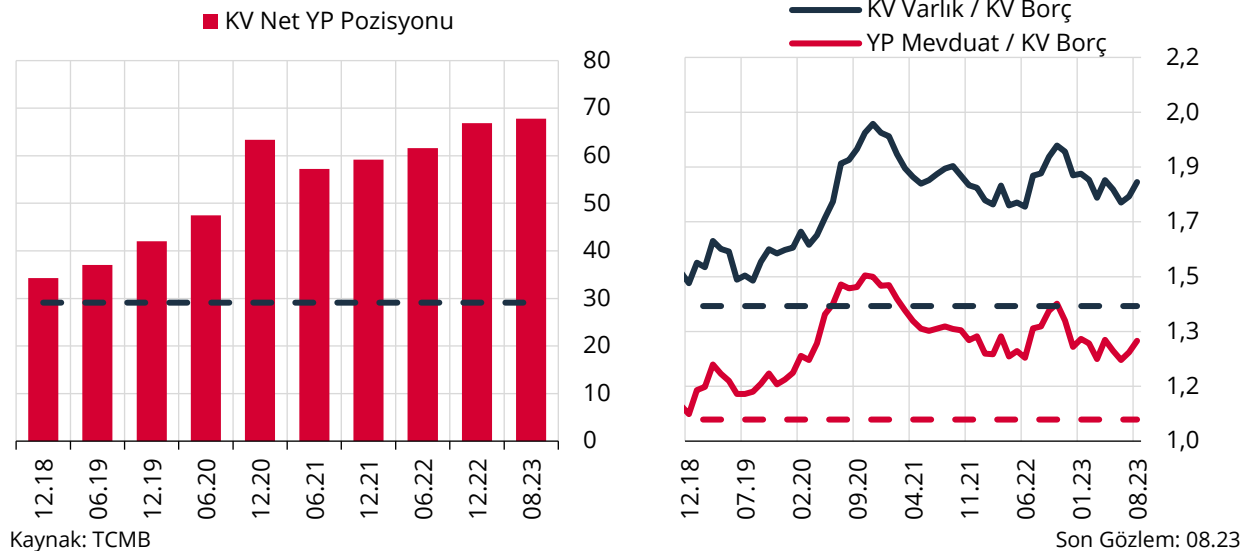
Reel sektör firmaları yurt dışı finansman imkânlarından yararlanmaya devam ederken yurt içi YP kredilerdeki kapama eğilimi yavaşlamaktadır.

Reel sektör firmaları dış borçlarını yüzde 100'ün üzerinde yenileyebilmektedir (Grafik III.2.5). Bu görünüm sıkılaşan global finansal koşullara karşın firmaların dış finansmana erişim imkânlarının devam ettiğini ve borçlarını sağlıklı bir şekilde yönetebildiklerini ima etmektedir.

Grafik III.2.5: Reel Sektörün YP Kredi ve Borç Yenileme Göstergeleri (Milyar ABD Doları, %)

Firmaların YP likidite düzeyi güçlü olup kısa vadeli YP yükümlülükleri karşılama kapasitesine sahiptir.

2021 yılı itibarıyla artış eğiliminde olan kısa vadeli net döviz pozisyonu, 2023 yılında da artarak ağustos ayı itibarıyla 68 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Firmaların YP mevduat ve kısa vadeli varlıklarının kısa vadeli borçlarına oranının tarihsel ortalamalarının üstünde kalması, döviz kuru veya dış finansman kaynaklı şoklara karşı firmaların güçlü likiditeye sahip olduklarına işaret etmektedir (Grafik III.2.6).

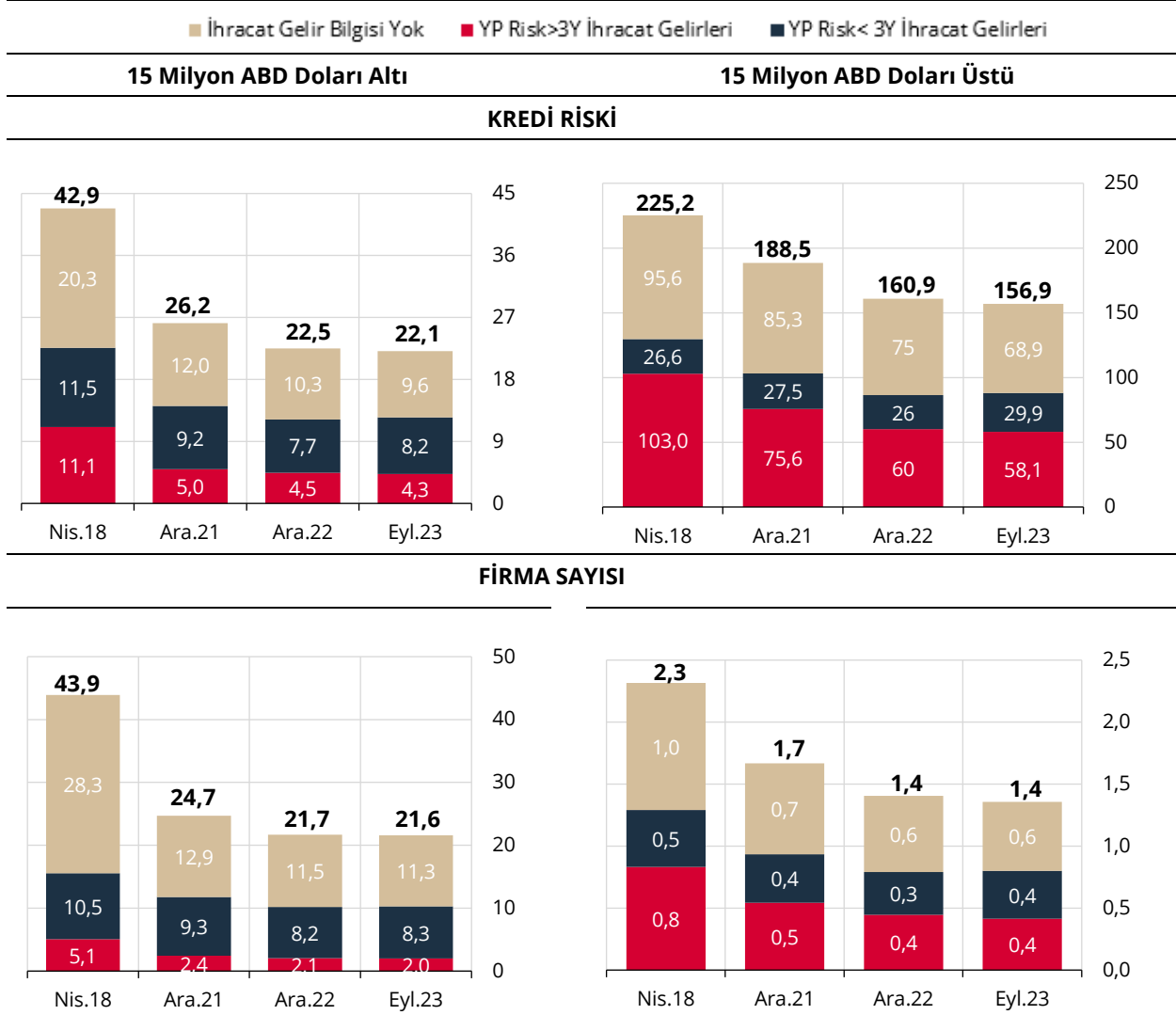
Grafik III.2.6: Reel Sektörün Kur Riskine İlişkin Göstergeler (Milyar ABD Doları, Oran)

YP kredi bakiyesindeki düşüşün yanı sıra YP borcu bulunan firma sayısı da azalmaktadır.

YP riski 15 milyon ABD dolarının altında olan firmaların YP kredi kullanımlarını son üç yıllık ihracat gelirleriyle ilişkilendiren düzenlemenin firmaların YP borçluluğunun yönetilebilir olmasına katkı sağladığı görülmektedir. YP riski 15 milyon ABD dolarından düşük olan firmaların kredi bakiyesi, 2023 yılı Eylül itibarıyla 22,1 milyar ABD dolarına, YP riski 15 milyon ABD dolarından yüksek firmaların kredi bakiyesi 156,9

milyar ABD dolarına gerilemiştir. İhracat bilgisine erişilebilen firmalar içerisinde YP borcu üç yıllık ihracat gelirini aşan firmaların toplam içerisindeki payı azalmaya devam etmiştir. Düzenlemenin herhangi bir kısıtlama getirmediği firmaların YP borcunu ihracat gelirlerinin karşılama gücünde gözlemlenen iyileşmenin devam ettiği görülmektedir (Grafik III.2.7).

Grafik III.2.7: İhracat Gelirine Göre Firmaların YP Kredi Bakiyesi ve Firma Sayısı
(Milyar ABD Doları, Bin Adet)

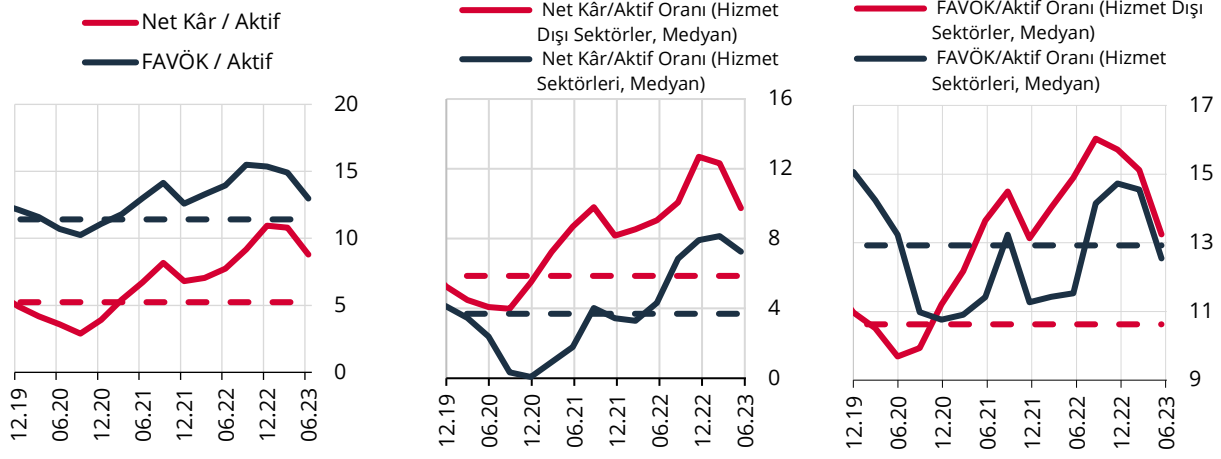
Kaynak: Risk Merkezi, TCMB, TÜİK

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: İhracat gelirleri ilgili tarih itibarıyla firmanın son üç yıl sonu mal ihracat gelirleri toplamıdır. İhracat gelir bilgisi bulunmayan firmalar, veri tabanında ihracat gelir kaydı bulunmayan firmaları göstermekte olup, bu firmaların mal ihracatı veya YP endeksli gelirlerinin olması muhtemeldir. YP kredi borcuna yurt dışından yurt içi bankalar aracılığıyla kullanılan krediler dâhildir. Firmaların yurt dışından doğrudan kullandığı krediler hesaplama dâhil değildir.

Halka açık firmaların kârlılık göstergelerinde yılın ikinci çeyreğinde bir miktar yavaşlama gözlenmekle birlikte, kârlılıkta tarihsel ortalamaların üstündeki güçlü görünüm devam etmektedir.

Firmaların kâr marjları yılın ilk yarısında baz etkisine bağlı olarak bir miktar gerilemiştir. Diğer taraftan, kârlılık göstergeleri geçmiş verilere kıyasla oldukça güçlü bir görünüm sergilemektedir. Hizmet dışı sektörlerde faaliyet gösteren firmaların hizmet sektöründeki firmalara kıyasla daha yüksek kâr performansına sahip olduğu gözlemlenmektedir. 2023 yılı ikinci çeyreğinde hizmet dışı ve hizmet sektörlerinin Net Kâr/Aktif oranları sırasıyla yüzde 9,7 ve yüzde 7,3'e ulaşmıştır. Aynı dönemde hizmet dışı ve hizmet sektörlerinin FAVÖK/Aktif oranları sırasıyla yaklaşık yüzde 13 ve yüzde 12,5 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.2.8).

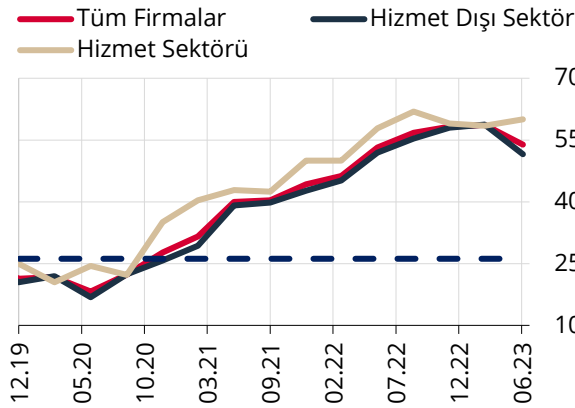
Grafik III.2.8: BIST Firmalarının Kârlılık Göstergeleri ve Kârlılık Yayılmı (%)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 06.23

Dipnot: Analize 296 reel sektör firması dâhildir. FAVÖK, Net Kâr + Finansman + Vergi + Amortisman giderleri toplamını göstermektedir. Uzun vade FAVÖK/Aktif ve Net Kâr Marjı/Aktif ortalamaları kesikli çizgilerle gösterilmiştir. Uzun vade FAVÖK/Aktif ve Net Kâr Marjı/Aktif ortalama değerleri hesaplanmasında 2012 Ç1 - 2021 Ç4 dönemi kullanılmıştır.

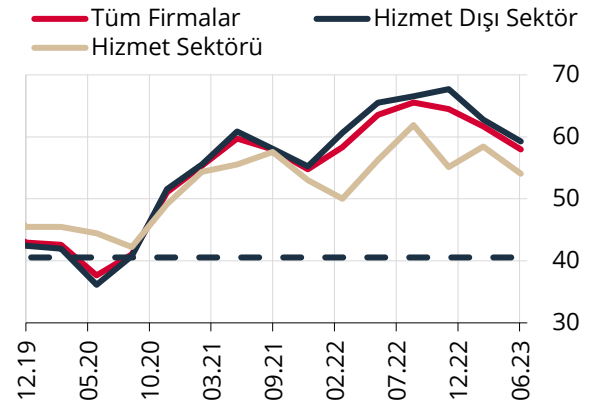
Halka açık firmalarda Net Kâr/Aktif ve FAVÖK/Aktif oranları yüzde 10'un üzerinde olan firmaların oranı yüzde 50'nin üzerinde seyretmesi, güçlü kârlılığın firmalar geneline yayıldığını göstermektedir (Grafik III.2.9 ve Grafik III.2.10). FAVÖK/Aktif oranı yüzde 10'un üzerinde olan hizmet dışı firmaların oranı yaklaşık yüzde 60 seviyesindeyken bu kriteri sağlayan hizmet sektörlerindeki firmaların oranı yaklaşık yüzde 54 seviyesinde kalmaya devam etmektedir. Bu görünüm hizmet ve hizmet dışındaki sektörlerde faaliyet gösteren firmaların genelinde yüksek kârlılığının korunduğuna işaret etmektedir (Grafik III.2.10).

Grafik III.2.9: Net Kâr/Aktif Rasyosu %10'un Üzerinde Olan Firmaların Payı (%)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 06.23

Dipnot: 296 reel sektör firması analize dâhildir. Hizmet ve hizmet dışı sektörlerin firma oranı bu sektörlerde yer alan firma sayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Kesikli çizgi tarihsel firma oranı ortalamasını göstermektedir. Tarihsel ortalama hesaplanmasında 2012 Ç1-2021 Ç4 dönemi kullanılmıştır.

Grafik III.2.10: FAVÖK/Aktif Rasyosu %10'un Üzerinde Olan Firmaların Payı (%)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 06.23

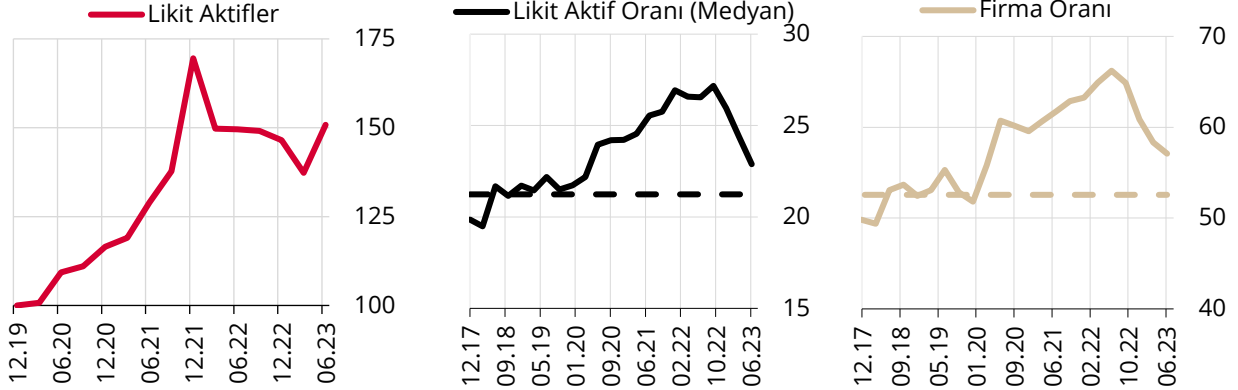
Dipnot: 296 reel sektör firması analize dâhildir. Hizmet ve hizmet dışı sektörlerin firma oranı bu sektörlerde yer alan firma sayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Kesikli çizgi tarihsel firma oranı ortalamasını göstermektedir. Tarihsel ortalama hesaplanmasında 2012 Ç1-2021 Ç4 dönemi kullanılmıştır.

Reel sektör bilançoları güçlü likidite yapıları ile olası şoklara karşı dayanıklı görünüme sahiptir.

2021 yıl sonunda YP varlıkların kur kaynaklı değerlenmesiyle kısa süreli artış gösteren likit aktifler, 2022 yılında ve 2023 yılının ilk yarısında reel olarak yatay bir seyir izlemiştir. Medyan likit aktif oranı tarihsel ortalamasının üzerinde seyretmeye devam edip, hazır değerler ve stokların aktifler içerisindeki payının yüksek olması firmaların güçlü likiditeye sahip olduğuna, reel kesimin kısa vadeli borçlarını ve gerekli işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılayabileceğine işaret etmektedir. Yüzde 20'nin üzerinde likit aktif oranına sahip firmaların toplam firma sayısına oranı 2022 yılı ikinci çeyreğinden itibaren düşüş eğiliminde olmakla birlikte, söz konusu oran mevcut Rapor döneminde tarihsel ortalamasının üzerinde seyretmiştir. Güçlü

likidite pozisyonunun firmalar geneline yaygın olması, finansal koşullarda sıkılaşmaya karşı firmaların hazırlıklı olduğunu göstermektedir (Grafik III.2.11).

Grafik III.2.11: Firmaların Faaliyet ve Likidite Göstergeleri (Reelleştirilmiş Milyar TL, %)

Kaynak: FINNET

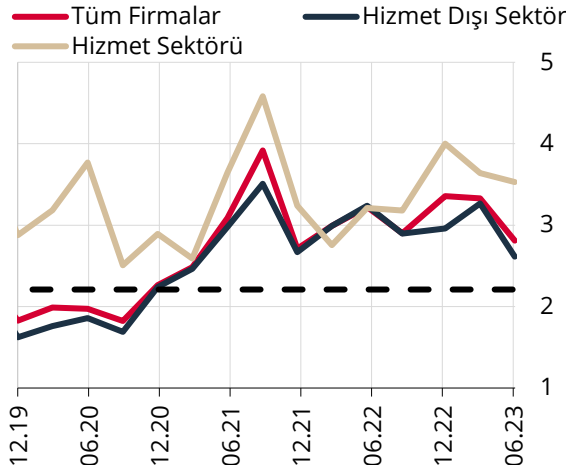
Son Gözlem: 06.23

Dipnot: Son veri itibarıyla 296 reel sektör firması analize dâhil edilmiştir. Likit aktifler tüm firmalar için hazır değerler ve stoklarının toplamıdır. Likit aktif oranı, tüm firmalar için hazır değerler ve stok toplamının aktiflere oranı olarak hesaplanmaktadır. Likit aktif oranı medyan ise tüm firmalar için hesaplanmış likit aktif oranlarının medyan değeridir. Firma oranı, likit aktif oranı yüzde 20'nin üzerinde olan firmaların toplam firma sayısına oranını vermektedir. Likit aktifler 2019 yılı sonu 100 alınarak endekslenmiştir. Kesikli çizgiler ilgili verinin tarihsel ortalamasını göstermektedir. Tarihsel ortalama hesaplanmasında 2012 Ç1 – 2021 Ç4 dönemi kullanılmıştır.

Firmaların borç ödeme kabiliyetindeki güçlü görünüm korunmaktadır.

2022 yılı boyunca istikrarlı seyreden döviz kuru ve düşük finansman maliyetleri nedeniyle BİST'e kote firmaların finansman gideri karşılama oranı (FGKO) oldukça güçlü seyretmiş ve yılın ilk yarısında bu eğilim korunmuştur (Grafik III.2.12). Mevcut Rapor döneminde firmaların faaliyet kârları 2,8 yıllık finansman maliyetlerini karşılayabilmektedir. 2023 yılı ikinci çeyreğinde hizmet ve hizmet dışı sektörlerde faaliyet gösteren firmaların faaliyet kârları 3,5 ve 2,6 yıllık finansman maliyetine eşittir. Mevcut Rapor döneminde, eşik değer olarak kabul edilen 1,5 seviyesi üzerinde FGKO'ya sahip firmaların tüm firmalar içerisinde yüzde 66'ya sahip olduğu görülmektedir. Sanayi ve hizmet sektörlerinde firmaların çoğunluğunun eşik değer 1,5'in üzerinde FGKO değerine sahip olması firmaların borç ödeme kabiliyetleri ve bankaların aktif kalitesi açısından risklerin sınırlı olduğunu ima etmektedir (Grafik III.2.13).

Grafik III.2.12: BİST Firmalarının Finansman Gideri Karşılama Oranı (Medyan, Oran)

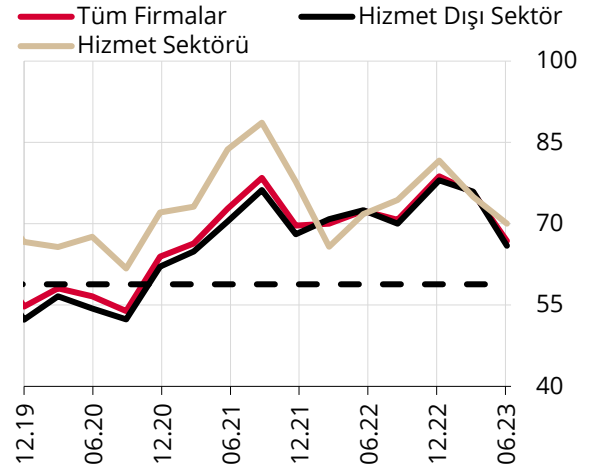

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 06.23

Dipnot: FGKO= FAVÖK/Finansman Giderleri. 296 reel sektör firması analize dâhildir. Kesikli çizgi tüm firmaların tarihsel finansman gideri karşılama oranı ortalamasını göstermektedir. Tarihsel ortalama hesaplanmasında 2012 Ç1-2021 Ç4 dönemi kullanılmıştır.

Grafik III.2.13: Finansman Gideri Karşılama Oranı 1,5 Üstü Olan Firmaların Payı (%)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 06.23

Dipnot: Firma oranı FGKO 1,5'in üzerinde olan firmaların toplam firma sayısına oranını göstermektedir. 296 firma analize dâhildir. Kesikli çizgi tüm firmaların 2012Ç1-2021Ç4 arası tarihsel firma oranı ortalamasını göstermektedir.

IV. Finansal Kesim

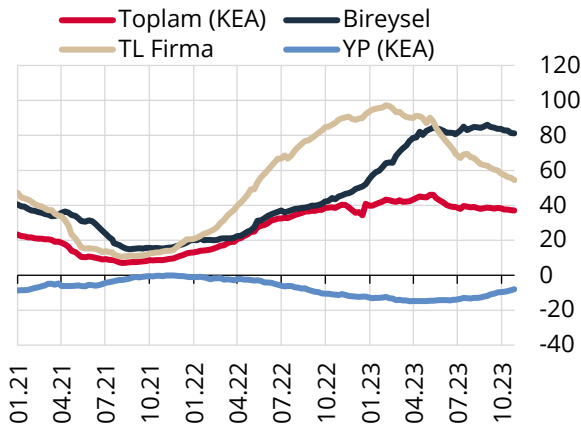
IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

IV.1.1 Kredi Gelişmeleri

Haziran ayında başlayan parasal sıkılaştırma süreci ve bu süreci destekleyici yönde uygulamaya alınan seçici kredi ve miktarsal sıkılaştırma adımları sonrasında kredi büyümeleri dengelenmektedir.

2023 yılı şubat ayında en yüksek seviyesini gören TL ticari kredi yıllık büyümesi; kredi faizlerindeki yükseliş ve yüzde 2,5 seviyesinde belirlenen büyüme sınırı sonrasında yavaşlamaya başlayarak yüzde 55'e gerilemiştir. 2023 yılının ilk yarısında güçlü bir ivme yakalayan bireysel kredi yıllık büyümesi uygulamaya alınan tedbirler sonrasında gerilemektedir (Grafik IV.1.1). Son dönem kredi eğilimlerini daha iyi yansıttığı değerlendirilen yıllıklandırılmış 13 haftalık büyüme oranı göstergesi ticari ve bireysel kredilerde büyüme oranlarının seçici kredi adımları kapsamında belirlenen büyüme sınırlarına yakınsadığını ima etmektedir (Grafik IV.1.2).

Grafik IV.1.1: Yıllık Kredi Büyümesi (KEA, %)

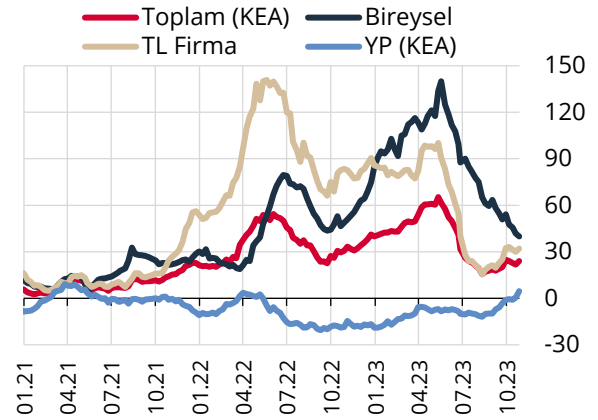

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi, bir yıllık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin bir yıllık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının bir yıl önceki toplam kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.1.2: 13 Haftalık Kredi Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

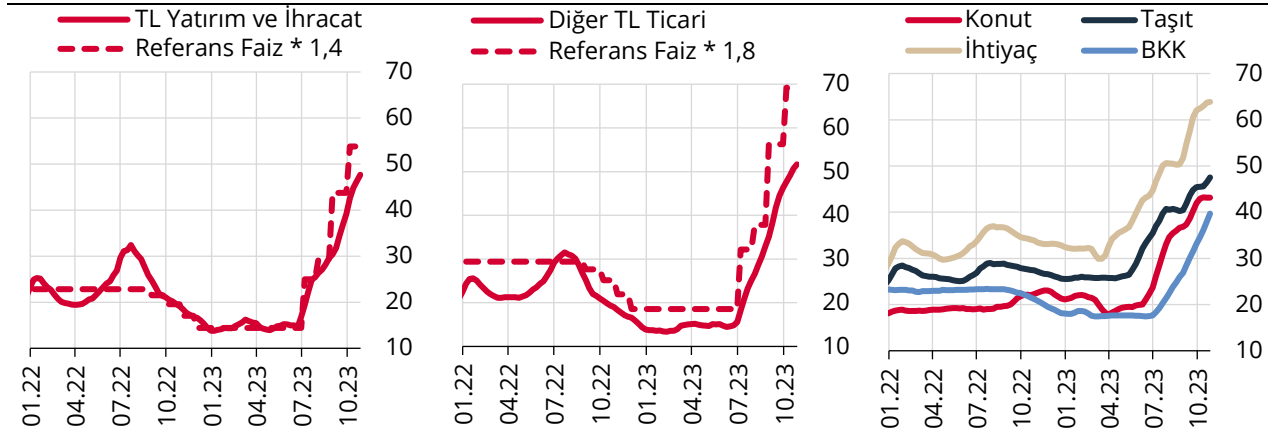
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi, 13 haftalık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin 13 haftalık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının 13 hafta önceki toplam kredi bakiyesine oranı yıllıklandırılarak hesaplanmaktadır.

Parasal sıkılaştırma sürecinin başlamasıyla kredi faizlerinde belirgin yükseliş görülürken faiz oranları makroihtiyati düzenlemelerde tanımlanan üst sınırların altında gerçekleşmektedir.

Temmuz ayındaki düzenleme ile TL yatırım ve ihracat kredilerinde faiz üst sınırı olarak yıllıklandırılmış referans faiz oranının 1,4 katı, diğer TL ticari krediler için 1,8 katı, ihtiyaç kredilerinde ise 2 katı uygulanmaya başlamıştır. Eylül ayında ise diğer TL ticari krediler için referans faiz uygulaması kaldırılmıştır. Haziran ayında başlatılan parasal sıkılaştırma süreci ile kredi faizlerinde yükseliş eğilimi görülürken, faiz oranlarının üst sınırların altında gerçekleştiği görülmektedir (Grafik IV.1.3).

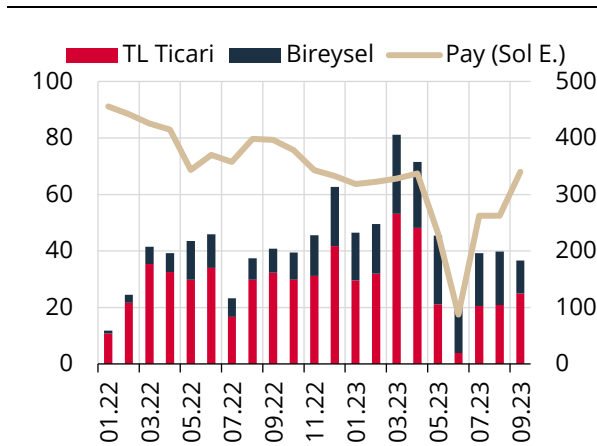
Grafik IV.1.3: TL Kredi Faiz Oranları (Akım, 4 HHO, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

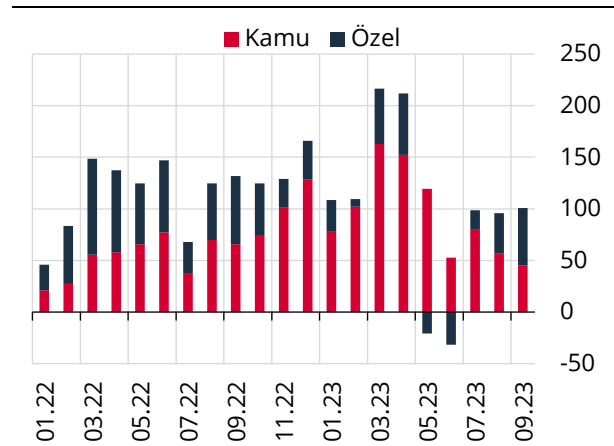
Dipnot: TL yatırım ve ihracat kredi faizleri sıfır faizli krediler hariç olup Eximbank hariç hesaplanmıştır. TL diğer ticari kredi faizleri kurumsal kredi kartı, tüzel kişi kredili mevduat hesabı ve sıfır faizli krediler hariç olup Eximbank dâhil hesaplanmıştır. Bireysel kredi faizlerinde kredinin faiz dışındaki maliyetini yansıtabilecek şekilde (BSMV ve KKDF vergileri hariç) banka tarafından alınan faiz dışındaki her türlü ücret, masraf ve komisyonu içeren tüm kalemlerin (ekspertiz, ipotek ve sigorta hizmetleri gibi bankaya gelir olarak yansımayan ücret ve komisyonlar da dahil) maliyetleri de dikkate alınmıştır. İhtiyaç kredisi faizlerinden gerçek kişi kredili mevduat hesabı faizleri hariç tutulmuştur.

Kredi büyüme göstergelerindeki yavaşlamaya ilave olarak TL ticari ve bireysel krediler arasındaki kompozisyonda da dengelenmenin yaşandığı görülmektedir (Grafik IV.1.4). Mayıs ve haziran aylarında bireysel kredilere kıyasla belirgin olarak hız kesen ticari krediler takip eden aylarda geçmiş dönem performansına yakınsamıştır (Grafik IV.1.4). Benzer bir dengelenmenin TL ticari kredi segmentinde kamu ve özel bankalar ayrımında da olduğu gözlenmiştir (Grafik IV.1.5). Özel bankalarda mayıs ve haziran aylarında daralan TL ticari kredi bakiyesinin takip eden dönemde net faiz marjlarının iyileşmesiyle birlikte toparlandığı görülmektedir.

Grafik IV.1.4: Net Kredi Kullandırımı (Milyar TL, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Grafik IV.1.5: Kamu ve Özel Bankalarda TL Ticari Net Kredi Kullandırımı (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

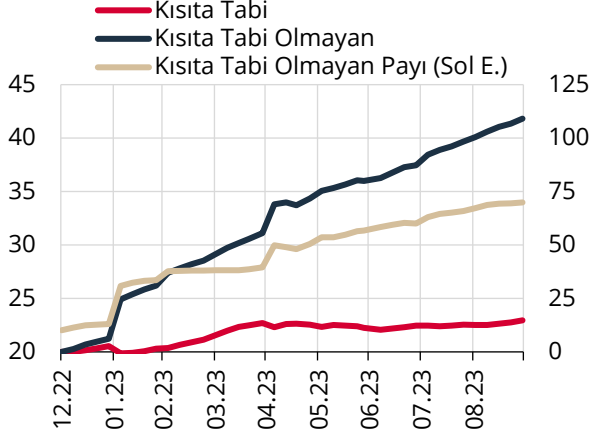
Dipnot: Sol paneldeki pay serisi ilgili aydaki TL kredi bakiyesindeki değişimin yüzdesel olarak ne kadarının TL ticari kredilerden kaynaklandığını göstermektedir.

Ticari kredi kullandırmalarında ihracat ve yatırım kredilerinin aldığı pay güçlenerek devam etmektedir.

2023 yılı eylül ayı itibarıyla 2022 yılsonuna kıyasla kısıta tabi olmayan ticari kredilerde (TL cinsi yatırım, ihracat, tarım, esnaf, kamu kurum ve kuruluşlarına kullandırılan krediler ve deprem bölgesi kapsamında istisna olarak kabul edilen ticari krediler) büyüme yüzde 110 seviyesine yaklaşırken, kısıta tabi kredilerde büyüme yüzde 15 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu kapsamda, kısıta tabi olmayan ticari kredilerin TL ticarideki payı da 12 puan artarak yüzde 34'e yükselmiştir (Grafik IV.1.6). Bununla birlikte, seçici kredi

uygulamalarında öne çıkan ihracat ve yatırım kredisi kullandırımlarının diğer ticari kredilere göre pozitif ayrıştığı ve sektördeki kredi davranışının seçici kredi hedefleriyle uyumlu gerçekleştiği görülmektedir (Grafik IV.1.7).

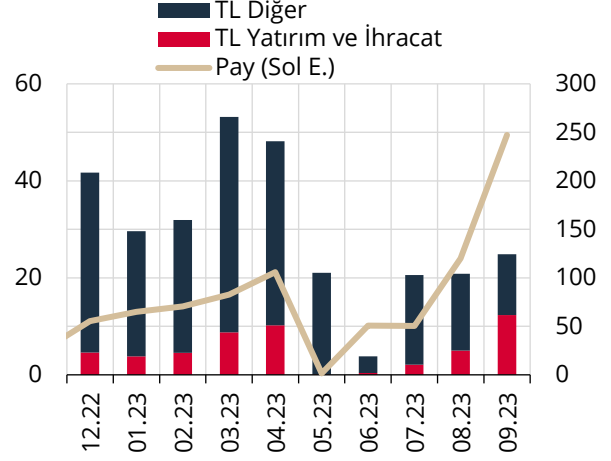
Grafik IV.1.6: TL Ticari Kredi Büyümesi (2022 Yılına Kiyasla, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.09.2023

Grafik IV.1.7: TL Ticari Kredilerde Net Kredi Kullandırımı (Milyar TL, %)

Kaynak: TCMB

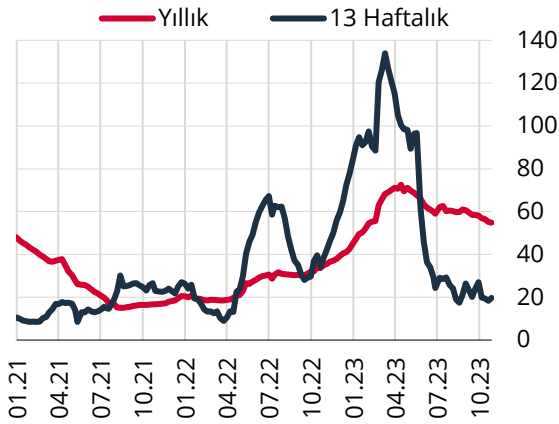
Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Büyüme kısıtına tabi ticari krediler; TL ticari kredilerden yatırım, ihracat, tarım, esnaf, kamu kurum ve kuruluşlarına kullanılan krediler ve deprem bölgesi kapsamında istisna edilen ticari krediler çıkarılarak hesaplanmıştır. Kısıta tabi olmayan kredilerin payı hesaplanırken ilgili kredi segmenti içerisindeki payı dikkate alınmıştır. 2022 yıl sonuna göre büyüme oranları gösterilmektedir. Sağ paneldeki pay serisi ilgili aydaki TL ticari kredi bakiyesindeki değişimin yüzdesel olarak ne kadarının TL yatırım ve ihracat kredilerinden kaynaklandığını göstermektedir.

İhtiyaç kredisi ve BKK büyümelerinde belirgin bir yavaşlama izlenmektedir.

2023 yılı mart ayında yüzde 130'a kadar yükselen yıllıklandırılmış 13 haftalık ihtiyaç kredisi büyümesi, takip eden dönemde ihtiyaç kredi faiz oranlarındaki artış, kredili mevduat hesaplarına uygulanan aylık azami faiz oranlarının yükseltilmesi ve BDDK'nın risk ağırlığını artırması sonrasında ekim ayı itibarıyla yüzde 20 seviyesine kadar gerilemiştir (Grafik IV.1.8). Bireysel kredi kartı yıllık büyümesi temmuz ayına kadar, kredi kartı faizlerinin enflasyonun ve ihtiyaç kredisi faizlerinin altında olmasının etkisiyle taksitli kullanım ve nakit avans kaynaklı olarak güçlü bir seyir izlemiştir. Takip eden dönemde kredi kartı faizlerinde yapılan güncellemeler ile birlikte taksitli harcama amaçlı kullanımda belirgin bir yavaşlama başlamıştır (Grafik IV.1.9 ve 10). Ayrıca, artan dijitalleşme ve mal ve hizmet fiyatlarındaki yükseliş eğiliminin etkisiyle daha çok ödeme aracı olarak değerlendirilebilecek taksitsiz BKK kullanımı da yavaşlamakla birlikte halen görece yüksek seyrini sürdürmektedir (Grafik IV.1.11).

Grafik IV.1.8: İhtiyaç Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

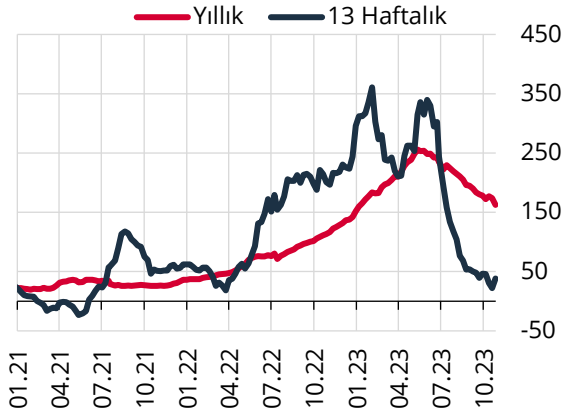
Grafik IV.1.9: Bireysel Kredi Kartı Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

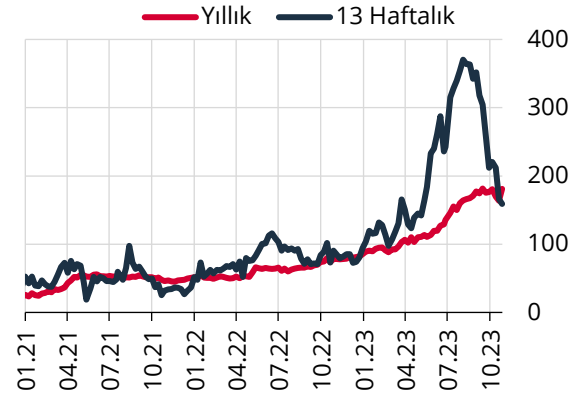
Son Gözlem: 27.10.2023

Dipnot: Yıllık serisi 12 aylık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir.

Grafik IV.1.10: Taksitli BKK Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

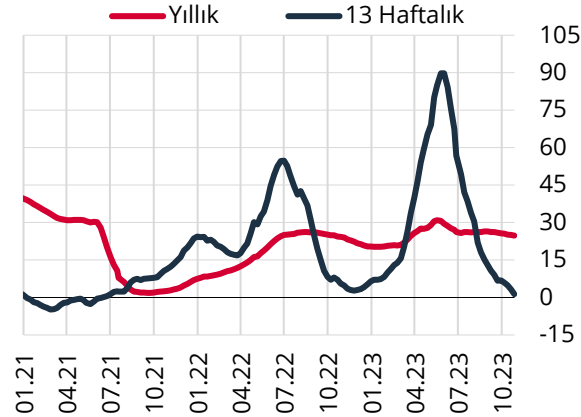
Grafik IV.1.11: Taksitsiz BKK Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

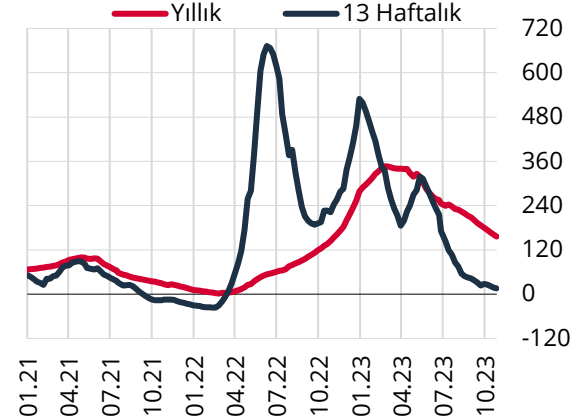
Dipnot: Yıllık serisi 12 aylık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir.

2023 yılı ocak ayında kamu bankaları tarafından duyurulan "İlk Evim" konut kredisi kampanyası ve şubat ayında BDDK'nın konut alımında azami kredi tutarı güncellemesi ile konut kredileri yılın ikinci çeyreğinde ivme kazanmıştır. Ancak ağustos ayında BDDK tarafından ikinci el konut alımlarında kredi değer oranlarının düşürülmesinin ve yükselen kredi faiz oranlarının etkisiyle 13 haftalık yıllıklandırılmış konut kredi büyümesi yüzde 10 seviyesinin altına kadar gerilemiştir (Grafik IV.1.12). 2023 yılı ilk yarısında canlı seyreden taşıt kredilerinin menkul kıymet tesisi düzenlemesi kapsamında aylık yüzde 2 büyüme kısıtına tabi olmasının etkisiyle ilgili segmentin büyüme eğiliminde belirgin bir yavaşlama başlamıştır (Grafik IV.1.13).

Grafik IV.1.12: Konut Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

Grafik IV.1.13: Taşıt Kredi Büyümesi (%)

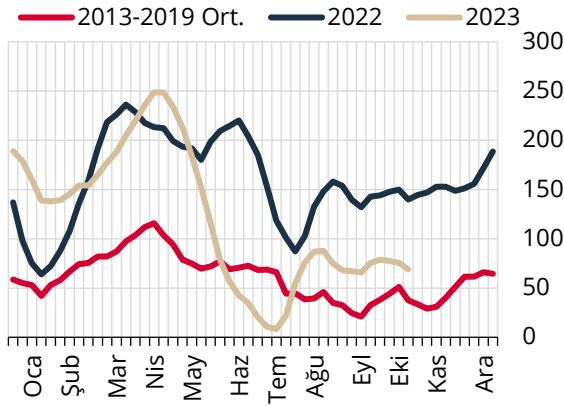
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

Dipnot: Yıllık serisi 12 aylık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir.

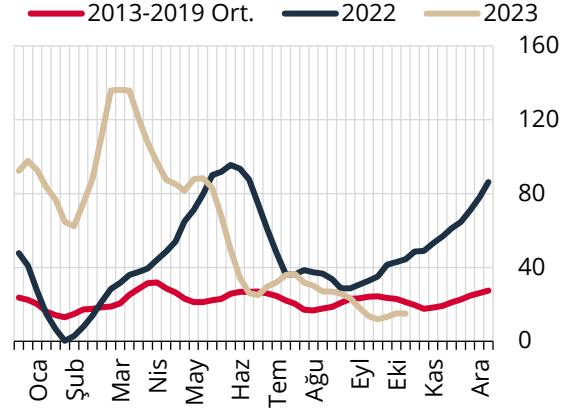
Enflasyon etkisinden arındırılmış stok bakiye değişimi ticari kredilerde tarihsel ortalamasına yakın seyrederken, tüketici kredisinde tarihsel ortalamasının bir miktar altına gerilemiştir.

TL ticari kredilerde reelleştirilmiş net kullandırmalar, 2023 yılının ilk beş aylık döneminde tarihsel ortalamasının ve 2022 yılı gerçekleştirmelerinin oldukça üzerinde gerçekleşirken, parasal sıkılaştırma ve seçici kredi adımları çerçevesinde belirlenen büyüme sınırları ile uzun dönem tarihsel ortalamasına yakınsamıştır (Grafik IV.1.14). 2022 yılı son çeyreğinden 2023 yılı mayıs ayına kadar tarihsel ortalamasının oldukça üzerinde seyir izleyen reelleştirilmiş tüketici kredisinde stok değişimi takip eden aylarda parasal sıkılaştırma, kredi büyüme sınırları ve risk ağırlıklarındaki artışın etkisiyle tarihsel ortalamasının altına gerilemiştir (Grafik IV.1.15).

Grafik IV.1.14: TL Ticari Kredi Stok Gelişimi (4 Haftalık Ortalama Stok Değişim, Reel, Milyon TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

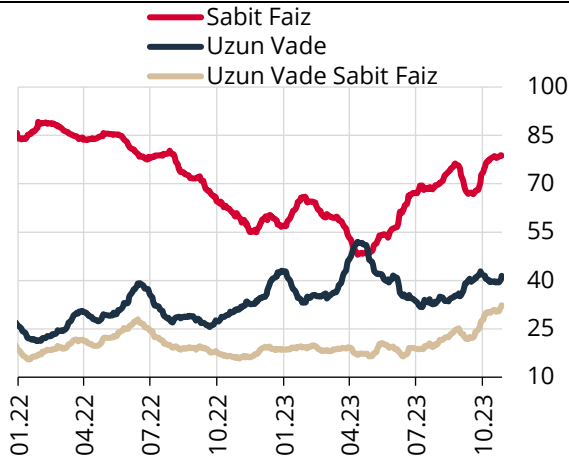
Grafik IV.1.15: Tüketici Kredisi Stok Gelişimi (4 Haftalık Ortalama Stok Değişim, Reel, Milyon TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

Dipnot: Stok kredi bakiyelerindeki 4 haftalık ortalama değişim 4 haftalık ortalama ÜFE ile reelleştirilmiştir. Tüketici kredileri için TÜFE kullanılmıştır. 2013 ocak ÜFE ve TÜFE'si 100 olacak şekilde endeksleme yapılmıştır.

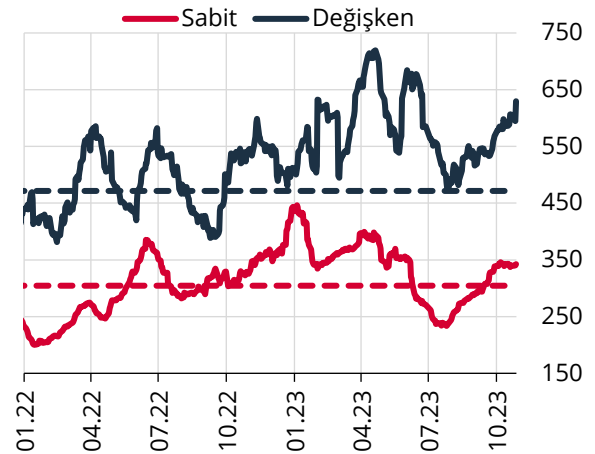
TL ticari kredi kullandırılmaları içerisinde nisan ayında yüzde 48'e kadar gerileyen sabit faizli kullandırılmaların payı ekim ayı itibarıyla yüzde 79'a yükselmiştir. 2022 yılı üçüncü çeyreğinde toplam TL ticari kredi içerisinde yüzde 25 seviyesine kadar gerileyen uzun vadeli kullandırılmaların payının da 2023 yılı ekim ayı itibarıyla yüzde 42'ye yükseldiği gözlenmiştir (Grafik IV.1.16). Ayrıca, TL ticari kredi kullandırılmalarında ortalama vadenin temmuz ayından itibaren tekrardan yükselmeye başladığı görülmektedir. Sabit faizli kullandırılmalarda temmuz ayında 240 günün altına kadar gerileyen ortalama vade ekim ayı itibarıyla 350 güne yaklaşmıştır (Grafik IV.1.17). Bankaların net faiz marjlarının pozitif bölgeye çıkmasının uzun vadeli kredi arzını olumlu etkilediği değerlendirilmektedir.

Grafik IV.1.16: TL Ticari Kredilerde Faiz ve Vade Yapısına Göre Paylar (Akım, 20 GHO, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.23

Dipnot: Uzun vade 365 gün üzeri kullandırılmaları göstermektedir. Sıfır vadeli, sıfır faizli ve faiz yapısı raporlanmayan gözlemler hesaplamaya dâhil edilmemiştir. Toplam kullandırım içerisindeki faiz ve vadeye göre paylar hesaplanmıştır.

Grafik IV.1.17: TL Ticari Kredilerde Faiz Yapısına Göre Ortalama Vade (Akım, 20 GHO, Gün, Orijinal Vade)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

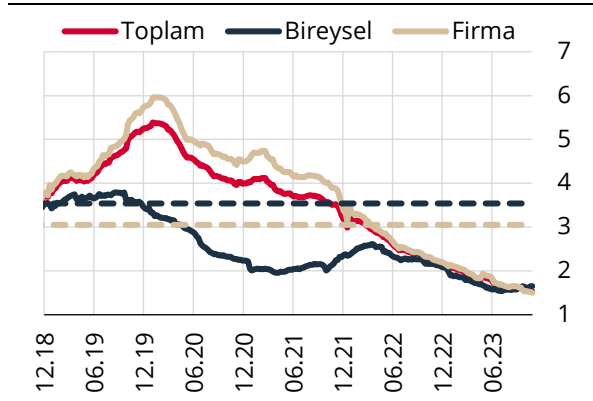
Dipnot: Sıfır vadeli, sıfır faizli kullandırılmalar ve faiz yapısı raporlanmayan gözlemler hesaplamaya dâhil edilmemiştir. Kesikli çizgiler ilgili renkteki serilerin Mayıs 2020 – Ekim 2023 dönemindeki ortalamasını göstermektedir.

IV.1.2 Kredi Riski Gelişmeleri

Bankacılık sektörünün aktif kalitesindeki güçlü görünüm korunmaktadır.

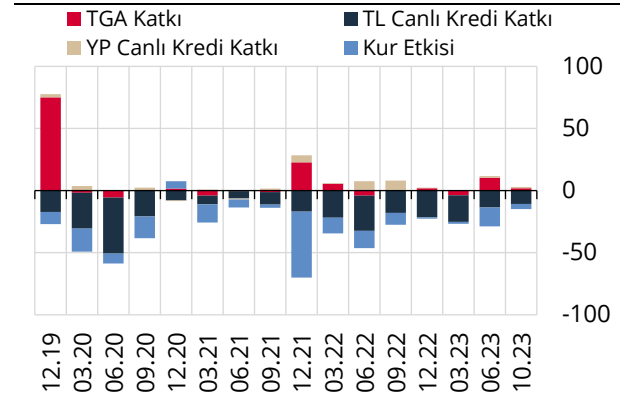
Bankacılık sektörünün toplam TGA oranındaki azalma eğilimi haziran ayının sonuna kadar devam etmiştir. Sıkılaştırma süreci sonrasında kredi büyümesinin yavaşlamasıyla birlikte TGA oranı yüzde 1,5 seviyesinde yatay bir seyir izlemeye başlamıştır. TGA oranında tarihsel ortalamasının altındaki düşük seyir tüm kredi alt türlerine yayılmaktadır (Grafik IV.1.18). Toplam TGA oranı değişimine katkı veren faktörler incelendiğinde, TL kredi büyümesinin ve kur artışının TGA oranındaki olumlu seyre katkı verdiği, haziran ayı sonrasındaki TGA bakiyesinin değişmediği ve yeni TGA ilavelerinin sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir (Grafik IV.1.19).

Grafik IV.1.18: TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB
Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

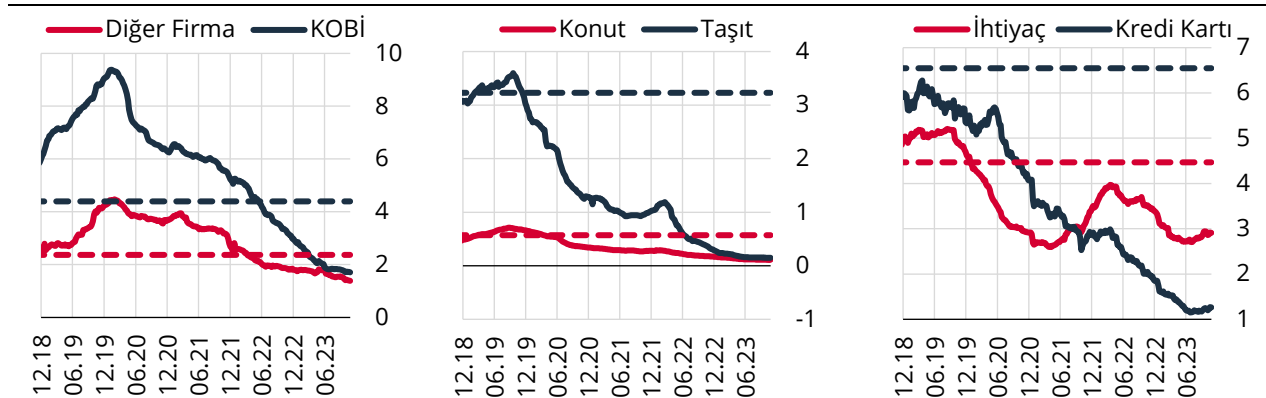
Grafik IV.1.19: TGA Oranı Değişimine Katkıları (3 Aylık Toplam Katkılar, bp)

Kaynak: TCMB
Dipnot: Katkı kalemleri ilgili 3 aylık toplam katkı tutarını göstermekte olup, son sütunda 1 Temmuz-27 Ekim toplamı yer almaktadır. Yöntemle ilgili detaylar için bkz. 2018 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kutu IV.1.1

Firma TGA oranındaki gerileme KOBİ ve KOBİ hariç diğer firma ayırımında da gözlenmiş, ilgili TGA oranları geçmiş dönem ortalamalarının belirgin altına gerileyerek sırasıyla yüzde 1,7 ve 1,4 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Bireysel kredi TGA oranları da geçmiş dönem ortalamalarının altında kalmaya devam etmiştir. Bireysel kredi büyümesinin kredi kartı ağırlıklı gerçekleşmesinin etkisiyle, bireysel kredi TGA oranlarındaki iyileşmenin daha çok kredi kartı kaynaklı olduğu izlenmektedir. 2023Ç2'de ihtiyaç kredilerinin menkul kıymet düzenlemesine dahil olması ve büyüme sınırı belirlenmesi ihtiyaç kredi büyümesinin yavaşlamasına neden olmuştur. Bu nedenle mevcut Rapor döneminde ihtiyaç kredisi TGA oranında sınırlı artış gözlenmiştir. Teminatlı yapıları ve kredi/değer oranı gibi kredi riskliliğini sınırlayan düzenlemelerin etkisiyle oldukça düşük TGA oranına sahip olan konut ve taşıt kredilerindeki TGA oranları 0,1 ile tarihsel ortalamasının altındaki seyrini sürdürmüştür (Grafik IV.1.20).

Grafik IV.1.20: Kredi Türü Kırılımında TGA Oranları (%)

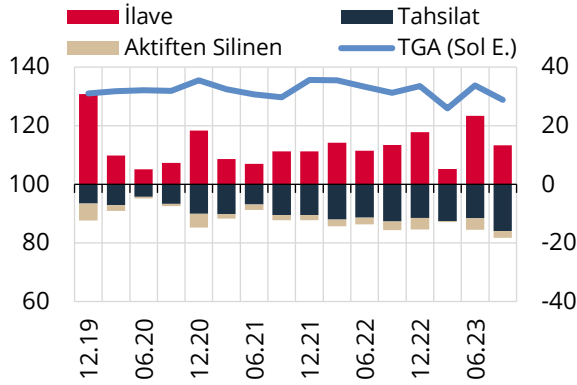

Kaynak: TCMB
Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Firmaların TGA ilaveleri ve tahsilatları dengeli bir seyir izlerken bireylerin TGA ilaveleri, tahsilatlarının üzerinde gerçekleşmiştir.

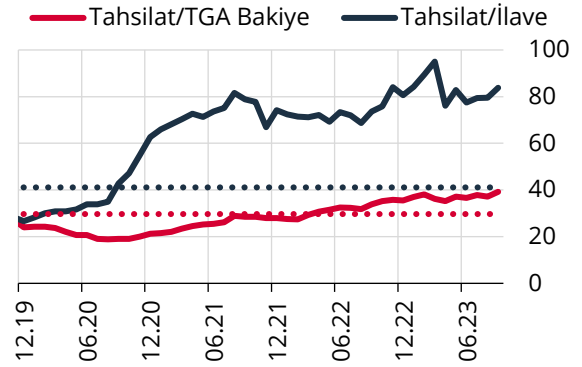
Canlı iktisadi faaliyet, varlık fiyatlarındaki yükselişler ve likidite koşullarındaki gevşemenin etkisiyle 2022 yılı ikinci yarısından sonra TGA tahsilatları önemli ölçüde artmıştır (Grafik IV.1.21). 2023 yılının üçüncü çeyreğinde firma TGA tahsilatlarının net TGA ilavelerine oranı uzun dönem ortalamasının oldukça üzerinde seyretmektedir. TGA bakiyesinden yapılan tahsilatların payı ise tahsilatların güçlü seyri ve aktiften silmelerin etkisiyle uzun dönem ortalamasının üzerinde kalmaya devam etmektedir (Grafik IV.1.22).

Grafik IV.1.21: Firma TGA Hareketlerinin Bileşenleri (Milyar TL)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 09.23
Dipnot: Tahsilat ve net ilave serilerinde 3 aylık toplamlar verilmektedir. Son sütunda Temmuz-Eylül dönemi ilave tahsilat ve aktiften silinen tutarı yer almaktadır. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır. 2022 yılında aykırı bir gözlem veriden dışlanmıştır.

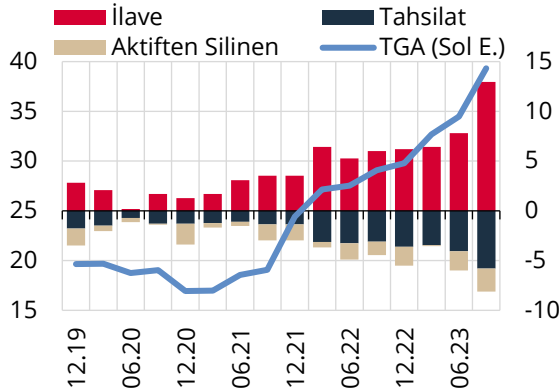
Grafik IV.1.22: Firma TGA Tahsilat Oranları (%)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 09.23
Dipnot: Tahsilat/TGA Bakiye oranı, 12 aylık toplam TGA tahsilatının 12 aylık ortalama TGA bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır. Tahsilat/Net İlave oranı ise, 12 aylık toplam TGA tahsilatının 12 aylık toplam net TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir. 2022 yılında aykırı bir gözlem veriden dışlanmıştır.

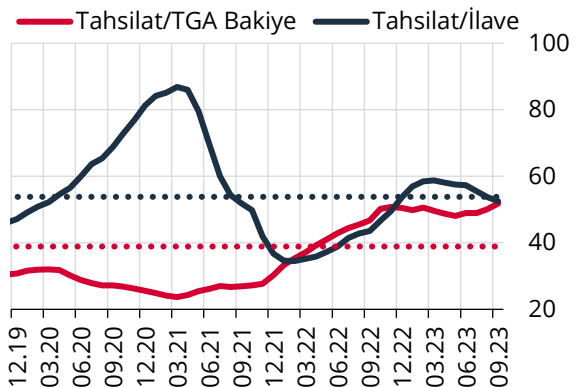
Yeni TGA ilavelerinin, TGA tahsilatlarının ve aktiften silmelerin üzerinde kalmasının etkisiyle bireysel TGA bakiyesi kısmen yükselmektedir (Grafik IV.1.23). Bireysel TGA tahsilatlarının TGA bakiyesine oranı uzun dönemli ortalamasının üzerinde seyretmekte, tahsilatların ilavelere oranı ise ortalamaya yakın seviyelerde gerçekleşmektedir (Grafik IV.1.24).

Grafik IV.1.23: Bireysel TGA Hareketlerinin Bileşenleri (Milyar TL)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 09.23
Dipnot: Tahsilat, ilave ve aktiften silinen serilerinde 3 aylık toplamlar verilmektedir. Son sütunda Temmuz-Eylül dönemi tahsilat, ilave ve aktiften silinen tutarı yer almaktadır. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.1.24: Bireysel TGA Tahsilat Oranları (%)

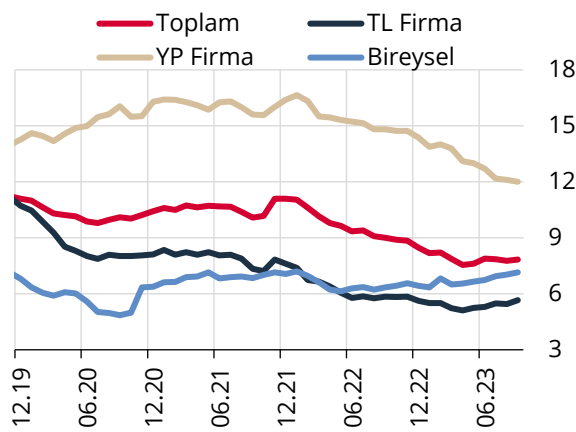
Kaynak: TCMB Son Gözlem: 09.23
Dipnot: Tahsilat/TGA Bakiye oranı, 12 aylık toplam TGA tahsilatının 12 aylık ortalama TGA bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır. Tahsilat/İlave oranı ise, 12 aylık toplam TGA tahsilatının 12 aylık toplam TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Firmaların yakın izlemedeki kredi oranları iyileşmeye devam ederken, bireysel kredilerin yakın izleme oranı sınırlı artış göstermiştir. Yakın izlemede sınıflandırılan firma ve bireysel kredilerin önemli bir kısmı gecikmesi olmayan kredilerden oluşmaktadır.

Yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin toplam krediler içerisindeki payı 2022 yılından 2023 yılı ikinci yarısına kadar gerilemiştir. 2023 yılı ikinci yarısından itibaren ise gerileme eğilimi, bireysel krediler kaynaklı olmak üzere, yerini yatay bir seyre bırakmıştır (Grafik IV.1.25). YP firma kredilerinin yakın izleme oranları uzun süredir diğer kredi türlerinin üzerinde hareket etmektedir. Bu durum, 2018 yılı döviz kuru gelişmeleri sonrasında ödeme güçlüğü yaşayan ve YP kredileri yapılandırılan döviz geliri düşük firmaların halen ikinci grupta sınıflandırılması ile ilişkilendirilmektedir. Ayrıca, kredilerin ağırlıklı olarak TL para biriminde büyümesi de TL yakın izleme oranlarının düşük kalmasında etkili olmuştur.

Bankalar, 2018 yılından itibaren kredi sınıflandırmasında TFRS-9 standardını kullanmakta ve gecikmesi olmasa bile, model sonuçlarına göre kredi riskliliğinde önemli derecede artış olan kredileri yakın izlemede takip etmektedir. Buna göre, yakın izlemedeki kredilerin yüzde 80'inin gecikmesi olmayan, ancak bankaların TFRS-9 modelleri gereğince kredi riskliliğinde önemli derecede artış olduğu için bu grupta sınıflandırdığı kredilerden oluştuğu görülmektedir. Bu oran, firma kredilerinde yüzde 91 iken, bireysel kredilerde ise yüzde 67 seviyesindedir. Mevcut Rapor döneminde firma kredilerinin yakın izleme oranındaki gerilemede gecikmesi olan kredilerin payının azalması etkili olmuştur. Bireysel kredilerin yakın izleme oranının yükselmesinde ağırlıklı olarak gecikmesi olan kredilerdeki yükseliş etkili olmuştur (Grafik IV.1.26).

Grafik IV.1.25: Yakın İzlemede Sınıflandırılan Kredilerin Oranı (%)

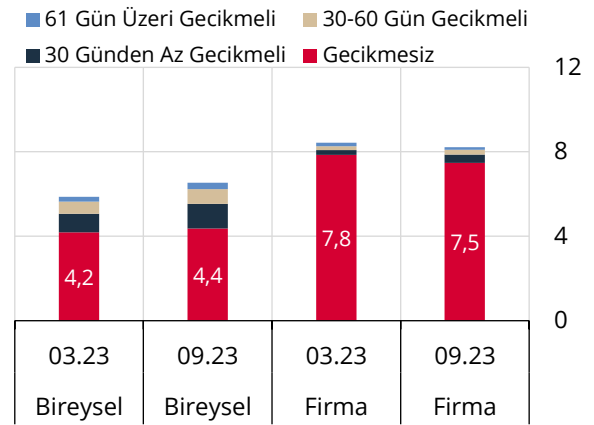

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Seriler yakın izlemedeki kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir.

Grafik IV.1.26: Gecikme Durumuna Göre Yakın İzlemede Sınıflandırılan Kredilerin Oranı (%)

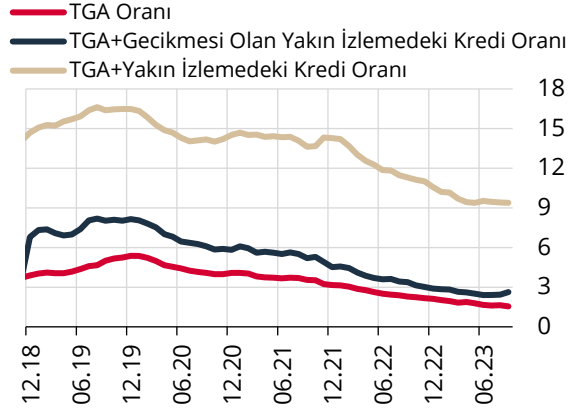
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Grafikte gecikme durumuna göre yakın izlemedeki kredilerin brüt kredilere oranı gösterilmektedir.

Toplam kredi riskinin bir ölçütü olarak yakın izleme ve TGA toplamının brüt krediler içerisindeki payı incelendiğinde, söz konusu oranın 2021 yılı sonundan itibaren yaklaşık 500 bp azalarak yüzde 9,4 seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.1.27). Daha dar kapsamlı kredi riski ölçütü olarak takip edilen, TGA ve ödemesi gecikmiş yakın izlemedeki krediler toplamının brüt kredilerdeki payı da 2021 yıl sonuna kıyasla 200 bp gerileyerek eylül ayı itibarıyla yüzde 2,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. İlgili dönemde tüm kredi risk göstergelerinde yaşanan iyileşmede firmaların iyileşen bilançolarının ve güçlü likiditelerinin, bireylerde ise ücret güncellemeleri ve güçlü istihdam görünümünün önemli etkisi bulunmaktadır.

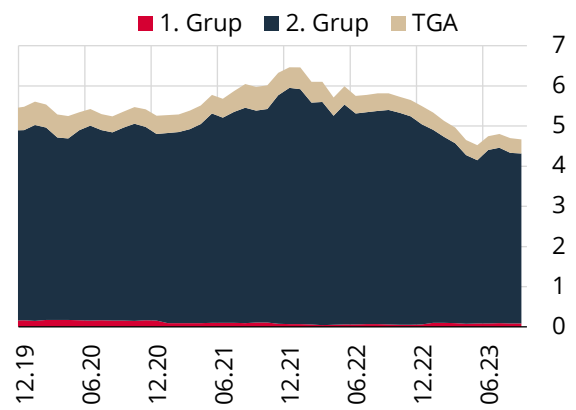
Yapılandırılan kredilerin brüt kredilere oranı yüzde 4,7 seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.1.28). Yapılandırılan kredilerin yüzde 91'i yakın izleme sınıfında, yüzde 8'inin TGA sınıfında ve çok sınırlı bir kısmının da birinci grupta izlendiği görülmektedir. Bu nedenle, bankacılık sektörünün yapılandırılan kredileri ihtiyatlı bir şekilde yakın izlemede sınıflandırdığı, halihazırda bu krediler için yüksek karşılıklar ayırdığı ve bu krediler kaynaklı risklere karşı banka bilançolarının dayanıklı olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik IV.1.27: Aktif Kalitesi Görünümü (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Aktif kalitesi göstergeleri brüt kredilere oranlanmıştır.

Grafik IV.1.28: Yapılandırılan Kredi Oranı (%)

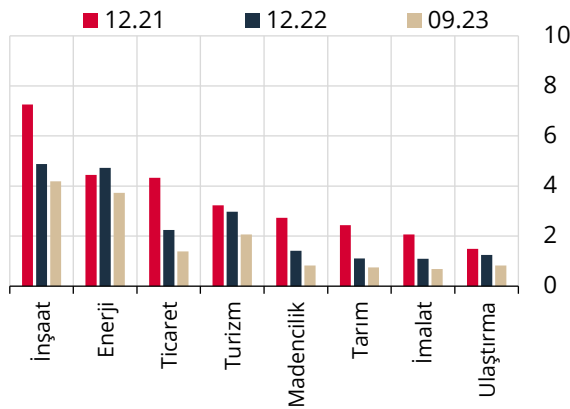
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Seriler yapılandırılan kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir. 1. Grup standart nitelikli krediler, 2. Grup yakın izlemedeki krediler altında izlenen yapılandırılmış kredilerin oranını ifade etmektedir.

Firma kredileri TGA ve yakın izleme oranlarındaki iyileşmenin alt sektörler geneline yaygın olduğu gözlenmektedir.

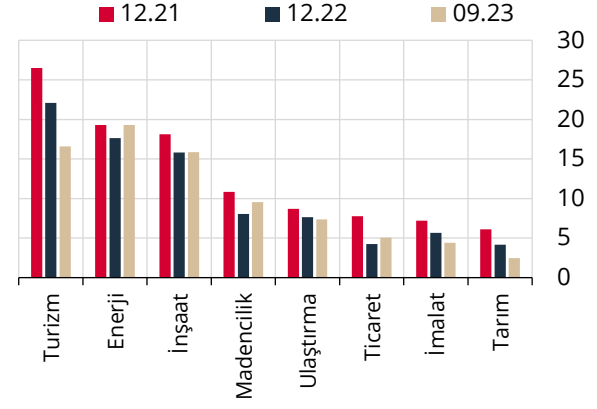
Kredi riski görünümüne sektörel kırılımda bakıldığında, kredi riskinde belirgin bir artış gözlenen sektör bulunmamaktadır. 2021 ve 2022 yıl sonlarına kıyasla tüm sektörlerin TGA oranı iyileşmiş olup, en büyük iyileşme inşaat, ticaret ve madencilik sektörlerinde görülmektedir (Grafik IV.1.29). Bununla birlikte 2022 yıl sonuna göre yakın izlemedeki kredi oranları enerji ve madencilik sektörlerinde artış göstermiştir. Kur gelişmeleri nedeniyle bankacılık sektörünün ağırlıklı olarak YP kredi kullanan enerji ve madencilik sektörüne karşı daha ihtiyatlı duruş sergilediği değerlendirilmektedir (Grafik IV.1.30).

Grafik IV.1.29: Sektörel TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Sektörler, 2021 yıl sonu TGA ve yakın izlemedeki kredi oranı değerlerine göre büyükten küçüğe sıralanmıştır.

Grafik IV.1.30: Sektörel Yakın İzlemedeki Kredi Oranları (%)

Kaynak: TCMB

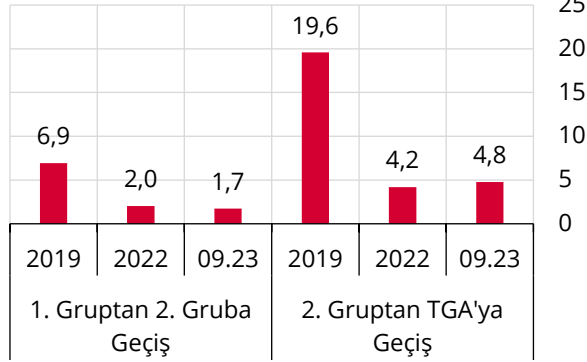
Son Gözlem: 09.23

Kredilerin yakın izleme ve TGA'ya geçiş olasılıklarındaki zayıf seyir korunmaktadır. Bankalar salgın döneminde başladıkları ihtiyatlı karşılık ayırma politikalarına devam etmektedir.

Kredi riskliliğindeki değişimi izlemek amacıyla kredilerin birinci gruptan ikinci gruba ve ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılıkları takip edilmektedir. 2019 yılı ortalamasına göre hem birinci gruptan ikinci gruba geçiş olasılığı hem de ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılığı belirgin ölçüde azalmıştır. 2022 yılı ortalamasına göre ise ticari krediler için birinci gruptan ikinci gruba geçiş olasılığı düşüş eğilimini sürdürürken, ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılığı bir miktar yükselmiştir (Grafik IV.1.31).

Bankaların salgın sonrasında ihtiyatlılık gereği artırmaya başladıkları karşılık oranlarındaki eğilimin mevcut Rapor döneminde de korunduğu görülmektedir. Birinci grup, yakın izleme ve TGA sınıfındaki krediler için karşılık oranları sırasıyla yüzde 0,9, yüzde 23,2 ve yüzde 85,7 seviyesindedir (Grafik IV.1.32). Yakın izlemede takip edilen ve yapılandırılan kredilerin karşılık oranı yüzde 29,4 ile yakın izlemedeki diğer kredilerin karşılık oranının (yüzde 15,9) üzerindedir. Bankaların, kredi ödemelerinin güçlü seyrettiği dönemde yüksek karşılık ayırması, önümüzdeki dönemde ilgili krediler tamamen tahsil edilemediği durumda bile banka bilançolarına ve kârlılıklarına etkinin sınırlı olacağını ima etmektedir.

Grafik IV.1.31: Kredi Sınıfları Arası Geçiş Olasılıkları (Ticari Krediler, %)

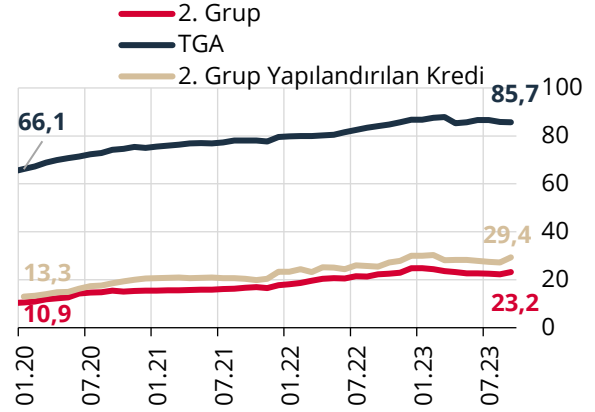

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: 1. Gruptan 2. Gruba geçiş olasılığı bir yıl önce 1. Gruptayken 2. Gruba geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 1. Grup kredi bakiyesine oranı olarak; 2. Gruptan TGA'ya geçiş olasılığı bir yıl önce 2. Gruptayken TGA grubuna geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 2. Grup kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır. Vergi kimlik numarası raporlanan ticari krediler için analiz yapılmıştır.

Grafik IV.1.32: Kredi Karşılık Oranları (%)

Kaynak: TCMB

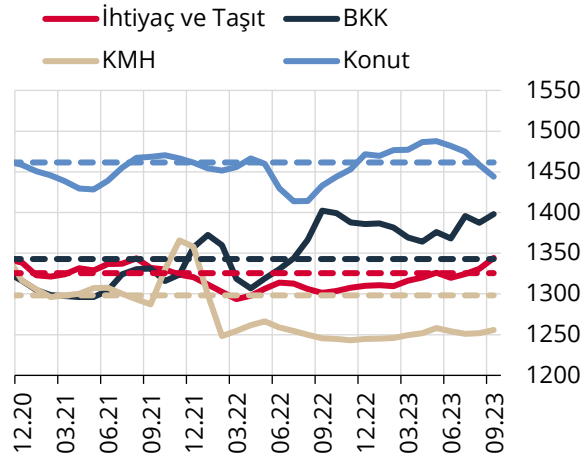
Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Kredi karşılık oranı, ilgili gruptaki kredinin beklenen zarar karşılığının o gruptaki kredi tutarına oranını ifade etmektedir.

Bireysel kredi başvurularında makroihtiyati tedbirler ile birlikte müşterilerin risklilik profili iyileşmektedir.

Kredi başvurusunda bulunan müşterilerin bireysel kredi notları incelendiğinde, bireysel kredi kartı, ihtiyaç ve taşıt kredisi müşterilerinin kredi notlarının yükselme eğiliminde olduğu ve geçmiş dönem ortalamasının üzerine çıktığı görülmektedir. İhtiyaç ve taşıt kredisi koşulları uygulanan makro ihtiyati politikalar kapsamında vade, faiz ve miktar açısından sıkılaştırılmıştır. Bu durumun bir yansıması olarak ödeme gücü görece daha iyi olan bireylerin kredi başvurusunda bulunduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan yılın ilk yarısında BKK'da aylık akdi faiz oranının enflasyonun altında olması, finansal okuryazarlığı güçlü ve kredi risk durumu iyi olan müşterilerin BKK kullanımını artırmaya ve bu segmentte risk profilinin iyileşmesine neden olmuştur. Konut kredilerinde risklilik profilinin iyileşmesinde, yükselen kredi maliyetleri nedeniyle likiditesi ve dolayısıyla geri ödeme gücü daha yüksek olan müşterilerin kredi başvurusunda bulunmasının etkili olduğu değerlendirilmektedir (Grafik IV.1.33).

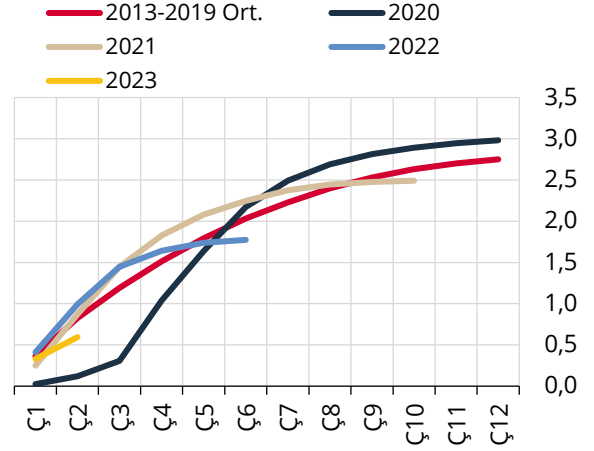
İhtiyaç kredilerinin kullandırıldığı yıldan itibaren TGA'ya dönüşüm performansları yaşlandırma analizi ile takip edilebilmektedir. Buna göre, 2022 ve 2023 yılında kullandırılan ihtiyaç kredilerinin, kullandırım sonrası takip eden çeyreklerdeki TGA performansı geçmiş yıl ortalaması ve 2021 yılına göre daha iyi durumdadır (Grafik IV.1.34). 2020 yılında kullandırılan ihtiyaç kredilerinin ilk beş çeyrekte geçmiş yıllara göre daha iyi performans göstermesinde, kredi taksit ötelemelerinin yanı sıra 2021 yılı eylül ayına kadar devam eden kredi sınıflama esneklikleri etkili olmuştur.

Grafik IV.1.33: Bireysel Kredi Notu (3 Aylık HO)

Kaynak: KKB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Grafikte, ilgili dönemde kredi başvurusunda bulunanların ortalama kredi notu yer almaktadır. Kesikli çizgiler 2020 ocak-2023 eylül ortalamasını göstermektedir.

Grafik IV.1.34: İhtiyaç Kredisi Yaşlandırma Analizi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Yaşlandırma analizi, ilgili yılda kullanılan kredinin çeyrekler itibarıyla kümülatif TGA oranı gelişimini göstermektedir.

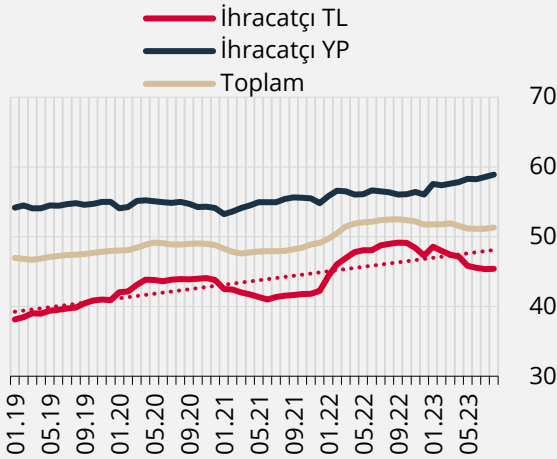
Kutu IV.1.I: İhracatçı Firma Kredilerinin Gelişimi ve Bankaların Aktif Kalitesine Katkısı

İhracatın cari işlemler dengesi açısından kritik rolü, iktisadi faaliyete ve istihdama sağladığı olumlu katkı ve küresel pazarlara erişim kaynaklı elde ettiği verimlilik kazanımları nedeniyle ihracatçı firmaların finansman kaynaklarına uygun maliyetlerle erişimi politika yapımcıların son yıllarda desteklediği bir konu olmuştur. Ayrıca, gelişim kapasitesi, pazar ve gelir çeşitlendirme esnekliği ile finansal risklere karşı görece yüksek korunaklılığı nedeniyle ihracatçı firmalar bankalarca kredi tahsisinde öncelikli tercih edilen firma grubu olmuştur. Bu kutuda öncelikle ihracatçıyı desteklemeye yönelik hedefli kredi politikaları çerçevesinde bankaların kredi portföylerindeki ihracatçı firmaların kredi tutar ve pay gelişimi incelenecektir. Sonrasında ise, ihracatçı firmalara kullanılan kredilerin bankaların aktif kalitesine verdiği olumlu katkı diğer firmalara kıyasla TGA ve yakın izleme göstergeleri ayırımında analiz edilecektir.

İhracatçı Firma Kredi Kullanımları

İhracatçı firmaların kredi kullanımları, 2021 yılı son çeyreğinde başlayan TL cinsi reeskont kredileri uygulamaları, 2022 yılının ikinci yarısında ihracat kredilerinin KOBİ kredileri ile birlikte önce zorunlu karşılık sonrasında menkul kıymet tesisi gerektiren düzenlemelerden istisna tutulması ve ilgili dönemlerde kredi maliyetlerinin gerilemesi nedeniyle önemli bir büyüme kaydetmiştir. 2023 yılının ikinci yarısında da sıkı para politikasını destekleyici bir adım olarak uygulanan seçici kredi politikaları kapsamında ihracat ve yatırım kredilerinin büyüme sınırlarından muaf tutulması bankaların kredi arzında ihracatçı firma tercihinin devam etmesine neden olarak ihracat kredilerinin olumlu seyrine katkı vermiştir.

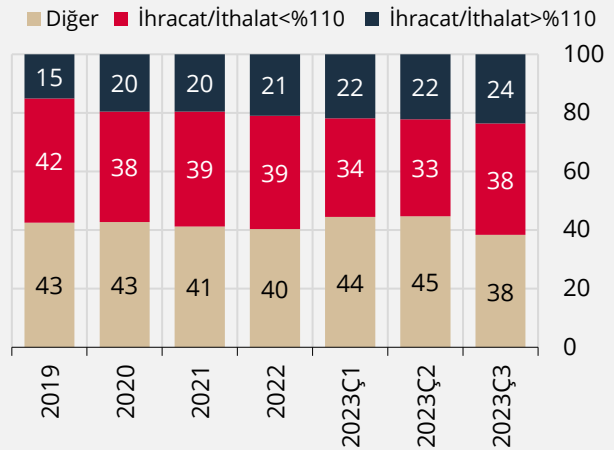
Grafik IV.1.I.1: İhracatçı Firmaların Para Cinsine Göre Stok Kredi Pay Gelişimi (% , 3 Aylık HO)

Kaynak: TCMB, Ticaret Bakanlığı

Son Gözlem: 08.23

Grafik IV.1.I.2: Firmaların Akım Kredi Pay Gelişimi (%)

Kaynak: TCMB, Ticaret Bakanlığı

Son Gözlem: 08.23

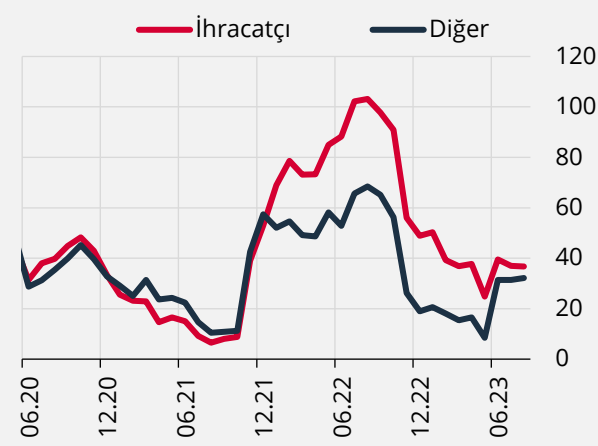
Dipnot: Hesaplamalarda TL ve YP nakdi krediler esas alınmıştır. İhracatçı firma tanımı, kredi kullanılan dönemden önceki üç mali yıl içerisinde mal ihracatı geliri olan firmaları, ihracat/ithalat>110 ve ihracat/ithalat<110 tanımları ise önceki üç mali yıl için mal ihracat/ithalat oranı sırasıyla yüzde 110 üzerinde ve altında olan firmaları kapsamaktadır. 2018-2022 yılları ilgili yılın 12 ayında kullanılan ortalama akım kredilerin dağılımını göstermektedir. 2023 yılı çeyrekliklerdir, 2023Ç3 temmuz ve ağustos aylarını içermektedir.

İhracatçı firmaların stok kredilerdeki payının 2021 yılı ikinci çeyreğiyle birlikte yakaladığı ivmeyle 2022 şubat ayından sonra diğer firma payının önüne geçtiği ve 2023 yılı ağustos ayı itibarıyla bu payın yüzde 51,3'e ulaştığı gözlenmektedir. İhracatçı firmaların finansmandan aldıkları paydaki bu artış büyük ölçüde TL kredi kaynaklı olmuştur (Grafik IV.1.I.1). İhracatçı firmaların TL ticari kredilerden aldığı pay 2019 yılı başında yüzde 38 iken 2023 yılı ağustos ayı itibarıyla yüzde 45'e yükselmiştir. İhracatçı firmaların YP kredilerdeki payı ise aynı dönemlerde yüzde 54'ten yüzde 59'a yükselmiştir. Akım kredi dağılımına bakıldığında ise, 2019 yılında toplam akım krediler içerisinde yüzde 43 paya sahip olan ihracatçı olmayan (diğer) firmaların payı ihracatçıları önceliklendiren politika adımları ve bankaların ihracatçı firmalara olan arz iştahının desteğiyle 2023 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 38'e kadar gerilemiştir (Grafik IV.1.I.2). İhracatçıların (ihracat ve net ihracatçı toplamı) payı 2019-2022 yılları arasında her yıl ortalama birer puan yükselerek yüzde 57'den yüzde 60'a, 2023 yılı üçüncü çeyrek itibarıyla ise yüzde 62'ye yükselmiştir. Son dönemde kredi kullandırmalarında ihracatçıların payında gözlenen artış büyük ölçüde cari denge

açısından önem arz eden net ihracatçı firmalar kaynaklı gerçekleşmiştir. İhracatçı firmalar içerisinde olup son üç mali yıl içerisinde ihracat/ithalat oranı yüzde 110'un üzerinde olan net ihracatçı firmaların toplam kredi payı seçici kredi politikalarının desteğiyle son aylarda artarak yüzde 24'e ulaşmıştır.

Segment bazında incelendiğinde, büyük firma segmentinde, ihracatçı ve diğer firmaların kredi büyümelerinin 2022 yılına kadar benzer seyrettiği, sonraki dönemde ise seçici kredi politikalarının etkisiyle ihracatçı firma kredi büyümesinin diğer firmalardan yukarı yönlü ayrıştığı görülmektedir (Grafik IV.1.1.3). Bu nedenle, büyük firma kredilerindeki ihracatçı firmaların kredi payı 2020 yılı ocak ayındaki yüzde 59,1 değerinden 2023 yılı ağustos ayında yüzde 64,8'e yükselmiştir. Büyük firmalara benzer şekilde, KOBİ'lerde de ihracatçı ve diğer firmaların kredi büyümelerinin 2022 yılına kadar benzer seyrettiği, sonraki dönemde ise ihracatçı KOBİ'lerin kredi büyümesinin sınırlı miktarda ayrıştığı izlenmektedir (Grafik IV.1.1.4). 2022 yılı nisan ayından 2023 yılı mayıs ayına kadar uygulanan politikalarda ihracatçı olan ve olmayan tüm KOBİ kredilerinin seçici kredi tanımı içerisinde yer almasının bu durumda etkili olabileceği değerlendirilmektedir. 2022 yılı Eylül ayında seçici kredi tanımının ihracatçı yerine net ihracatçı olarak değiştirilmesinin de ihracatçı firmaların kredi büyümesine aşağı yönlü katkı vermiş olabileceği düşünülmektedir.

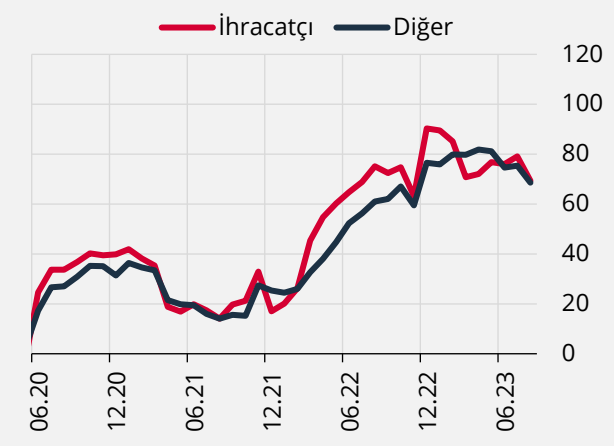
Grafik IV.1.1.3: Büyük Firmaların Yıllık Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB, Ticaret Bakanlığı Son Gözlem: 08.23

Dipnot: Kredi büyümleri TL ve YP canlı nakdi kredi üzerinden hesaplanmıştır. İhracatçı firma tanımı, kredi kullanılan dönemden önceki üç mali yıl içerisinde mal ihracatı geliri olan firmaları kapsamaktadır. Esnaf ve sanatkârlar ile avukat, doktor, çiftçi gibi müşteriler de KOBİ segmentinde gruplandırılmıştır.

Grafik IV.1.1.4: KOBİ'lerin Yıllık Kredi Büyümesi (%)

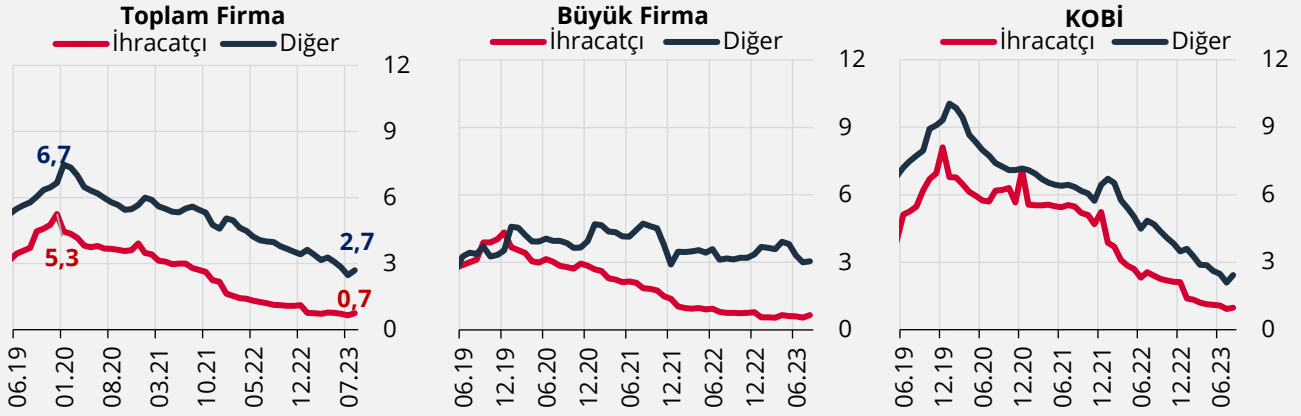

Kaynak: TCMB, Ticaret Bakanlığı Son Gözlem: 08.23

İhracatçı Firmaların Kredi Riski Göstergeleri

Firma TGA oranları, ihracatçı ve ihracatçı olmayan diğer firmalar kırılımında incelendiğinde, ihracatçı firmaların 2019-2023 yılları arasındaki tüm dönemlerde TGA oranlarının diğer firmalardan daha düşük olduğu görülmektedir (Grafik IV.1.1.5). 2018 yılı döviz kuru gelişmeleri sonrasında her iki grupta da yükselen TGA oranları sonraki dönemde gerilemiştir. 2019 yılsonuna kıyasla TGA oranlarındaki iyileşmenin ihracatçı firmalarda daha belirgin olduğu görülmektedir. Bu dönemde ihracatçı firmaların kredi büyümesinin diğer firmalardan daha fazla olmasının da TGA oranlarındaki iyileşmeye katkı verdiği değerlendirilmektedir. 2023 yılı ağustos ayında ihracatçı firmaların TGA oranı yüzde 0,7; diğer firmaların ise yüzde 2,7 seviyesindedir.

Büyük firma ve KOBİ kırılımında incelendiğinde de ihracatçı firmaların daha düşük TGA oranına sahip olduğu ve genel görünümün değişmediği görülmektedir. Büyük firma segmentinde, 2019 yılında ihracatçı ve diğer firmaların TGA oranları daha benzer seviyede iken, pandemide tedarik zincirlerindeki değişimden ihracatçı büyük firmaların daha olumlu etkilenmesi ve kredi büyümlerinin diğer firmalara kıyasla daha yüksek olmasının etkisiyle TGA oranları daha olumlu ayrılmıştır. KOBİ segmentinde ise, 2018 yılındaki döviz kuru gelişmelerinden hem ihracatçı hem de ihracatçı olmayan firmaların büyük firmalara kıyasla daha fazla etkilendiği dikkat çekmektedir. Ancak, 2019 yılı sonrasında ihracatçı ve diğer KOBİ'lerin TGA oranlarındaki iyileşme benzer olmuştur.

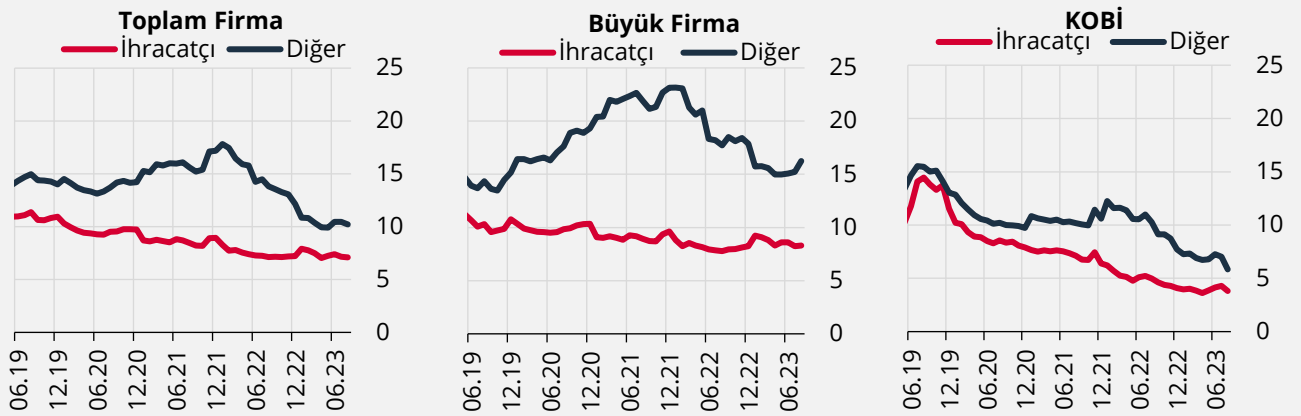
Grafik IV.1.1.5: Firma TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB, Ticaret Bakanlığı

Son Gözlem: 08.23

Dipnot: İhracatçı firma tanımı, kredi kullanılan dönemden önceki üç mali yıl içerisinde mal ihracatı geliri olan firmaları kapsamaktadır. Esnaf ve sanatkarlar ile avukat, doktor, çiftçi gibi müşteriler de KOBİ segmentinde gruplandırılmıştır.

TGA oranlarına benzer şekilde, yakın izlemedeki kredi oranlarında da ihracatçı firmaların diğer firmalara kıyasla daha iyi performans gösterdikleri görülmektedir (Grafik IV.1.1.6). Diğer firmaların pandemi dönemindeki kısıtlamalardan olumsuz etkilendiği ve yakın izlemedeki kredi oranlarının yükseldiği, ihracatçı firmaların ise bu dönemde yakın izlemedeki kredi oranlarının önemli bir değişim göstermediği dikkat çekmektedir. Hem büyük firmalar hem de KOBİ'ler özelinde de ihracatçı firmaların yakın izlemedeki kredi oranlarının daha olumlu ayrıştığı izlenmektedir. Büyük firmalarda ihracatçı firmaların yakın izlemedeki kredi oranı görece daha yatayken, ihracatçı olmayan firmaların oranlarının daha oynak olduğu ve makroekonomik gelişmelerden daha çok etkilendiği de görülmektedir. Büyük firmaların yakın izlemedeki kredi oranlarının KOBİ'lerden yüksek olmasının, bu firmaların kredilerindeki YP payının daha yüksek olması ile ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir (Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski, Grafik 24). Diğer taraftan, büyük firma kredilerinin KOBİ'lere kıyasla daha çok yapılandırılması da yakın izleme oranlarının daha yüksek olmasında etkili olabilecek diğer bir faktördür. KOBİ'lerde hem ihracatçıların hem de diğer firmaların yakın izlemedeki kredi oranlarının 2019 yılına kıyasla iyileştiği izlenmekte olup, pandemi sonrasında KOBİ'lere sağlanan finansman imkanlarının bu gelişmede önemli bir rolü olmuştur.

Grafik IV.1.1.6: Firma Yakın İzlemedeki Kredi Oranları (%)

Kaynak: TCMB, Ticaret Bakanlığı

Son Gözlem: 08.23

Dipnot: İhracatçı firma tanımı, kredi kullanılan dönemden önceki üç mali yıl içerisinde mal ihracatı geliri olan firmaları kapsamaktadır. Esnaf ve sanatkarlar ile avukat, doktor, çiftçi gibi müşteriler de KOBİ segmentinde gruplandırılmıştır.

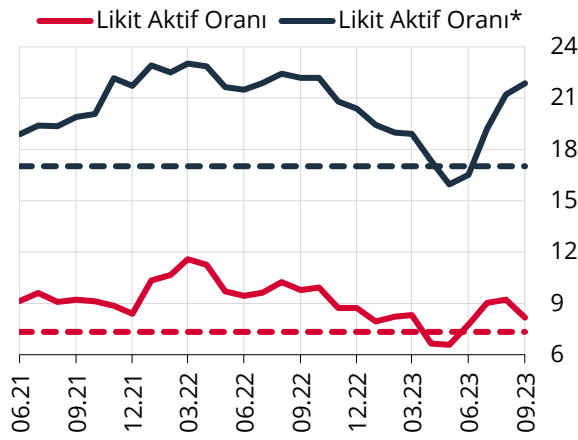
Özetle, pandemi döneminden itibaren, uygun finansman koşulları ve destekleyici politikaların katkısıyla ihracatçı firmaların bankaların kredi portföyündeki payının yükseldiği görülmektedir. İhracatçı firmaların pazar/gelir çeşitlendirebilme esnekliği ve gelişim kapasitesinin etkisiyle, aktif kalitesi görünümünün ihracatçı olmayan firmalara kıyasla daha olumlu ayrıştığı izlenmektedir. Bu bağlamda ihracatçı firmaların finansman koşullarına yönelik destekler cari dengenin yanı sıra finansal istikrara da katkı sunmaktadır.

IV.2 Likidite Riski

Tarihsel ortalamaların ve yasal oranların üzerinde seyretmeye devam eden bankacılık sektörünün likidite göstergelerindeki güçlü görünüm korunmaktadır.

Nisan-Haziran döneminde bir miktar gerileyen likit varlıklar, takip eden dönemde hızlı bir şekilde tarihsel ortalamalarının üzerine yükselmiştir (Grafik IV.2.1). Likit varlıklardaki gerilemede serbest DBS'ler etkili olurken haziran ayı sonrasında serbest DBS oranı önceki düzeyine gelmiştir. YP likiditenin önemli bir unsuru olan bankaların yurt dışı muhabir bankalardaki serbest hesap bakiyesi bir miktar yükselmiştir (Grafik IV.2.2). Likit aktif kalemlerdeki hareketler bankaların mevcut yüksek kaliteli likit varlık stoku ile kısa vadeli olası net nakit çıkışlarını karşılama göstergesi olan ve haftalık olarak hesaplanan likidite karşılama oranlarında (LKO) azalmaya sebep olmuş, takip eden dönemde toplam ve YP LKO geçmiş Rapor dönemindeki seviyesine yükselerek yasal sınırların ve tarihsel ortalamasının oldukça üzerinde kalmaya devam etmiştir (Grafik IV.2.3).

Grafik IV.2.1: Likit Aktiflerin Payı (%)

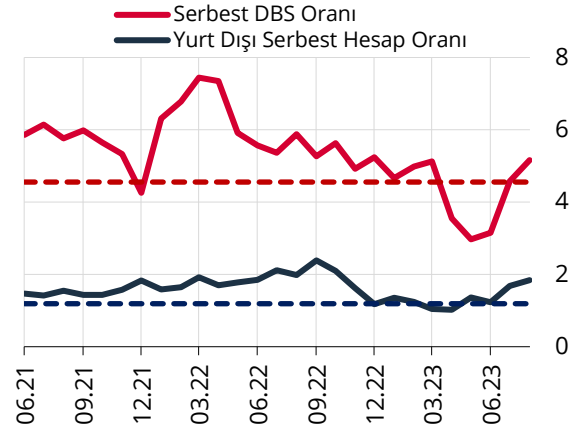

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Likit Aktif Oranı = (Nakit + Y. Dışı Bankalar Serbest + Serbest DBS + T. Repo Alacakları + Takasbank ve BİST Interbank Piyasası) / Aktifler. Likit Aktif Oranı* = (Nakit + Y. Dışı Bankalar Serbest + Serbest DBS + ZK) / Aktifler. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2019 dönemi ortalamasıdır.

Grafik IV.2.2: Seçilmiş Likit Kalemler (%)

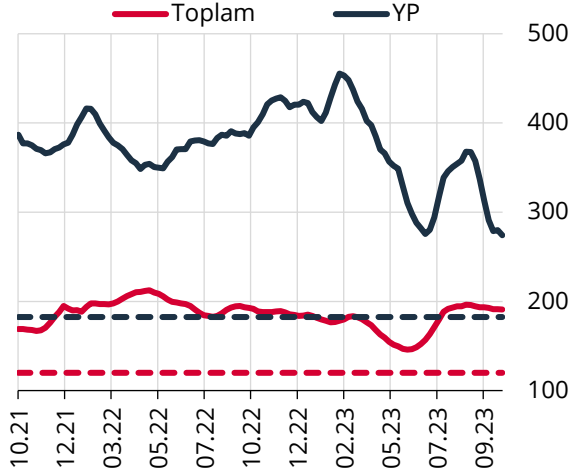
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Serbest DBS Oranı, kamu borçlanma senetleri toplamının aktiflere oranını ifade etmektedir. Yurt Dışı Serbest Hesap Oranı = Yurt dışı serbest hesaplar/Aktifler. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2019 dönemi ortalamasıdır.

2023 yılının üçüncü çeyreğindeki güçlü mevduat büyümesi kredi mevduat oranlarının gerilemesinde belirleyici olmuştur.

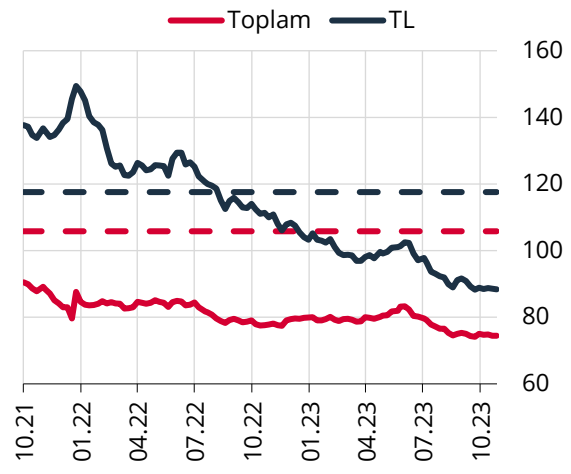
Son Rapor döneminde kredi mevduat (KM) oranlarındaki gerileme devam etmiş, toplam KM oranı yüzde 76, TL KM oranı yüzde 90 seviyesine yakınsamıştır (Grafik IV.2.4). Kredi fonlamasında istikrarlı bir fonlama kaynağı olan mevduat ağırlıklı yapı artarak korunmuştur.

Grafik IV.2.3: Likidite Karşılama Oranları (4 HHO, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.23

Dipnot: KYB'ler hariçtir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Toplam ve YP LKO'lar için yasal alt limitler sırasıyla yüzde 100 ve 80 olarak uygulanmaktadır. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2019 dönemi ortalamasıdır.

Grafik IV.2.4: Kredi Mevduat Oranı (%)

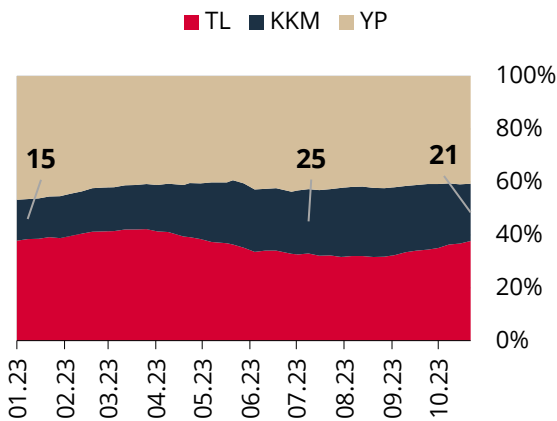
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.23

Dipnot: KYB'ler hariç hesaplanmıştır. Bankalara kullanılan krediler ile bankalar mevduatı hariçtir. Kesikli çizgiler, ilgili oranların 2011-2019 ortalamasıdır.

2023 yılının ilk yarısında mevduat artışı KKM hesaplarından gelirken ikinci yarıda sadeleşme adımları ve TL mevduatı teşvik edici uygulamalar sonrasında TL mevduat hesapları öne çıkmıştır.

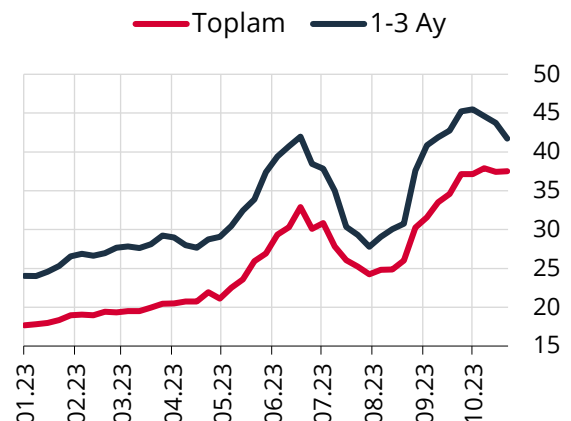
2023 yılının ilk yarısında uygulanan KKM dönüşüm hedefleri ve döviz kuru gelişmeleri ile yapılan kur farkı ödemelerinin etkisiyle mevduat artışı önemli ölçüde KKM hesapları kaynaklı gerçekleşmiştir. Ağustos ayında TL mevduatı teşvik eden düzenlemelerin devreye alınması sonrasında mevduat kompozisyonunda KKM'nin payı azalırken TL mevduatın payı artmaktadır (Grafik IV.2.5). Haziran ayının son haftasında açıklanan mikro ve makroihtiyati çerçevenin sadeleştirilmesine yönelik adımlar sonrasında TL mevduat faizi üzerindeki yukarı yönlü baskı ortadan kalkmıştır. Temmuz ayından itibaren parasal sıkılaştırma adımları ve düzenleme etkileri ile TL mevduat faizleri yeniden yükselirken bu gelişme TL mevduat hesaplarının artışını desteklemektedir (Grafik IV.2.6).

Grafik IV.2.5: Mevduat Dağılımı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.23

Dipnot: TL Mevduat serisi KKM bakiyesini içermemektedir.

Grafik IV.2.6: TL Mevduat Faizleri (%)

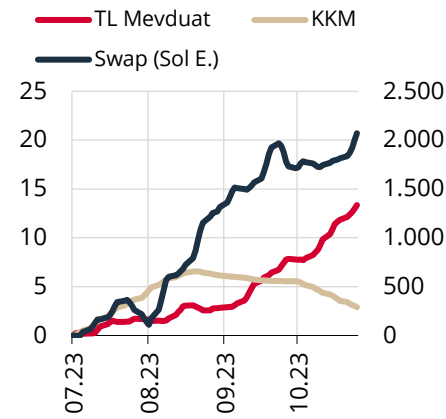
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.23

Bankaların TL ve döviz likiditesi kayda değer ölçüde artarken TCMB'nin açık piyasa işlemleri ile piyasaya sağladığı fonlama gerilemiş, sistemde oluşan fazla TL likidite zorunlu karşılık adımları ile sterilize edilmiştir.

Haziran ayı ikinci yarısından itibaren güçlü efektif girişleri, ağustos sonuna kadar KKM döviz dönüşüm gerçekleştirmeleri ve KKM kur farkı ödemeleri nedeniyle finansal sistemde likidite artışı yaşanmıştır (Grafik IV.2.7). Döviz likiditesi, sınırlı YP plasman imkânları nedeniyle büyük ölçüde swap işlemleri ile TL likidite temininde kullanılmıştır (Grafik IV.2.8). Diğer taraftan, finansal sistemdeki fazla TL likiditenin sterilize edilmesi amacıyla KKM hesaplarına uygulanan ZK oranları 3 adımda artırılarak, 6 aya kadar (6 ay dahil) vadeli KKM hesapları için yüzde 30'a yükseltilmiştir. Ayrıca, bankaların YP mevduat yükümlülüklerine ilave yüzde 4 oranında TL ZK uygulaması getirilmiştir. ZK adımları sonrasında yaklaşık 1 trilyon TL likidite sterilize edilmiştir (Grafik IV.2.9).

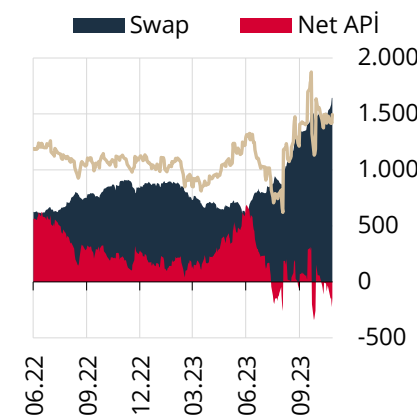
Grafik IV.2.7: Seçili Fonlama Kalemlerindeki Birikimli Değişim
(Milyar TL, Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 27.10.23

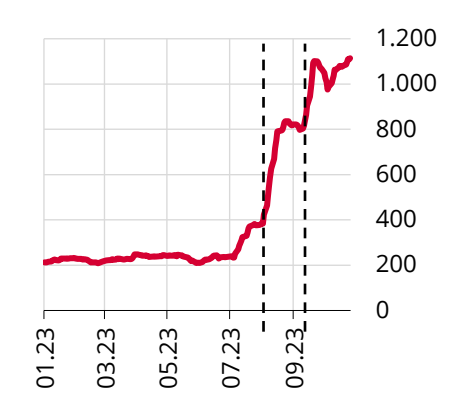
Dipnot: İlgili kalemlerin 03.07.2023 tarihli bakiyelerinden son gözlem tarihine kadar olan birikimli değişimleri 5 günlük hareketli ortalama olarak gösterilmiştir. TL Mevduat serisi KKM bakiyesini içermemektedir.

Grafik IV.2.8: TCMB Fonlaması
(Milyar TL)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 27.10.23

Grafik IV.2.9: TL ZK Bakiyesi
(Milyar TL)

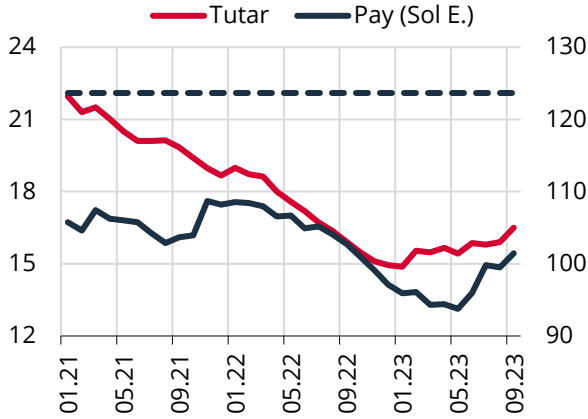

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 27.10.23

Dipnot: 14 günlük hareketli ortalama olarak gösterilmiştir. Kesikli çizgiler KKM hesaplarına ilişkin alınan ZK kararlarının tarihlerini göstermektedir.

Ülke risk primindeki iyileşme ve yurt dışı finansman maliyetlerinde görülen düşüş ile bankaların dış borç yenileme oranları artarken dış borç stoku yükselmeye başlamıştır.

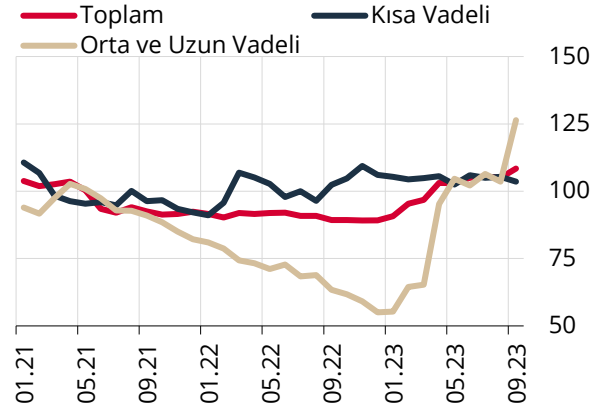
Küresel finansal koşullardaki sıkı görünüme karşın ülke risk primindeki iyileşme yurt dışı fonlama maliyetlerine olumlu yansımaktadır. Buna bağlı olarak bankaların dış borçlanma işlemleri canlanırken dış borcun toplam yükümlülükler içindeki payı yüzde 15 seviyesine gelmiştir (Grafik IV.2.10). Dış finansman koşullarında gözlenen iyileşme, dış borç vadelerine de yansımış bankalar orta ve uzun vadeli dış borçlarını yüzde 100'ün üzerinde oranlarla yenilemiştir (Grafik IV.2.11).

Grafik IV.2.10: Dış Borç Bakiyesi ve Kaynaklar İçindeki Payı (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Tutar parite etkisinden arındırılmıştır. Euro cinsi dış borçların ABD doları karşılığı 2018 Haziran ayı parite değeriyle yeniden hesaplanmıştır. Kesikli çizgi, pay serisinin 2014-2019 ortalamasıdır.

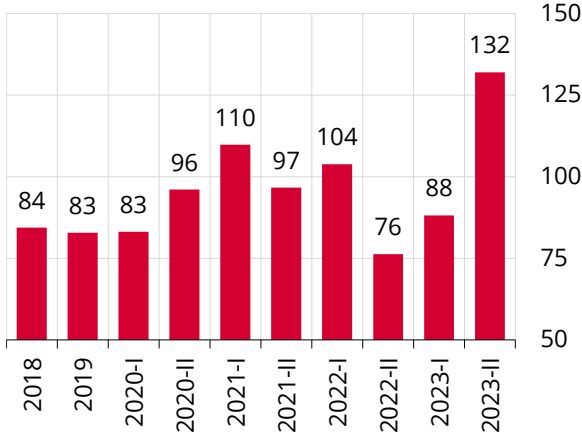
Grafik IV.2.11: Dış Borç Yenileme Oranı (%)

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının toplam için 6, kısa vade için 3, uzun vade için 12 aylık hareketli toplamı üzerinden hesaplanmıştır.

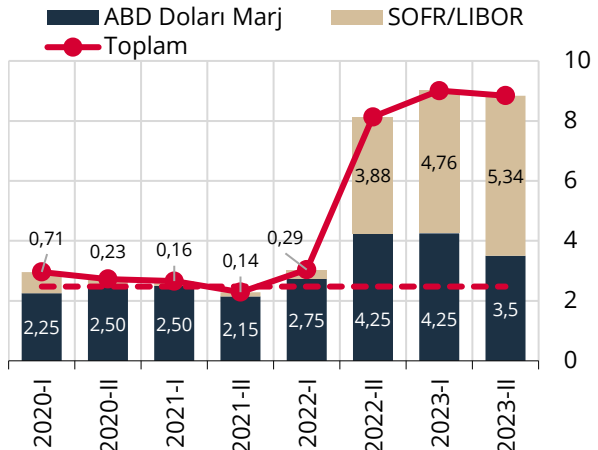
Bankalar için 2022 yılının ikinci döneminden itibaren sendikasyon kredilerinde belirleyici unsur YP kredi talebinin zayıf seyri ve CDS kaynaklı yüksek finansman maliyetleri olurken 2023 yılının ilk sendikasyon döneminde ortalama yenileme oranı yüzde 88 seviyesinde tamamlanmıştır. Yılın ikinci döneminde gerçekleşen ilk sendikasyon kredisi işlemlerinde yenileme oranları ortalamada yüzde 132 düzeyinde gerçekleşmektedir (Grafik IV.2.12). Sıkılaştıran küresel likidite koşullarının etkisiyle referans faizlerdeki yükselişe karşın, sendikasyon kredisi maliyetlerindeki ikinci unsur olan marjlar 2023 yılının ikinci döneminde gerçekleştirilen işlemlerde azalarak toplam maliyeti aşağı çekmiştir (Grafik IV.2.13).

Grafik IV.2.12: Sendikasyon Kredilerinde Yenileme Oranı (%)

Kaynak: TCMB, KAP

Son Gözlem: 11.23

Dipnot: KYB'ler hariç büyük ölçekli 10 banka için hesaplanmıştır. I ve II sırasıyla ilgili yılın Nisan-Haziran ile Ekim-Aralık sendikasyon dönemlerini temsil etmektedir. Dış borç yenileme oranı, belirtilen dönemlerdeki toplam kullanım ve geri ödeme tutarlarının oranı olarak hesaplanmıştır. ABD doları marj, SOFR/LIBOR oranına ek olarak uygulanan faiz oranını göstermektedir. Kesikli çizgi, toplam maliyetin 2014-2019 ortalamasıdır.

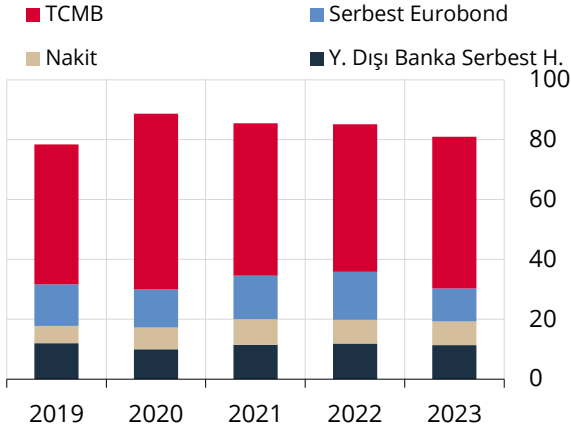
Grafik IV.2.13: Sendikasyon Kredilerinde Maliyetler (%)

Kaynak: KAP, Bloomberg

Son Gözlem: 11.23

Sektörün mevcut YP likiditesi olası şokları karşılayabilecek seviyede yüksek seyrini korumaktadır.

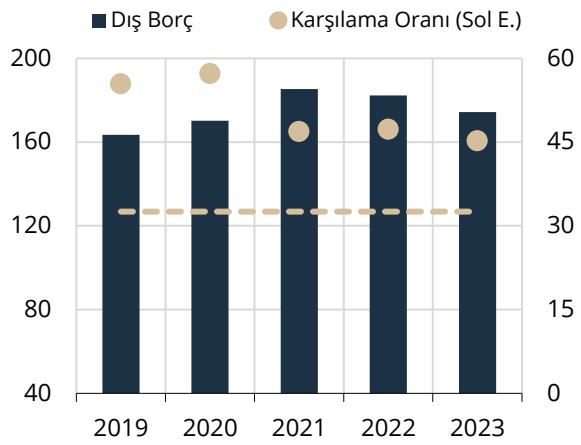
Ağustos ayı itibarıyla bankaların 47 milyar ABD doları kısa vadeli dış borcuna karşılık 77 milyar ABD doları YP cinsi likit varlıkları bulunmaktadır. Sektörün YP likit varlıkları ile kısa vadeli yurt dışı borçlarını karşılama oranı yüzde 165 ile tarihsel ortalamasının oldukça üzerinde seyretmektedir (Grafik IV.2.14 ve Grafik IV.2.15).

Grafik IV.2.14: YP Likit Aktifler (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 10.23

Dipnot: İlgili kalemler için yılın son 3 ayının ortalaması hesaplanmıştır. TCMB kalemi bankaların TCMB nezdinde bulundurduğu YP hesap bakiyesi toplamı olup swap ve serbest hesap bakiyelerini içermektedir.

Grafik IV.2.15: Kısa Vadeli YP Dış Borç ve Karşılama Oranı (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Dış borç, 1 yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi dış borçları içermekte olup, YP ve TL mevduat hesapları hariç tutularak hesaplanmaktadır. Dış borca ilişkin son veri tarihi eylül ayıdır. Kesikli çizgiler karşılama oranlarının 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Toplam ve kısa vadeli dış borç bakiyesinde geçmiş döneme göre önemli bir azalma görülürken YP likit aktiflerin görece yatay seyri dış borç ödemelerinin bankalar için risk unsuru olmadığını ve sektörün küresel likidite gelişmelerine karşı dayanıklı yapısını ortaya koymaktadır. Bu yapının önemli bir göstergesi olarak, kısa vadeli dış borç karşılama kapasitesi son üç senede yüzde 165 seviyesinde istikrarlı bir seyir izlemektedir. YP cinsi tesis edilen 68 milyar ABD doları tutarındaki ZK ise bankaların likit aktif portföylerini destekleyebilecek ilave bir imkan olarak bulunmaktadır.

Tablo IV.2.1: Seçilmiş Likidite Göstergelerinin Gelişimi

	2013 Mayıs	2018 Haziran	2023 Eylül
YP Dış Borç (Milyar ABD doları)	127	164	103
Kısa Vadeli YP Dış Borç (Milyar ABD doları)	69	73	50,4
YP Likit Aktif (Milyar ABD doları)	68	88	81
Kısa Vadeli Borç Karşılama Oranı (%)	98	120	161
Dış Borç Ortalama Kalan Vade (Ay)	32	37	35
YP Zorunlu Karşılıklar (Milyar ABD doları)	28	42	68

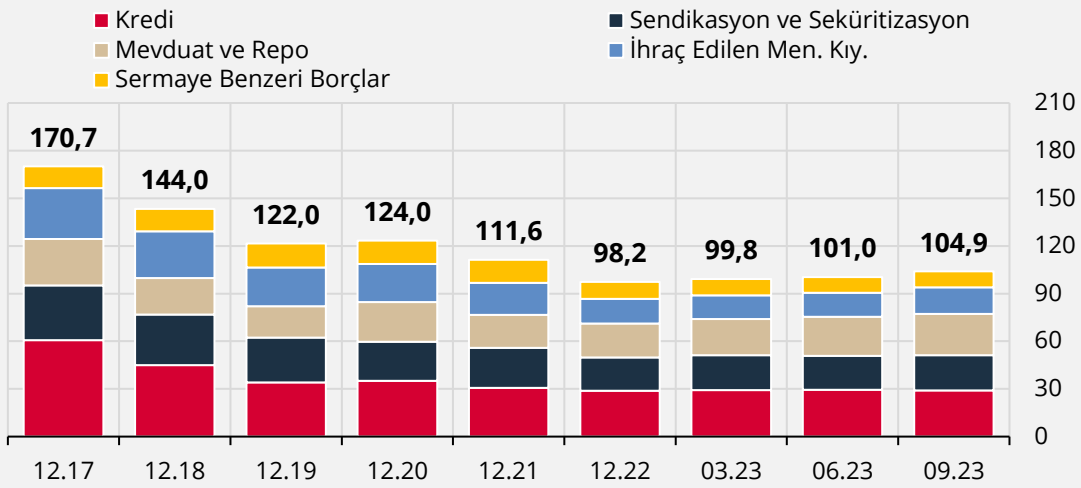
Kaynak: TCMB

Dipnot: YP likit aktifler, Grafik IV.2.16'da yer alan kalemlerin toplamıdır. 2013 mayıs ayı, Fed tarafından miktarsal genişleme programının kademeli olarak sonlandıracağına dair verilen sinyalin tarihini temsil etmektedir.

Kutu IV.2.I: Bankaların Yakın Dönem Yurt Dışı Tahvil İhraçları

Bankalar aktif plasmanlarını gerçekleştirmek üzere mevduat ya da yurt içi piyasa fonlamanın yanı sıra yurt dışından da kaynak temin etmektedir. Bankaların aktif-pasif büyüme stratejileri, borçlanma piyasası koşulları ve yabancıların Türk bankacılık sektörüne olan ilgisi söz konusu borçlanmaların gelişimini etkileyen temel faktörlerdir. Son dönemde ülke risk priminde gözlenen belirgin gerilemenin bankaların borçlanma piyasalarından sağladığı yurt dışı borçlara olumlu yansıdığı gözlenmektedir (Grafik IV.2.I.1). Yabancıların bankacılık sektörüne olan ilgisinin artması ile borçlanma aracı ihraç etmek üzere piyasada yer alan banka sayısı ve ihraç tutarları artmıştır. Bu kutuda bankaların son dönemdeki yurt dışı borçlanma aracı ihraçlarına ilişkin gelişmelere yer verilecektir.

Grafik IV.2.I.1: Bankacılık Sektörü Toplam Dış Borç Bakiyesi (Milyar ABD Doları)

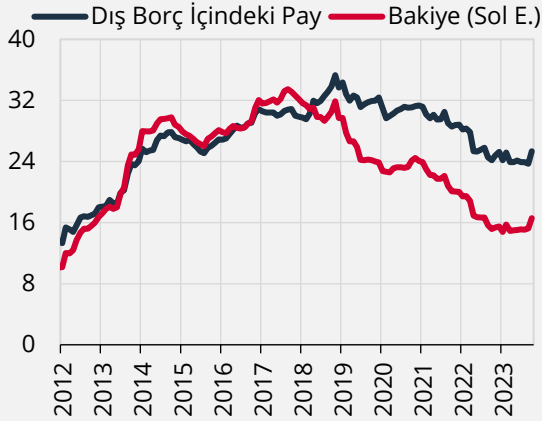

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 09.23

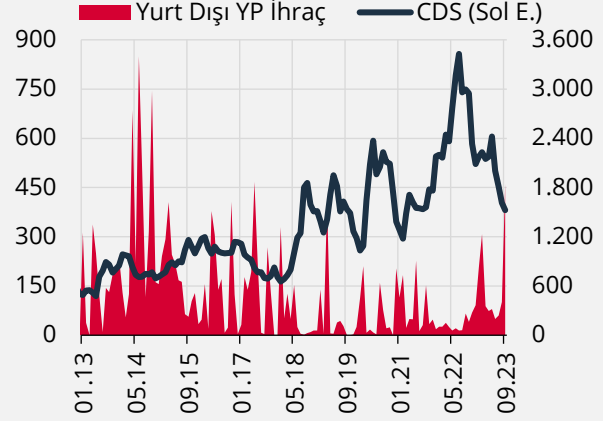
Dipnot: Krediler; kalkınma ve yatırım kredileri, ikili ticari krediler ve dış ticaretin finansmanı amaçlı kredileri içermektedir.

Bankaların yurt dışından sağladığı borçlarda ikili kredi anlaşmaları ya da sendikasyon gibi ilişkiye dayalı grup fonlamalarının yanı sıra konjonktürel gelişmelere, küresel likidite koşullarına ve ülke risk primine duyarlılığı yüksek olan piyasa borçlanmaları da yer almaktadır. Yurt dışı tahvil ihraçları bankaların borçlanma araçlarının çeşitliliğini ve uluslararası piyasalara erişimini destekleyen önemli fonlama araçlarından biri haline gelmiştir. Bankaların yurt dışı tahvil ihraçları küresel likiditenin ve yatırımcı ilgisinin yoğun olduğu 2013-2015 döneminde hızlanmış, bankalar yüksek montanlı ve uzun vadeli ihraç işlemleri gerçekleştirebilmiştir. 2018 yılı başında yurt dışı tahvil bakiyesi 33 milyar ABD doları ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2018-2019 döneminde ihraçların dış borçlar içindeki payı yüzde 20'leri aşmıştır. Diğer yandan ülke risk priminin yükseldiği, küresel likidite koşullarının sıkılaştığı 2018 yılı sonrasında pandemi döneminin ve bankaların YP kredilerindeki azalışında etkisiyle yüksek montanlı ihraç işlemleri azalmıştır. Bankacılık sektörünün yurt dışı ihraç bakiyesi 2023 yılı başında 14,7 milyar ABD dolarına kadar gerilemiştir. 2023 yılının haziran ayından sonra başlayan hareketlenme ile birlikte eylül 2023 itibarıyla bankaların yurt dışı ihraçları 16,6 milyar ABD doları ile toplam dış borç bakiyesinin yüzde 15,8'ini oluşturmaktadır (Grafik IV.2.I.2 ve Grafik IV.2.I.3).

Grafik IV.2.1.2: Yurt dışı İhraçlar (Stok, Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 09.23

Grafik IV.2.1.3: Yurt dışı YP İhraçlar ve CDS (Akım, Milyon ABD Doları, bp)

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 30.09.2023

Son yıllarda yapılan yüksek montanlı ihraçlarda kamu bankaları öne çıkarken, yüksek maliyet seviyesi caydırıcı bir etken olmuştur. 2023 yılı başında Ziraat Bankası ve Eximbank tarafından sırasıyla 3,5 ve 3 yıl vadeli yüzde 9,75 ve yüzde 9,60 maliyetli 500'er milyon ABD doları tutarında tahvil ihraçları yapılmıştır. 2023 yılının ikinci yarısında para politikasında sıkılaşma ve CDS'te yaşanan belirgin gerileme sonucunda eurobond piyasası canlanmış ve sektörün geneline yaygın olarak borçlanma ihraçları başlamıştır (Tablo IV.2.1.1). İhraç yapan bankaların 2023 ve 2024 yıllarında eurobond itfalarının da olmasının etkisiyle uygun piyasa koşullarını değerlendirdikleri düşünülmektedir. Bu çerçevede yılın ikinci yarısında 7,6 milyar ABD doları sermaye benzeri borçlanma aracı ve eurobond ihraçı yapılmış olup, bu tutarın 3,2 milyar ABD doları kısmı 300 milyon ABD doları üzeri büyük montanlı işlemlerdir (Tablo IV.2.1.1).

Bankalar belirli koşulları sağlayan ilave ana sermayeye ya da katkı sermayeye dâhil edilen sermayeye benzeri borç ihraçları da gerçekleştirmektedir. Bankaların genel uygulamada sermaye katkısı düşmesinin de bir sonucu olarak 5. yıldan itibaren erken itfa opsiyonu tanıyarak söz konusu borçlanma araçlarını ihraç ettikleri gözlenmiştir. Öte yandan, 2023 yılında bankaların yeni sermaye benzeri borç ihraç çalışmalarının başladığı izlenmektedir.

Tablo IV.2.1.1 2023 Yılında Öne Çıkan Yurt Dışı İhraç İşlemleri (Milyon ABD Doları, %)

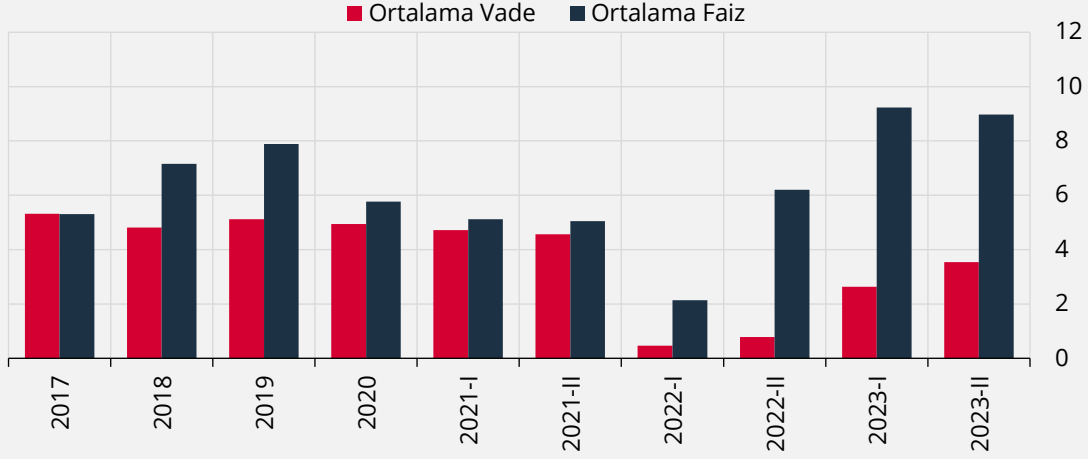
Banka	İhraç Türü	İhraç Tarihi	İtfa Tarihi	Vade (Yıl)	Tutar	Getiri
Eximbank	Eurobond	31.01.2023	31.01.2026	3	500	9,6
Ziraat Bankası	Eurobond	1.02.2023	1.08.2026	3	500	9,75
Akbank	Sermaye Benzeri Borçlanma Aracı	25.07.2023	25.07.2033	10	300	9,6
Vakıfbank	Eurobond	12.09.2023	12.10.2028	5	750	9,125
TSKB	Eurobond	19.09.2023	19.10.2028	5	300	9,5
Yapı ve Kredi	Eurobond	13.09.2023	16.10.2028	5	500	9,375
Eximbank	Eurobond	31.10.2023	28.01.2027	3,25	500	9,125
Ziraat Katılım	Kira Sertifikası	6.11.2023	12.11.2026	3	500	
QNB Finansbank	Sermaye Benzeri Borçlanma Aracı	8.11.2023	8.11.2033	10	300	10,75
Toplam				4,8	4.150	9,51

Kaynak: KAP, Banka açıklamaları

Dipnot: 300 milyon ABD doları üzeri ihraçlar esas alınmıştır.

2023 yılı ilk yarısında maliyet geçmiş yıllara kıyasla yüksek seviyede oluşmuştur (Grafik IV.2.1.4). Küresel finansal koşullarda yaşanan sıkılaşıma karşın yılın ikinci yarısında ülke risk priminin önemli düzeyde gerilemesi ile birlikte eurobond faizlerinde düşüş gözlenmiştir. SOFR yıl sonundan bu yana 102 baz puan, haziran ayı sonundan bu yana 23 baz puan artarken, bankaların eurobond faizleri söz konusu artışa rağmen ilk yarıdaki işlemlere göre 26 baz puan gerilemiştir. Ayrıca yeni eurobond işlemlerinde vadenin uzadığı (vade primi) dikkate alındığında borçlanma maliyetindeki azalışın daha fazla olduğu söylenebilir. Yeni eurobond ihraçlarında yatırımcıların uzun vadeye ilgisinin canlanmasıyla birlikte ortalama vade 3,5 yıla uzamıştır. Son dönemdeki uzun vadeli ve yüksek tutarlı ihraçlar bankaların kredibilitelerini ve borçlanma kapasitesini teyit etmesi açısından olumlu değerlendirilmektedir.

Grafik IV.2.1.4: ABD Doları Yurt Dışı İhraçların Vade ve Faiz Gelişimi (Akım, Yıl, %)

Kaynak: TCMB, BDDK

Dipnot: 2023-II verilerinde son veri eylül itibarıdır. Ekim ayı büyük miktarda ihraçlar ile eklenmiştir.

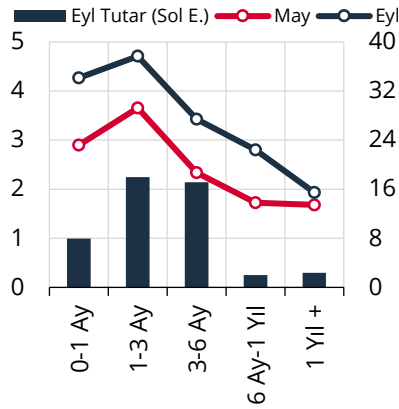
Sonuç olarak, ülke risk priminin gerilemesi, parasal sıkılaşıma ve diğer politika adımlarının piyasa tarafından olumlu algılanması ile birlikte uluslararası yatırımcı talebi canlı seyretmektedir. Bankalar yurt dışı fonlama araçlarını çeşitlendirmek, önümüzdeki dönemdeki itfalarını da gözeterek uygun piyasa koşullarından faydalanmak üzere borçlanma piyasalarında yeni işlemler gerçekleştirmektedir.

IV.3 Faiz ve Kur Riski

Haziran ayından bu yana politika faizi yüzde 8,5 seviyesinden kademeli olarak artırılarak yüzde 35'e yükselmiş olmasına karşın faiz artışlarının banka bilançolarına etkisi sınırlı kalmıştır.

Politika faizinin 26,5 yüzde puan arttığı bu süreçte, banka bilançolarının faize duyarlı aktif ve pasiflerinin önemli bölümünü oluşturan kredi, mevduat ve menkul kıymetlerin faizleri yukarı yönlü hareket etmiştir. Faiz değişimlerinin banka bilançoları üzerine etkisi açısından kredi ve mevduat marj hareketleri önemli bir açıklayıcı olmaktadır. Faiz artırımı sürecinde yeni açılan kredi faizlerindeki yukarı yönlü hareket, referans faiz oranı uygulaması nedeniyle politika faiz oranının üzerinde olmuştur. Mevduat faizleri ise menkul kıymet tesisi uygulaması nedeniyle önden yükseldiği için politika faiz artışları mevduat fiyatlamalarına aynı oranda yansımamıştır. Sektörün TL kredi-mevduat faiz farkı pozitif alana geçmiştir. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak bankalar kredi ve mevduat işlemleri kaynaklı faiz riski kanalından bilançolarında herhangi bir bozulma ile karşılaşmamıştır. Mayıs - Eylül ayları arasında TL mevduatın stok faizi (vadesiz mevduat hariç) 8,1 yüzde puan yukarı gelirken; aynı dönemde TL kredilerin stok faizi ise 12 yüzde puan artış göstermiştir (Grafik IV.3.1 ve Grafik IV.3.2). Aynı dönemde TL devlet tahvili getiri eğrisi 12 ile 18 yüzde puan aralığında yukarı yönlü yer değiştirmiştir. Bankaların bilançolarında taşıdıkları uzun vadeli ve sabit faizli menkul kıymetleri nedeniyle faiz risklerine duyarlı hale geldikleri görülmektedir. Orijinal vadesi 5 yıldan uzun ve kalan vadesi 4 yıldan uzun vadeli olan düzenleme konusu kağıtların değeri mayıs ayından sonra yüzde 40'ın üzerinde azalmıştır. Söz konusu menkul kıymetlerin ağırlıklı olarak itfa edilen maliyet yöntemiyle değerlendirilmesi kârlılık üzerindeki etkisini sınırlandırmıştır.

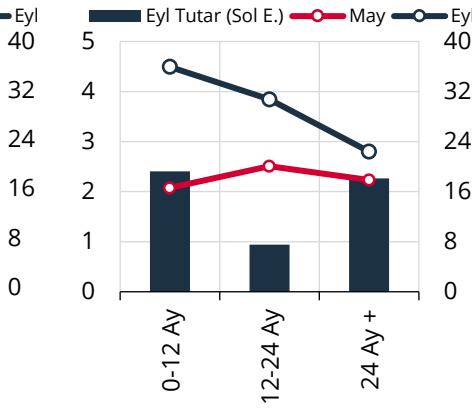
Grafik IV.3.1: TL Mevduat Faiz Eğrisi ve Bakiye (Stok, Yüzde, Trilyon TL)

Kaynak: TCMB Son Gözlem:09.23

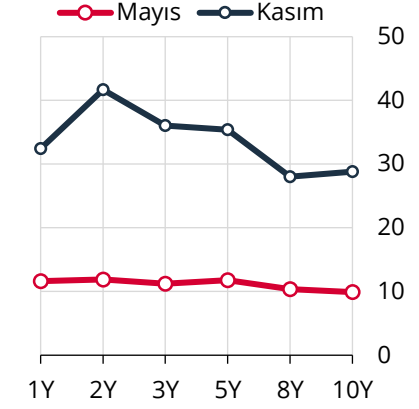
Dipnot: Mevduat faizlerinde vadesiz mevduat ve bankalar mevduatı hariçtir. Katılım bankaları dahil değildir.

Grafik IV.3.2: TL Kredi Getiri Eğrisi ve Bakiye (Stok, Yüzde, Trilyon TL)

Kaynak: TCMB Son Gözlem:09.23

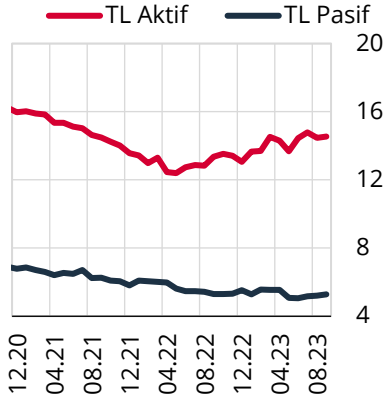
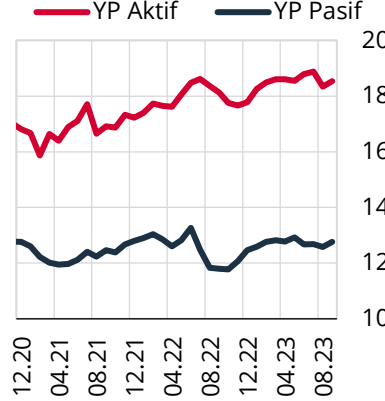
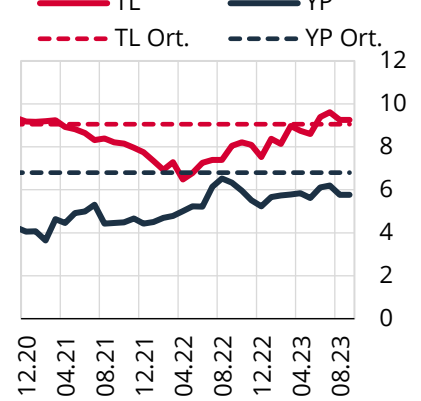
Grafik IV.3.3: Sabit getirili TL Devlet Tahvili Getiri Eğrisi (Bileşik, Yüzde)

Kaynak: Bloomberg Son Gözlem:14.11.23

Faize duyarlı aktif ve pasifler arasındaki vade uyumsuzluğu tarihsel ortalamaya yakın seyretmektedir.

Bankaların faize duyarlı TL aktiflerinin ağırlıklı ortalama vadesi yükseliş eğilimini sürdürmektedir. Menkul kıymet tesisi uygulamasının başlamasıyla artan uzun vadeli sabit getirili menkul kıymet payı, TL aktiflerin ortalama vadesini uzatırken, vadenin son dönemde daha yatay bir seyir izlediği gözlenmektedir. Faize duyarlı TL yükümlülüklerin ortalama vadesi yatay seyrederek 5,3 ay seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.4). YP aktif ve pasiflerin ağırlıklı ortalama vadesi son rapor döneminden bu yana sınırlı ölçüde gerilemiştir. Ortalama vade YP aktiflerde 18 ay, YP pasiflerde 12 ay civarında seyretmektedir (Grafik IV.3.5). Bu gelişmeler sonucunda TL aktif ve pasifler için vade farkı 9,3 ay ile tarihsel ortalamaya yakındır. YP aktif ve pasifler için vade farkı 5,8 ay ile yatay bir seyir izlemektedir (Grafik IV.3.6).

Grafik IV.3.4: TL Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadeleri (Ay)**Grafik IV.3.5: YP Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadeleri (Ay)****Grafik IV.3.6: Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vade Farkı (Ay)**

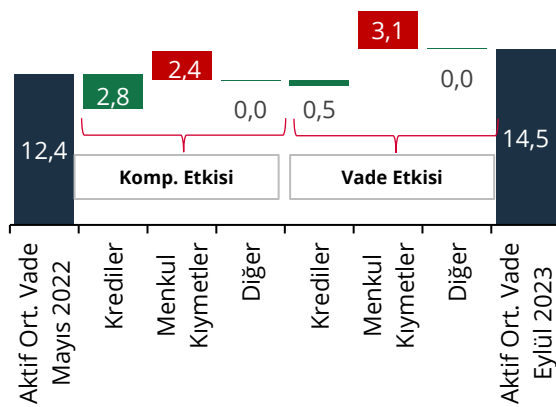
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Vadeler, yeniden fiyatlama dönemini göstermektedir. Ağırlıklı ortalama vadelerde vade dilimlerinin orta noktaları esas alınmıştır. 2013-2020 ortalaması hesaplanmıştır. Katılım bankaları dahil değildir.

Faize duyarlı aktif ve pasiflerin vade farkı 2022 ortalarından itibaren menkul kıymetler kaynaklı artarken; bu artış kredi gelişmeleri ile dengelenmektedir.

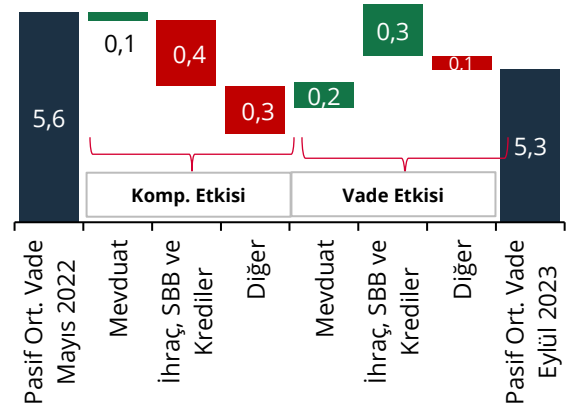
Menkul kıymetlerin uzayan vadelerinin TL vade farkına etkisi +3,1 ay; faize duyarlı aktifler içerisindeki değişen pay nedeniyle +2,4 ay katkı hesaplanırken, kredilerin değişen vade yapısı -0,5 ay, aktif kompozisyonu içerisinde değişen payı neticesinde ise -2,8 aylık değişime neden olmuştur (Grafik IV.3.7). İhraç edilen menkul kıymetler, sermaye benzeri borçlar, kullanılan krediler neticesinde pasif vadesi bir miktar gerilemiştir. Faize duyarlı TL pasiflerin vadesi TL mevduat kaynaklı 0,3 ay (komp. etkisi: 0,1 ay, vade etkisi: 0,2 ay) uzamasına karşın, ihraç edilen menkul kıymetler, sermaye benzeri borçlar, kullanılan krediler ve diğer kalemlerin -0,6 aylık katkısı ile nete 0,3 ay kısalmıştır (Grafik IV.3.7).

Grafik IV.3.7: Faize Duyarlı TL Aktiflerin Ağırlıklı Ort. Vade Değişimi (Ay)

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Vadeler, yeniden fiyatlama dönemini göstermektedir. Ağırlıklı ortalama vadelerde vade dilimlerinin orta noktaları esas alınmıştır. Katılım bankaları dahil değildir.

Grafik IV.3.8: Faize Duyarlı TL Pasiflerin Ağırlıklı Ort. Vade Değişimi (Ay)

Kaynak: TCMB, BDDK

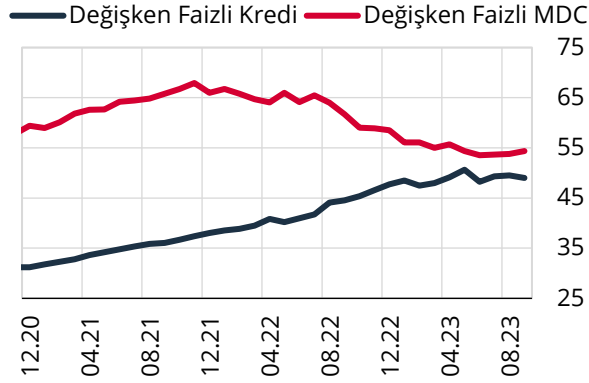
Son Gözlem: 09.23

Bankalar kredi portföyünde değişken faizli kredilere yönelerek faiz risklerini yönetmiştir.

2022 yılının ikinci yarısından itibaren uygulamaya alınan makroihtiyati tedbirler neticesinde bankaların portföylerinde uzun vadeli ve sabit getirili menkul kıymetlerin payı artmıştır. Değişken faizli menkul kıymetlerin azalmasıyla bankalar, yeniden fiyatlama riskini değişken faizli kredilerin payını artırarak ve TL kredilerin

ağırlıklı ortalama vadesini kısaltarak dengelemiştir. Diğer taraftan, haziran ayından itibaren TL menkul kıymetlerin vadesinde azalış, TL kredilerin vadesinde ise artış eğilimi izlenmektedir (Grafik IV.3.9- IV.3.10).

Grafik IV.3.9: TL Menkul Değerler ve TL Kredilerin Faiz Yapısı (%)

Kaynak: TCMB

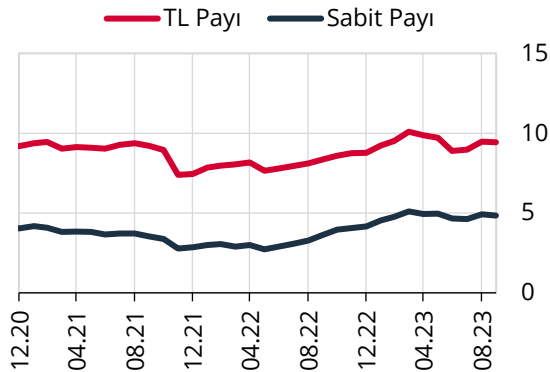
Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Vadeler, ağırlıklı ortalama vadeleri göstermektedir. Ağırlıklı ortalama vade hesabında vade dilimlerinin orta noktaları esas alınmıştır. TL menkul değerler bankaların elinde bulundurduğu sabit getirili toplam menkul kıymetler üzerinden hesaplanmıştır. Katılım bankaları hariçtir.

Bankalar menkul kıymetlerin değer azalışı kaynaklı etkilerini menkul kıymetlerini itfa edilmiş değerleri ile bilançolarında taşıyarak dengelemektedir.

TL menkul kıymetlerin ve sabit faizli TL menkul kıymetlerin payı mart ayına kadar yükseldikten sonra yataya yakın bir izleyerek sırasıyla yüzde 9 ve yüzde 5 olan seviyelerini korumuştur (Grafik IV.3.11). Bankaların sınıflama tercihleriyle, uzun vadeli sabit faizli menkul kıymetlerin değerlemesi kaynaklı olarak kârlılık ve özkaynak üzerine gelebilecek etkiler azalmaktadır. Bankaların düzenlemeye konu olan uzun vadeli DİBS'lerini yüzde 79 oranında itfa edilmiş maliyet üzerinden değerlendirilen menkul kıymet olarak sınıflandırdığı görülmektedir. Böylece itfa edilmiş maliyetle değerlendirilen sabit faizli TL menkul kıymetlerin payı yüzde 67'ye ulaşmıştır (Grafik IV.3.12).

Grafik IV.3.11: TL Menkul Kıymetlerin Aktif Payı (%)

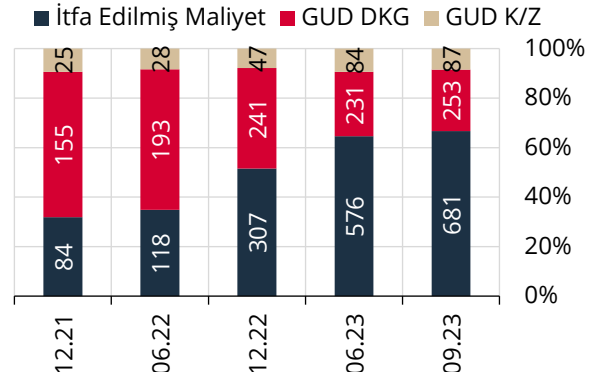

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 30.09.23

Dipnot: Getirisi faize bağlı olmayan menkul kıymetler sabit faizli menkul kıymetlere dahil edilmiştir.

Grafik IV.3.12: Sabit Faizli TL Menkul Değerler (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

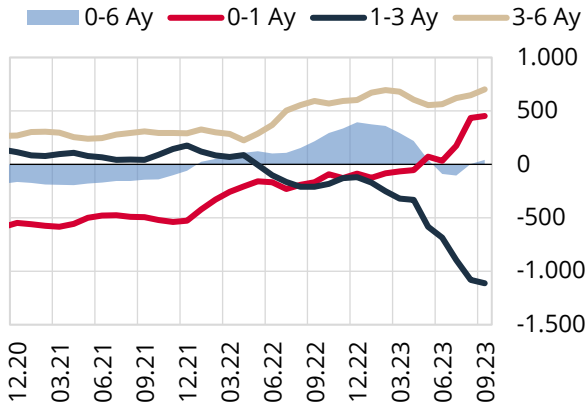
Son Gözlem: 30.09.23

Dipnot: GUD K/Z "Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Menkul Değerler"; İtfa Edilmiş Maliyet "İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Menkul Değerler" ve GUD DKG "Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerler" için kullanılmıştır.

Bankaların 6 aydan kısa vadede taşıdıkları varlık yükümlülük farkı TL için sıfıra yaklaşırken YP için artmaktadır.

Bankaların 1 aya kadar vadede taşıdıkları pozisyon negatif alandan pozitif alana geçmiştir. Bankaların artan TL likiditeleri ile TCMB fonlamasının azalması, diğer yandan KKM/DDM hesaplarının zorunlu karşılık kapsamına alınması ile fazla likiditenin sterilize edilmesi 1 aya kadar olan TL pozisyonlarını güçlendirmiştir. Sistemdeki TL mevduat artışının 3 ay vadede yoğunlaşması 1-3 ay pozisyonunun negatif alandaki hareketinde belirleyici olmaktadır (Grafik IV.3.13). YP tarafta ise YP zorunlu karşılık hesaplarında görülen artış ile birlikte 1 aya kadar vadede pozisyon fazlası oluşmaktadır (Grafik IV.3.14).

Grafik IV.3.13: TL Varlık-Yükümlülük Boşluk (Gap) Analizi (Milyar TL, 3 Aylık HO)

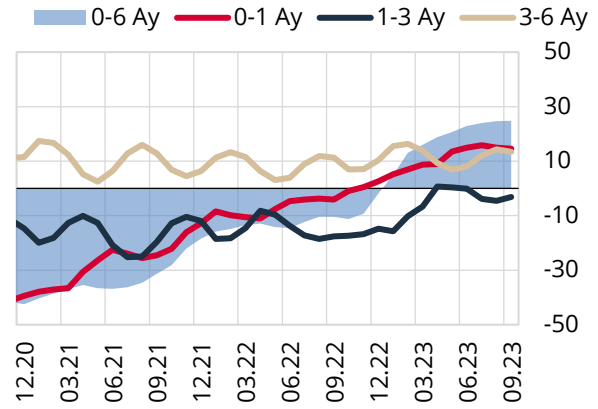

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Katılım bankaları hariçtir. 2013-2020 ortalaması hesaplanmıştır. Vadesiz kalemler hariçtir.

Grafik IV.3.14: YP Varlık-Yükümlülük Boşluk (Gap) Analizi (Milyar ABD Doları, 3 Aylık HO)

Kaynak: TCMB

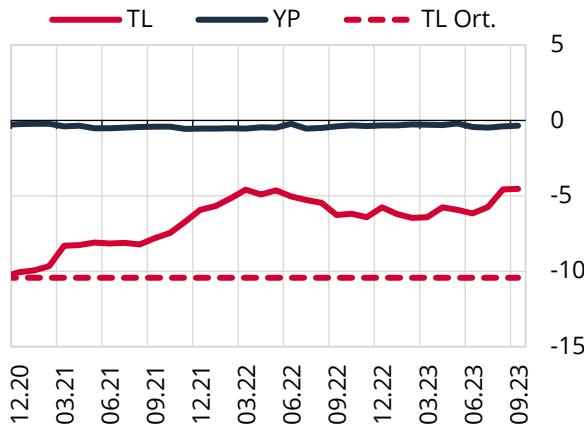
Son Gözlem: 09.23

Bankacılık hesaplarının TL faiz şokuna duyarlılığı azalırken YP faiz şokuna duyarlılığı yatay bir görünüm sergilemektedir.

Standart faiz riski ölçüm yaklaşımına göre, TL faiz oranlarına 500 baz puan, YP faiz oranlarına 200 baz puan yukarı yönlü faiz şoku uygulandığı takdirde bankacılık hesapları kaynaklı gerçekleşecek kayıp YP için sınırlı düzeyde, TL için yasal özkaynakların yüzde 4,5 düzeyine gerilemekte olup tarihsel ortalamasının oldukça gerisindedir (Grafik IV.3.15).¹ Faiz şoku uygulandığında, bütün bankaların yasal oran olan yüzde 20'nin altında bir özkaynak kaybı yaşadığı ve düzenleme sınırları ile uyumlu bir risk görünümüne sahip olduğu görülmektedir. Şok senaryosu altında yasal özkaynaklarının %15'i ve üzerinde kayıp yaşayan banka bulunmazken sektörün aktif büyüklüğünün yüzde 11'ine sahip bankaların faiz şoku duyarlılığı yüzde 10-15 aralığındadır (Grafik IV.3.16).

¹ BDDK'nın Bankacılık Hesaplarından Kaynaklanan Faiz Oranı Riskinin Standart Şok Yöntemiyle Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmeliği kapsamında faiz riski kaynaklı kaybın yasal özkaynağa oranı yüzde -20'yi aşamaz.

Grafik IV.3.15: Pozitif Faiz Şoku Sonrası Kayıpların Özkaynaklara Oranı (Bankacılık Hesapları, %)

Kaynak: TCMB

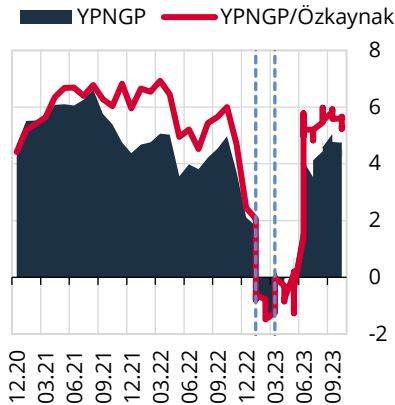
Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Ekonomik değer yaklaşımında faize duyarlı varlık ve yükümlülüklerin faiz oranındaki değişim karşısında bugünkü değerindeki değişim esas alınmaktadır. Verim eğrisinin TL faiz şokunda 500 bp ve YP faiz şokunda 200 bp yukarı yönlü paralel hareket ettiği varsayılmaktadır. Faiz şoku senaryosunda yaşanan kayıplar dilimlere ayrılmıştır. Her dilime düşen bankaların aktif toplamı sektörün aktif toplamına oranlanmıştır. Katılım bankaları hariçtir. Tarihsel ortalama 2013-2020 ortalamasıdır.

Yasal sınırlar içinde olmakla birlikte bankaların YP pozisyon fazlası sektör genelinde artmıştır.

Yabancı para net genel pozisyonu (YPNGP) nisan ayından sonra artarak 27 Ekim 2023 tarihi itibarıyla 4,5 milyar ABD doları seviyesine yükselmiş, YPNGP/özkaynak oranı ise yüzde 5,3 ile yasal sınır² içerisinde kalmıştır (Grafik IV.3.17). 2023 yılı Nisan ayı sonrasında yabancı para pozisyon fazlası taşıyan banka sayısında da artış görülmüştür. Ayrıca, YP pozisyon fazlası bulunan bankaların toplam aktif büyüklüğü payları yüksek seyretmiştir (Grafik IV.3.18). Diğer taraftan bilanço içi YP açık pozisyonu, haziran ayı itibarıyla 28 milyar ABD doları seviyesinden ekim ayı itibarıyla 42 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Grafik IV.3.19).

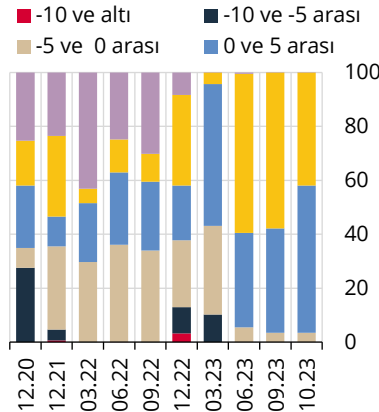
Grafik IV.3.17: YPNGP/Özkaynak Oranı ve YPNGP Gelişimi (% , Milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB

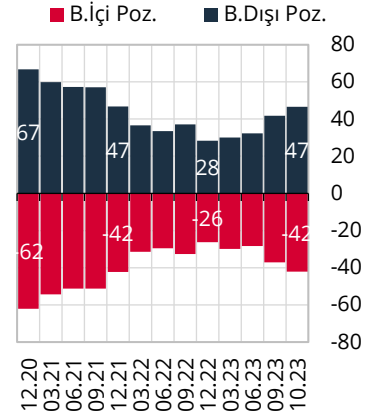
Dipnot: YPNGP/Özkaynak standart oranı değerlerinin haftalık basit aritmetik ortalaması alınmıştır. Kesikli çizgiler BDDK düzenleme değişikliği tarihlerini göstermektedir.

Grafik IV.3.18: Bankaların YPNGP/Özkaynak Oranına Göre Aktif Büyüklüğü Payları (%)

Dipnot: Ekim ayı aktif büyüklüğü hesaplamasında eylül ayının aktif büyüklükleri kullanılmıştır.

Grafik IV.3.19: Bankacılık Sektörü YP Pozisyon Gelişimi (Milyar ABD doları)

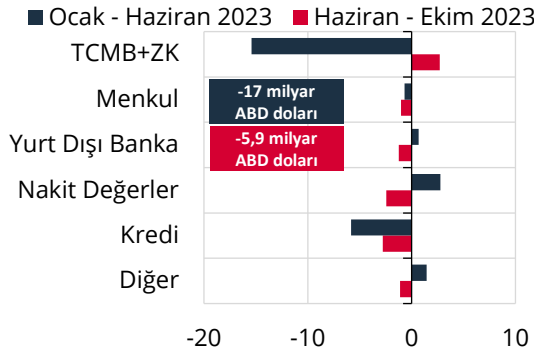
Son Gözlem: 27.10.2023

² Daha önce yüzde 20 olan YPNGP/özkaynak oranı yasal sınırı, 9 Ocak'ta yürürlüğe giren değişiklik ile yüzde 5'e düşürülmüş, 9 Mart 2023 tarihinde ise yüzde 10'a çıkarılmıştır.

Yılın ikinci yarısında sektörün bilanço içi pozisyon açığının artmasında varlık tarafında YP kredilerdeki azalış, yükümlülük tarafında ise YP mevduat ve yurtdışı borçlardaki artış etkili olmuştur.

Bilanço içi YP varlıklar, 2023 yılı haziran-ekim döneminde 5,9 milyar ABD doları düşüş göstermiştir (Grafik IV.3.20). Bankaların döviz kredilerindeki düşüş eğiliminin devam etmesi döviz varlıklarının azalışında temel rol oynarken, TCMB ve ZK kalemindeki artış bu düşüşü sınırlandırmıştır. Bilanço içi YP yükümlülükler ise 2023 yılı ocak-haziran döneminde KKM'ye dönüşen hesapların da katkısıyla 22 milyar ABD doları azalırken, 2023 yılı haziran-ekim döneminde YP mevduattaki azalışın son bulması ve bankaların yurt dışı fonlamalarının artması ile 8 milyar ABD doları artmıştır (Grafik IV.3.21). Son dönemde ülke risk primindeki iyileşmeye bağlı olarak yurt dışı yatırımcı ilgisinin artmasıyla ikili kredi, repo ve mevduat gibi fonlama kaynaklarının yanı sıra piyasa enstrümanları ile borçlanma kanalının da açıldığı görülmektedir. Bankaların eurobond ihraçları ile daha yüksek montanlı borçlanmalar gerçekleştirdiği görülmektedir. TL kredi faizlerinin artması ile eylül ayından itibaren döviz kredilerde sınırlı ölçekte artış takip edilmiştir. Bu gelişimin devam etmesi durumunda bankaların bilanço içi YP varlıklarının bu kanaldan desteklenmesi beklenmektedir.

Grafik IV.3.20: Bankaların Bilanço İçi Döviz Varlıklarındaki Değişim (Milyar ABD Doları)

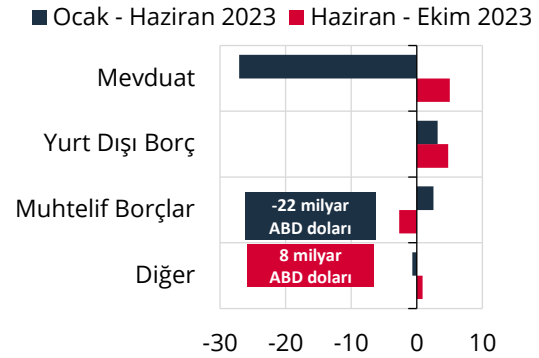

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

Dipnot: Yurt dışı bankalar, ters repo işlemlerinden alacakları da içermektedir.

Grafik IV.3.21: Bankaların Bilanço İçi Döviz Yükümlülüklerindeki Değişim (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

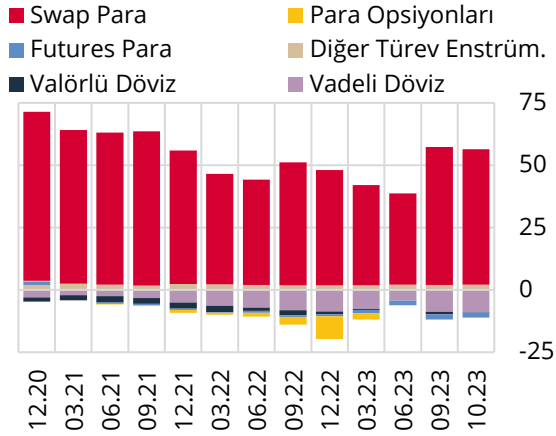
Son Gözlem: 27.10.2023

Dipnot: YP mevduat, DTH ile kıymetli maden depo hesaplarının toplamıdır. Yurt dışı borçlar, yurt dışından kullanılan krediler, ihraç edilen menkul kıymetler ve repo işlemlerinden sağlanan fonların toplamıdır.

Bankalar döviz likiditesini swap işlemlerinde değerlendirmiştir.

Bilanço dışı YP pozisyonunun önemli bir kısmını para swapları oluştururken, swap dışındaki diğer türev enstrümanlarda bankacılık sektörü nete sınırlı pozisyon taşımaktadır (Grafik IV.3.22). Önceki rapor döneminde para swaplarının gerilediği görülürken haziran ayı sonrası döneme bakıldığında bankaların artan döviz likiditelerini swap işlemleri aracılığı ile TL fonlama temininde değerlendirdikleri görülmektedir. Aynı dönemde vadeli döviz işlemleri nete satım yönünde hareket etmiştir. Para opsiyonlarındaki artış haziran ayından sonra da devam etmiş ve bankalar para opsiyonlarında nete sınırlı pozisyonlarını sürdürmüştür (Grafik IV.3.23).

Grafik IV.3.22: Bankaların Net Bilanço Dışı Döviz Varlıklarının Gelişimi (Milyar ABD Doları)

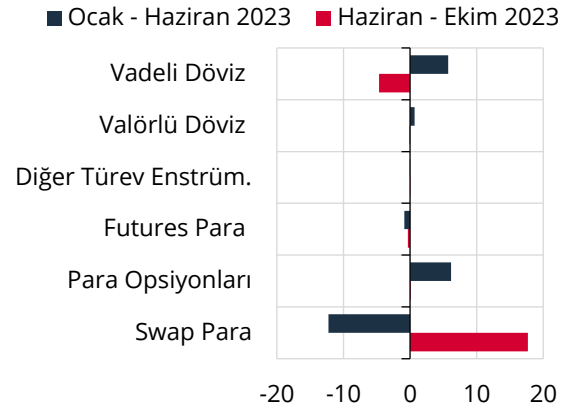

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

Dipnot: Para opsiyonları, söz konusu dönem için para opsiyonlarının delta eşdeğerini ifade etmektedir.

Grafik IV.3.23: Bankaların Bilanço Dışı Net Döviz Pozisyonundaki Değişim (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.2023

Dipnot: Para opsiyonları, söz konusu dönem için para opsiyonlarının delta eşdeğerini ifade etmektedir. Haziran verileri için 27 Haziran verileri dikkate alınmıştır.

Kutu IV.3.I: Faiz Oranı Artışının Bankacılık Sektörüne Etki Kanalları

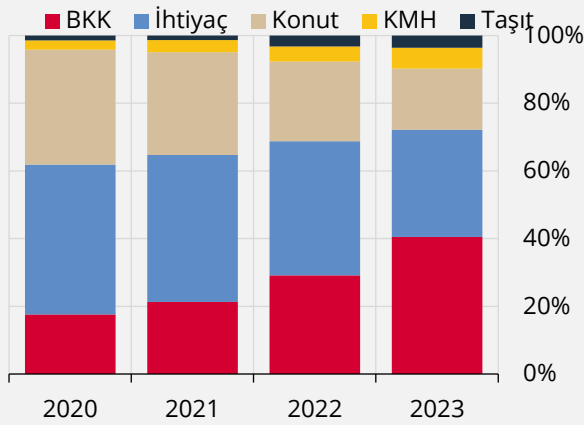
TCMB, enflasyon beklentilerinin çıpalandırılması ve dezenflasyonun tesis edilmesi amacıyla haziran ayında parasal sıkılaştırma sürecine başlamış ve politika faizini yüzde 8,5'ten yüzde 35'e yükseltmiştir. Politika faiz artışları seçici kredi ve miktarsal sıkılaştırma kararları ile desteklenmiş, makro ihtiyati politika çerçevesinde önemli sadeleşme adımları atılmıştır. Faiz artışları finansal sistemi ve reel ekonomiyi farklı kanallardan etkileyeceğinden finansal istikrarın gözetimi için ekonomik birimlerin taşıdıkları faiz riskleri yakından izlenmektedir. Bu kutuda hanehalkı, reel sektör firmaları ve bankaların faiz riskinden etkilenme kanalları ve faiz riski yönetimini destekleyen faktörler değerlendirilmektedir.

Hanehalkı ve Reel Sektör Firmaları

Yükselen faiz oranları hanehalkı ve firmaları borç servisi ve yeniden finansman maliyeti kanalıyla etkileyebilmektedir. Faiz oranı artışlarının hanehalkı ve firmaları hangi kanallardan ve nasıl etkileyeceği borçluluk türüne ve borçluluk düzeyine göre değişebilecektir. Borçluluğu yüksek, kısa vadeli ve değişken faizle borçlanan kesimler, uzun vadeli ve sabit faizle borçlanan kesimlere göre faiz oranı artışlarına daha duyarlı olmaktadır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun gereğince konut kredileri dışındaki tüketici kredilerinin değişken faizli olarak kullanılabilmesi mümkün olmayıp, değişken faizli konut kredisi kullandırımları da ihmal edilebilir seviyededir. Öte yandan kredili mevduat hesapları (KMH) ve kredi kartında gecikmeye bırakılan bakiyeler ile kredi kartından sağlanan nakit avans bakiyelerine politika faizine göre belirlenen faiz oranlarının uygulanabilmesi söz konusu bakiyeleri değişken faizli olarak göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir. Bahse konu kredilere uygulanacak faiz oranının artırılması durumunda bu değişikliğin otuz gün önce tüketiciye bildirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Faiz oranının artırılması hâlinde, yeni faiz oranı geriye dönük olarak uygulanamamaktadır. Böylelikle KMH ve kredi kartı borçlarına uygulanabilecek faiz oranı üst sınırları artırıldığında bu oranın tüketici borçlarına uygulanması ancak bir ay gecikmeli olabilmektedir.

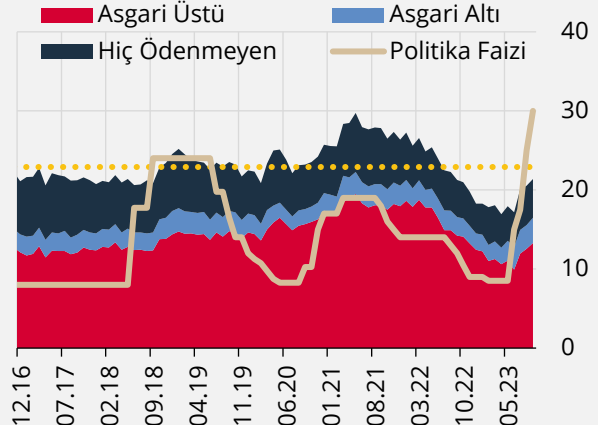
Grafik IV.3.I.1: Bireysel Kredilerin Kompozisyonu (%)

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 27.10.2023

Grafik IV.3.I.2: Ödenmeyen BKK Payı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: Eylül 2023

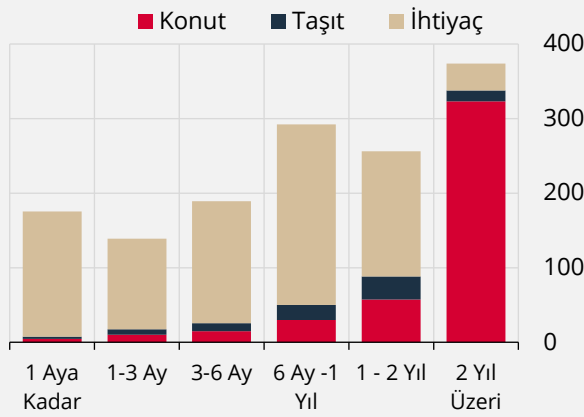
Dipnot: Noktalı çizgi ödenmeyen BKK payının dönem ortalamasını göstermektedir.

Bireysel kredilerin yüzde 40'ını aşan kısmı bireysel kredi kartlarından (BKK) oluşmaktadır. BKK payı yıllar içinde kredi kartlarının ödeme aracı olarak yaygınlaşması, kredi aracı işlevinin artması ve enflasyonun seyri ile artmıştır (Grafik IV.3.I.1). Bireyler ödenmeyen BKK borçları kaynaklı faiz artışından etkilenmektedir. Enflasyonun arttığı dönemlerde bireylerin kredi kartı borçlarını faize bırakma eğiliminde bir miktar artış gözlenebilmektedir. Nitekim, 2018 yılında ödenmeyen BKK borcu payı bir miktar artmış ve uzun dönem ortalamasına yakın gerçekleşmiştir. Son döneme bakıldığında, ödenmeyen BKK borcu payı haziran ayından bu yana bir miktar artış gösterse de uzun dönem ortalamasının altında seyretmektedir (Grafik IV.3.I.2). Ödenmeyen kredi kartı bakiyesinin yüzde 62'si, asgari ödeme tutarı üzerinde ödeme yapılmış ancak tamamı ödenmemiş borçlardan gelmektedir. Bu durum bireylerin önemli bir kısmının asgari borç ödeme disiplinin olduğunu ima etmektedir. 2022 yılının haziran ayından itibaren asgari ödeme oranı 25 bin TL üzeri limitli kartlarda yüzde 40 olarak

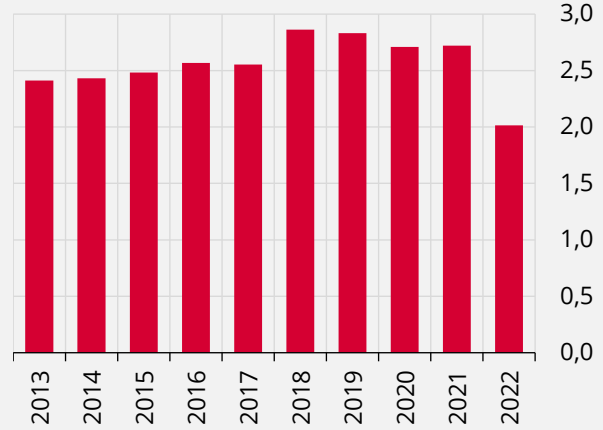
uygulanmaktadır. Bireylerin 2022 ve 2023 yılındaki gelir artışlarının ardından kredi kartı limitlerinin güncellenmesi ve asgari ödeme oranının artması ile birlikte daha fazla asgari borç ödeme yükümlülüğü ortaya çıkmıştır. Bu durum da ödenmeyen borç bakiye gelişimini etkileyen bir faktör olmuştur. 2024 yılında bireylerin gelir artışları borç servisi kapasitesini olumlu etkileyebilecektir.

BKK ve KMH dışındaki tüketici kredilerinin sabit faizli olması nedeniyle tüketici kredisi kullanan bireylerin faiz riski daha gecikmeli olarak yenileme maliyeti kaynaklı ortaya çıkacaktır. Kredilerin ödeme planının zamana yaygın olması yenileme kaynaklı negatif etkilerin bireyler üzerindeki etkilerini hafifletmektedir (Grafik IV.3.1.3). Diğer yandan faiz oranlarının mevcut seviyeleri özellikle konut kredisi tarafında talebi sınırlayıcı olmuştur. Bireylerin uzun vadeli faiz yüküne maruz kalma eğilimleri azalmaktadır. Hanehalkının kredileri kaynaklı faiz yükü harcanabilir gelirine oranla makul seviyelerdeki seyrini sürdürmektedir. Söz konusu oran 2018 ve 2019 yılında bir miktar yükselmişken 2022 yılında tüketici kredisi faiz seviyelerinin gerilemesi ve yaşanan gelir artışı ile birlikte hanehalkı üzerindeki faiz yükü harcanabilir gelire oranla gerilemiştir (Grafik IV.3.1.4). Parasal sıkılaştırma önlemlerinin sonucunda hanehalkının faiz yükü artarken söz konusu oranın bir miktar yukarı yönlü hareket etmesi beklenmektedir.

Grafik IV.3.1.3: Kalan Vadeye Göre Tüketici Kredileri (Milyar TL)

Grafik IV.3.1.4: Hanehalkı Faiz Giderlerinin Harcanabilir Gelire Oranı (%)

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 27.10.2023

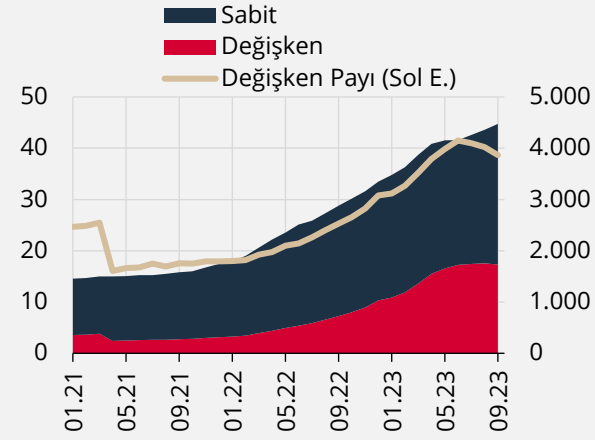
Kaynak: TCMB, TÜİK

Son Gözlem: 2022

Dipnot: Aylık stok bireysel kredi bakiyesinin aylık basit stok faiz ile hesaplanan aylık faiz tutarının 12 aylık toplamı yıllık faiz yükünü vermektedir. Hanehalkı harcanabilir geliri; emeklilik haklarındaki değişime ilişkin düzeltme ve hanehalkına hizmet eden kâr amacı olmayan kuruluşlar dahildir.

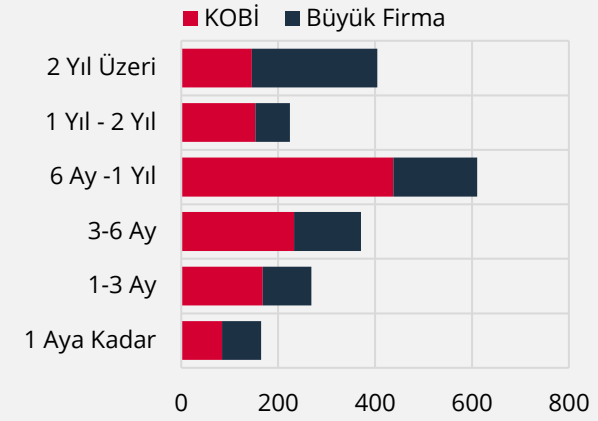
Firmalar, kısa vadeli ve değişken faizli kredi kullanımı nedeniyle faiz riskine hanehalkına göre daha fazla maruz kalma potansiyeli taşımaktadır. 2021 yılından bu yana TL ticari kredilerde değişken faizli olanların payı yüzde 39 seviyesine yükselmiştir (Grafik IV.3.1.5). Bu nedenle kısa vadede firmaların borç servisi, faiz oranı değişikliklerine daha hızlı uyarlanacaktır. Diğer yandan değişken faizli kredilerin yüzde 40'ı büyük firmalara ait olup, söz konusu firmaların faiz riskini yönetme kapasitelerinin daha yüksek olduğu değerlendirilmektedir. TL ticari sabit faizli kredilerin ortalama kalan vadesi ise yaklaşık 1,5 yıldır. Sabit faizli TL ticari kredilerin yaklaşık yüzde yüzde 60'ının vadesi 1 yıl içinde dolmaktadır (Grafik IV.3.1.6). Sabit faizli TL ticari kredi geri ödemeleri KOBİ'lerde kısa, büyük firmalarda ise görece uzun vadelerde yoğunlaşmaktadır. Bu durum KOBİ'lerin yeniden fiyatlama kaynaklı faiz riskine daha açık olduğunu ima etmektedir.

Firmaların faize dayalı türev işlemlerinin, değişken faizli kredi büyüklüğüne kıyasla oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bankaların tüzel kişilerle gerçekleştirdiği faiz takası işlemleri 2022 yılı son çeyreğinden itibaren artış gösterse de işlemler az sayıda büyük ölçekli firmalarda yoğunlaşmaktadır. Firmaların faiz riskine karşı koruma sağlamak üzere yaptıkları işlemlerde katlandıkları ek maliyet haziran ayından itibaren gerileme göstermiştir (Grafik IV.3.1.7). Diğer yandan, firmaların son yıllarda düşük maliyetle finansmana erişmeleri ve fiyat gelişmeleri faaliyetlerine olumlu yansımıştır. Reel sektör kârlılık rasyoları ve faiz karşılama oranı gibi firmaların kredi değerliliğini yansıtan göstergelerin 2018 yılına göre iyileşme kaydettiği görülmektedir (Grafik IV.3.1.8). Firmaların artan kârlılıkları ve likiditeleri faiz şoklarına karşı dayanıklılıklarını artırmakta ve yüksek maliyete katlanmak istemeyen firmaların kendi kaynaklarını kullanarak faaliyetlerini sürdürmelerine imkân sağlamaktadır.

Grafik IV.3.1.5: Değişken Faizli TL Ticari Kredilerin Gelişimi (% , Milyar TL)

Kaynak: TCMB

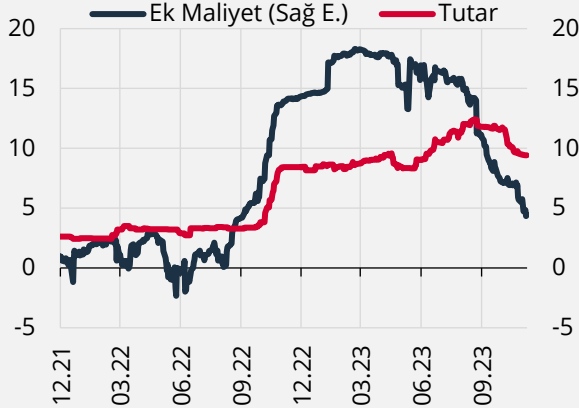
Son Gözlem: Eylül 2023

Grafik IV.3.1.6: Kalan Vadeye Göre Sabit Faizli TL Ticari Krediler (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: Eylül 2023

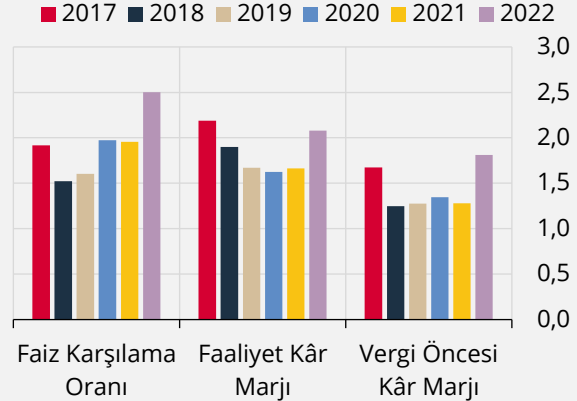
Dipnot: Vade bilgisi bulunmayan bakiyeler hariç tutulmuştur.

Grafik IV.3.1.7: Tüzel Kişilerin Faiz Takası İşlemleri (Milyar TL, %)

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 08.11.23

Dipnot: Firmaların değişken faiz alıp sabit faiz verdiği faiz takası işlemlerini göstermektedir. Ek maliyet işlemlerin sabit ayağı ile değişken ayağı arasındaki faiz farkını ifade etmektedir.

Grafik IV.3.1.8: Firmaların Kârlılık ve Faiz Karşılama Oranları (%)

Kaynak: GİB

Son Gözlem: 2022

Dipnot: Medyan değerleri ifade etmektedir. E-Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri; K-Finans ve Sigorta Faaliyetleri; O-Kamu Yönetimi ve Savunma, Zorunlu Sosyal Güvenlik; T-Hanehalklarının İşverenler Olarak Faaliyetleri; Hanehalkları Tarafından Kendi Kullanımlarına Yönelik Olarak Ayrım Yapılmamış Mal ve Hizmet Üretim Faaliyetleri; U-Uluslararası Örgütler ve Temsilciliklerin Faaliyetleri hariçtir.

Bankalar

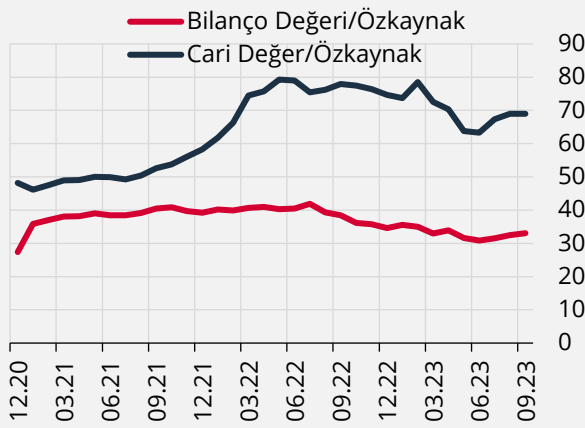
Faiz oranı artışları bankaları temelde kredi mevduat fiyatlamaları, menkul kıymet portföyünün değerlendirilmesi ve firmalar ve bireylere sağlanan kredilerin kalitesinde bozulma kaynaklı etkileyebilmektedir. Faiz artışının olduğu dönemlerde vade dönüşümü kaynaklı bankaların fonlama maliyetlerinin kredi faizlerine kıyasla daha hızlı fiyatlanması nedeniyle kârlılıklarında bir süre düşüş görülebilmektedir. Ancak parasal sıkılaştırmanın ve makro ihtiyati politika çerçevesindeki sadeleşmenin birlikte yürütülmesiyle bankaların kredi mevduat faiz farkları

negatif alandan pozitif alana geçmiş ve net faiz marjları olumlu yönde etkilenmiştir. Değişken faizli krediler ve TÜFE'ye endeksli menkul kıymetler bankaların faiz riski yönetimine katkı sağlayan bilanço kalemleri olarak öne çıkmaktadır (Grafik IV.3.1.9). Öte yandan 2024 yılında bankaların değerlemede dikkate aldıkları enflasyonun gerilemesi ile birlikte TÜFE'ye endeksli menkul kıymet portföyünün NFM katkısı azalacaktır. Bankaların sabit faizli menkul kıymet portföyünü ağırlıklı olarak itfa edilmiş maliyet ile izlemesi, faiz oranı değişikliklerinden kaynaklanan değer düşüşlerinin bilançoda gerçekleşmesinin önüne geçmektedir.

Bankalar faiz oranı artışı kaynaklı TGA'ya geçişlerin artması durumunda kredi kayıplarına maruz kalabilecektir. TGA oranlarının tarihi düşük seviyelerde olması ve TGA oluşum oranlarının ılımlı seyri mevcut durumda aktif kalitesi risklerinin sınırlı olduğunu göstermektedir (Grafik IV.3.1.10). Öte yandan beklenen ve beklenmeyen kayıplara karşı bankacılık sisteminin güçlü ve yüksek faiz ortamında dahi hanehalkı ve firmalara kredi akışını sağlayacak kapasiteye sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Eylül 2023 itibarıyla yakın izlemedeki ve tahsili gecikmiş alacakların karşılık oranları sırasıyla yüzde 23,2 ve yüzde 85,7 ile yüksek seviyelerdedir. Ayrıca bankaların olası kayıplara karşı 61,7 milyar TL düzeyinde serbest karşılığı bulunmaktadır. Bunlara ek olarak bankaların yasal sınırların üzerindeki sermaye oranları ile zarar karşılama kapasitesi yüksektir. Diğer yandan bankalar ihtiyati düzenlemeler ile faiz oranı riskine karşı korunmaktadır. Bankaları bankacılık hesaplarındaki faiz riski kaynaklı kaybı yasal özkaynakların yüzde 20'si ile sınırlandırılmıştır.

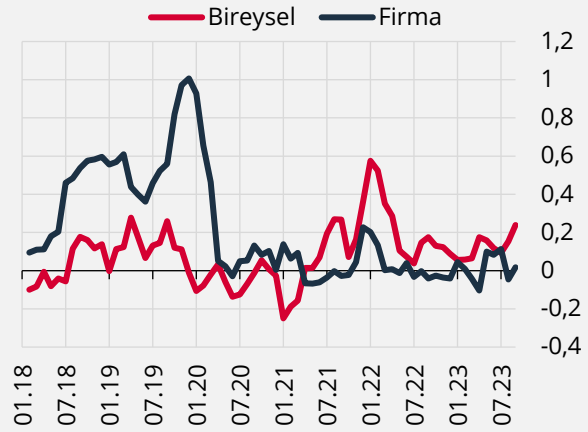
Grafik IV.3.1.9: TÜFEKS'lerin Özkaynaklara Oranı (%)

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: Eylül 2023

Grafik IV.3.1.10: TGA Oluşum Oranları (3 Aylık, %)

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: Eylül 2023

Dipnot: TGA oluşum oranı 3 aylık TGA ilavelerinden TGA tahsilatları ve aktiften silinenlerin düşülerek 3 aylık ortalama krediye oranlanması ile hesaplanmıştır.

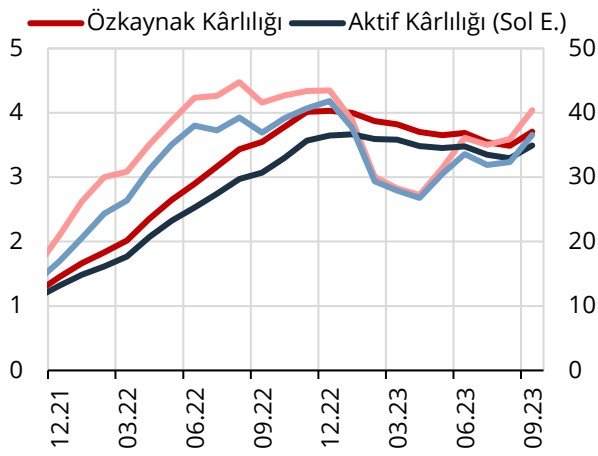
Sonuç olarak, hanehalkının borçlarının ağırlıklı olarak sabit faizli olması nedeniyle yeni kredileri kaynaklı faiz riskine maruz kalabileceği, kredi talebinin faiz gelişmelerine bağlı olarak gerileyeceği ve düşük hanehalkı borçluluğunun faiz riskine olan duyarlılığı azaltacağı değerlendirilmektedir. Firmaların, KOBİ'lerde daha belirgin olmak üzere değişken faizli krediler kaynaklı doğrudan faiz riskine maruziyeti bulunmaktadır. Diğer yandan son yıllarda yaşanan düşük maliyetli kredi genişlemesi ve geçmiş dönem kârlılıkları firmaların faiz yükünü karşılama kapasitesini desteklemektedir. Bankalar ise faiz artışlarından firmaların ve hanehalkının kredi kalitesinde yaşanabilecek bozulma nedeniyle dolaylı olarak etkilenebilecektir ancak bankacılık sektörü bilançolarının faiz şoklarına karşı dayanıklı olduğu ve bankaların faiz artışı kaynaklı aktif kalitesindeki bozulmaları yönetebilecek tamponlara sahip olduğu değerlendirilmektedir.

IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörü kârlılığı yılın ilk yarısında gerilerken üçüncü çeyrek itibarıyla bir miktar yukarı yönlü hareketlenmiştir.

2022 yılında net faiz marjındaki artışın katkısı ile yukarı yönlü hareket eden kârlılık 2023 yılının ilk yarısında bir miktar gerilemiştir. Diğer yandan yakın dönem eğilimleri gösteren son 3 ay gerçekleştiren göz önüne alındığında, aktif ve özkaynak kârlılığındaki aşağı yönlü eğilimin terse döndüğü gözlenmektedir (Grafik IV.4.1). Sektördeki bankaların büyük kısmının yüksek özkaynak kârlılığına sahip olduğu görülmektedir (Grafik IV.4.2). Ayrıca, 2023 yılı eylül ayı itibarıyla bankaların 61,7 milyar TL olan serbest karşılıkları dikkate alındığında sektörün özkaynak kârlılığı yüzde 41'e ulaşmaktadır.

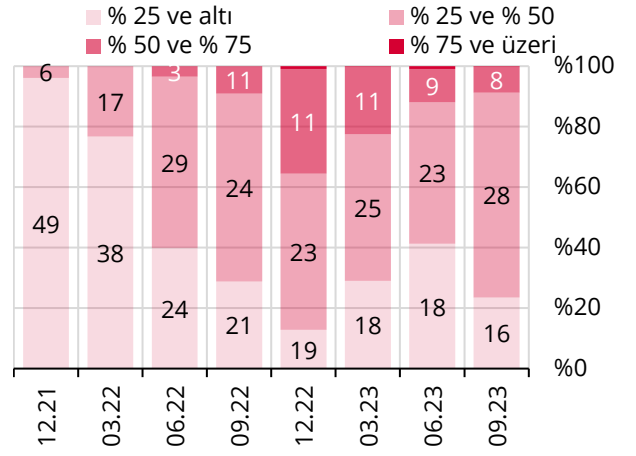
Grafik IV.4.1: Özkaynak Kârlılığı (12 Aylık, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Grafik IV.4.2: Bankaların Özkaynak Kârlılığı Dağılımı (12 Aylık, % Aktif Payı)

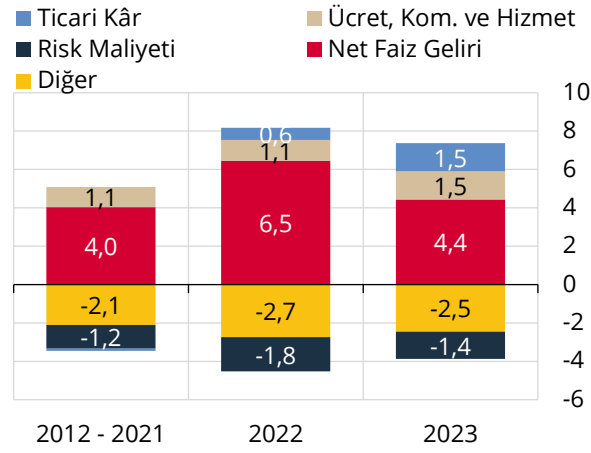
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Yıllıklandırılmış üç aylık kârlılık seviyeleri açık renkli çizgilerle gösterilmiştir.

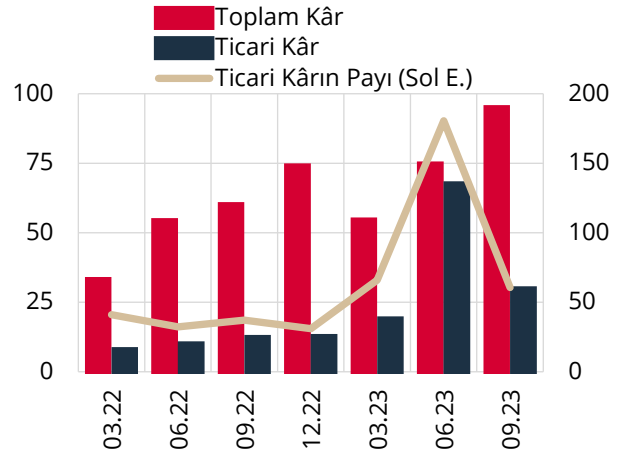
Kârlılık performansına net faiz gelirlerinden gelen katkı azalırken kâr performansının sürdürülmesinde ticari kâr ile ücret komisyon gelirleri etkili olmuştur.

2023 yılının ilk yarısında çekirdek marjın daralması ve TÜFE'ye endeksli tahvillerin değerlemesindeki düşüş kaynaklı olarak net faiz gelirin aktif kârlılığına katkısı görece azalmıştır. Diğer yandan kredi büyümesi ve kredi kartındaki canlı seyir, marj azalışına karşın ücret ve komisyon gelirlerinin artmasına neden olmuştur. Ayrıca, sermaye piyasası ve kambiyo işlemlerinden elde edilen gelirlerin kâr performansına olumlu katkısı artmıştır (Grafik IV.4.3). Sermaye piyasası ve kambiyo işlemlerinden elde edilen kârlar kur gelişmeleri ve döviz kuru alım-satım marjlarının açılması ile özellikle yılın ikinci çeyreğinde önemli bir artış kaydetmiş, üçüncü çeyrekte de kâr gelişmeleri üzerindeki etkisini sürdürmüştür (Grafik IV.4.4).

Grafik IV.4.3: Aktif Kârlılığının Bileşenleri (12 Aylık, % Puan)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Grafik IV.4.4: Dönem Net Kârının Bileşenleri (3 Aylık, Milyar TL, %)

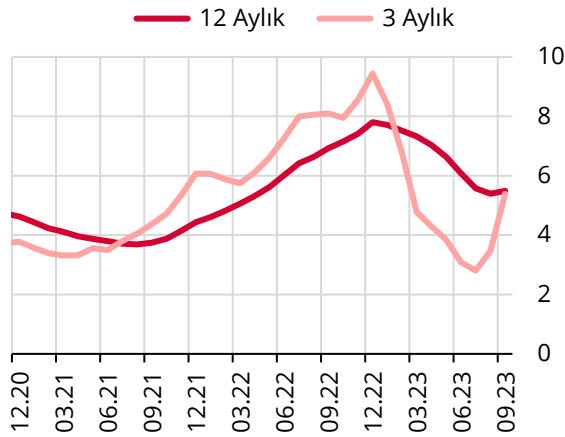
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Sermaye piyasaları ve kambiyo işlemlerinden elde edilen kâr ticari kâr olarak nitelendirilmiştir. Risk maliyeti genel ve özel kredi karşılıklar toplamıdır.

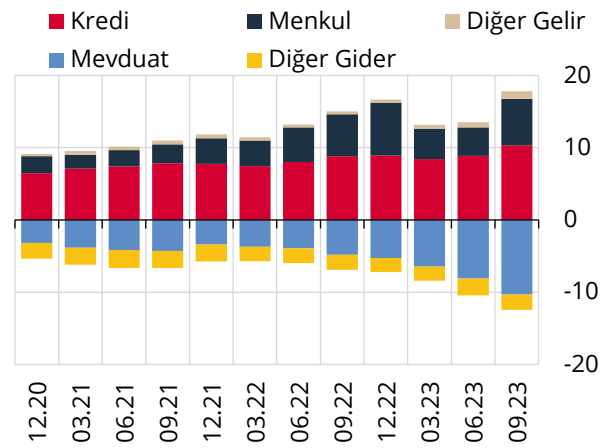
Net faiz marjı ikinci çeyrekte çekirdek marjdaki daralma kaynaklı gerilemiş, üçüncü çeyrekte faiz artışının kredi fiyatlamalarına etkisi ile birlikte iyileşme göstermiştir.

2022 yılında yüzde 7,9'a ulaşan net faiz marjı, 2023 yılı eylül ayı itibarıyla yüzde 5,5'e gerilemiştir. Net faiz marjındaki gerilemenin üçüncü çeyrek itibarıyla sonlandığı ve net faiz marjının yukarı yönlü hareketlendiği görülmektedir (Grafik IV.4.5). Net faiz marjının bileşenlerine bakıldığında, kredi mevduat faiz marjı kaynaklı etkilerin ön planda olduğu görülmektedir. Kredi ve menkul kıymet faiz gelirleri yılın üçüncü çeyreğinde net faiz marjındaki yükselişe olumlu katkı vermiştir (Grafik IV.4.6). Diğer taraftan, 2024 yılının ilk çeyreğinden itibaren değerlemelerde 2024 yılsonu enflasyon beklentisinin kullanılacak olması nedeniyle TÜFE'ye endeksli tahvillerin net faiz marjına olan katkısının azalacağı değerlendirilmektedir.

Grafik IV.4.5: Net Faiz Marjı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

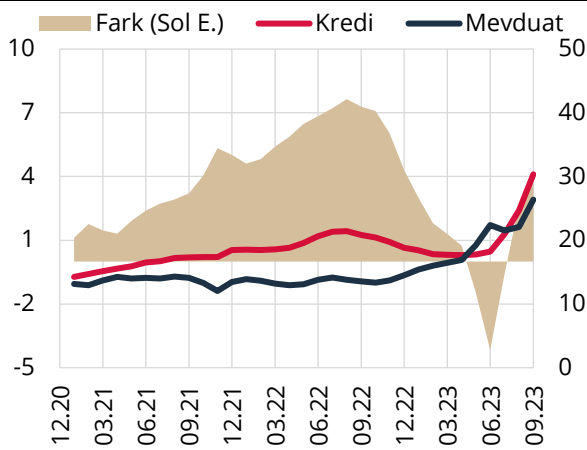
Grafik IV.4.6: Net Faiz Marjı Bileşenleri (Yıllıklandırılmış 3 Aylık, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

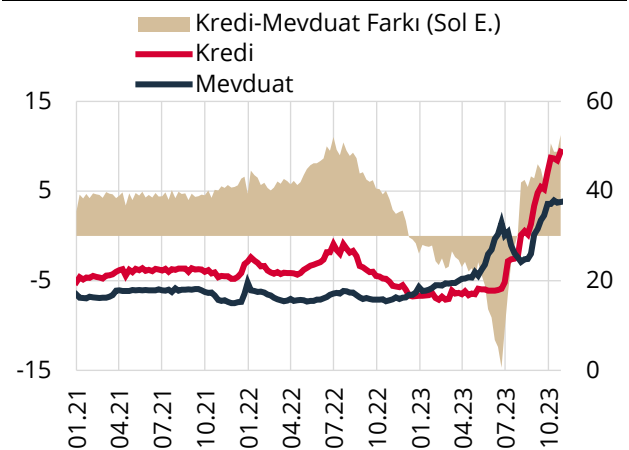
Dipnot: Yıllıklandırılmış üç aylık net faiz marjı gelişimi açık renkli çizgiyle gösterilmiştir.

2023 yılının ilk yarısında mevduat faizlerindeki yükseliş ile birlikte artan fonlama maliyetleri net faiz marjını azaltmıştır. Politika faiz oranında haziran ayından bu yana yapılan artırımların kredi faizlerine yansımaları net faiz marjına da pozitif etki göstermiştir. TL kredi-vadeli mevduat faiz farkı akım verilerde yılın üçüncü çeyreğinde pozitif alana yükselirken, akım faiz gelişmelerinin stok TL kredi- vadeli mevduat faiz farkına yansımaları durasyon farkı nedeniyle daha gecikmeli olmaktadır (Grafik IV.4.7 ve Grafik IV.4.8).

Grafik IV.4.7: TL Kredi – Vadeli Mevduat Faiz Farkı (Stok, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

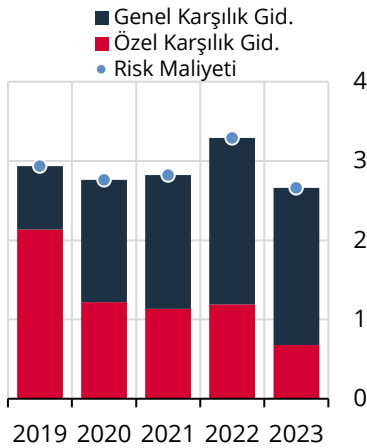
Grafik IV.4.8: TL Kredi – Vadeli Mevduat Faiz Farkı (Akım, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 27.10.23

Bankacılık sektörü aktif kalitesindeki olumlu seyir ile ücret, komisyon ve hizmet gelirlerindeki görünüm kârlılık performansını desteklemektedir.

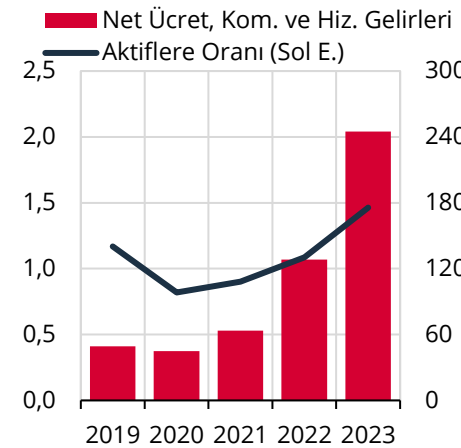
Kredi riski kaynaklı zararların kâr performansı üzerindeki etkisi sınırlı seyretmektedir (Grafik IV.4.9). Takibe intikallerin ılımlı seyretmesi ile birlikte donuk alacaklar nedeniyle ayrılan karşılık giderlerinin risk maliyetine etkisi sınırlıdır. 2023 yılının ilk yarısında daralan kredi-mevduat faiz marjlarına karşın kredilerdeki canlı seyir bankaların ücret komisyon gelirlerine olumlu yansımıştır. Net ücret, komisyon ve bankacılık hizmet gelirlerinin aktiflere oranı 2023 yılında artmıştır. Söz konusu artışa, bankacılık hizmet gelirlerinde en büyük paya sahip olan kredi kartıyla ilişkili ücret ve komisyon gelirleri önemli katkı sağlamıştır. Özellikle bireysel kredi kartında görülen yüksek büyüme hizmet gelirleri artışını desteklemiştir (Grafik IV.4.10 ve IV.4.11).

Grafik IV.4.9: Kredi Risk Maliyeti
(Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

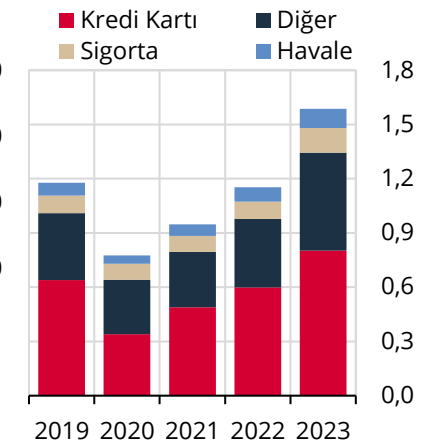
Dipnot: Risk maliyeti, 2023 yılı için Eylül 2023 itibarıyla özel ve genel karşılık giderlerinin 12 aylık dönem tutarının ilgili dönem ortalama brüt kredi tutarına bölünmesi ile elde edilmiştir.

Grafik IV.4.10: Net Ücret, Komisyon ve Hizmet Gelirlerinin Aktiflere Oranı
(Milyar TL, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: 2023 yılı için Eylül 2023 itibarıyla 12 aylık tutarlar kullanılmıştır.

Grafik IV.4.11: Bankacılık Hizmet Gelirlerinin Aktiflere Oranı (%)

Kaynak: TCMB

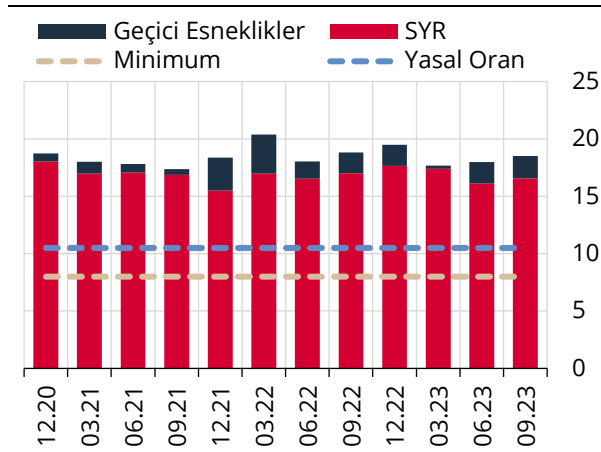
Son Gözlem: 09.23

Dipnot: 2023 yılı için Eylül 2023 itibarıyla 12 aylık tutarlar kullanılmıştır.

Sermaye oranları yasal sınırların üzerindeki güçlü seyrini korumaktadır. Bankacılık sektörünün sermaye pozisyonu olası kayıpları karşılayabilecek kapasitedir.

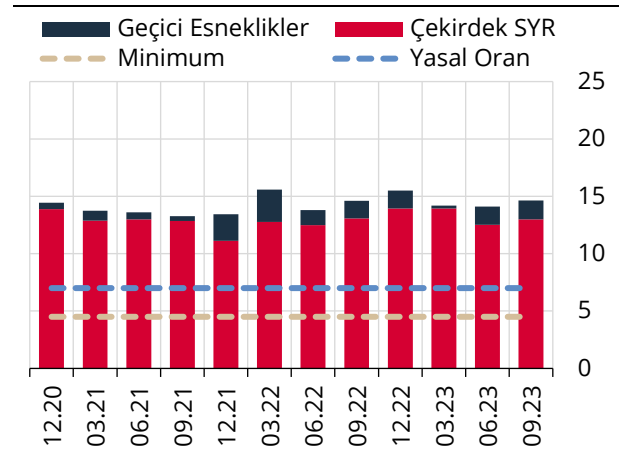
2023 yılı eylül ayı itibarıyla bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) yüzde 18,5, çekirdek SYR'si yüzde 14,6 düzeyinde gerçekleşmiştir. BDDK'nın sermaye oranları hesaplamasına yönelik sağladığı esneklikler uygulanmaya devam etmektedir. Önceki rapor döneminden bu yana döviz kurundaki gelişmelerin etkisiyle BDDK geçici esnekliklerinin manşet sermaye oranlarına etkisi artış göstermiştir. Geçici esneklikler hariç bırakıldığında sektörün SYR'si yüzde 16,6, çekirdek SYR'si yüzde 13 seviyesindedir. Söz konusu sermaye oranlarında önceki rapor dönemine göre bir miktar gerileme gözlenmekle birlikte tüm bankaların sermaye oranları yasal sınırların üzerindedir (Grafik IV.4.12, Grafik IV.4.13).

Grafik IV.4.12: Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK, TCMB Hesaplamaları Son Gözlem: 09.23

Grafik IV.4.13: Çekirdek Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

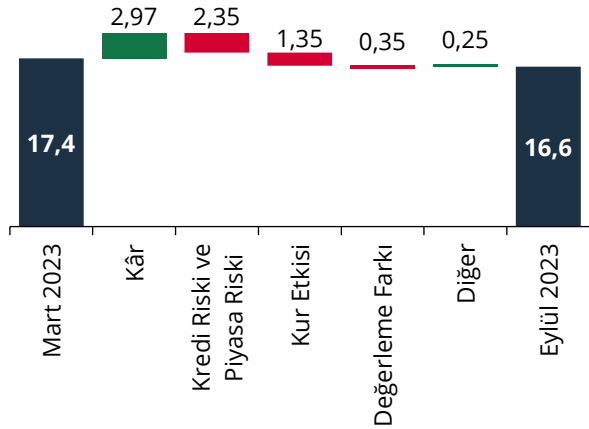
Kaynak: BDDK, TCMB Hesaplamaları Son Gözlem: 09.23

Dipnot: BDDK geçici önlemleri hariç SYR ve çekirdek SYR'leri ifade etmektedir. Minimum oranlar, eylül 2023 itibarıyla sektör geneli için uygulanan oranlardır ve sistemik önemli bankalar için daha yüksektir. Yasal oranlar, Basel III düzenlemeleri kapsamında minimum orana ek olarak bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu, sermaye koruma tamponu ve sistemik önemli banka tamponu oranının toplamından oluşmaktadır.

Bankaların içsel sermaye yaratımı sermaye tamponlarını desteklemeye devam etmektedir.

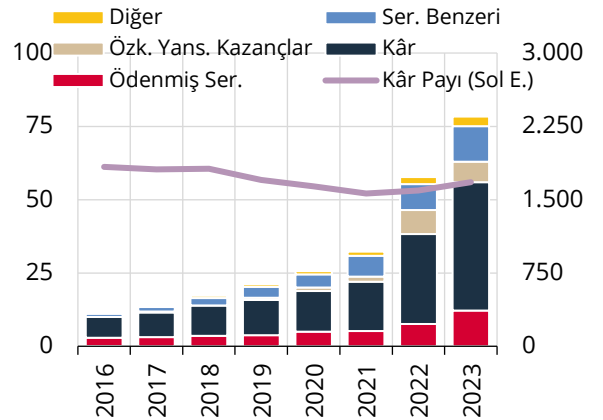
Son rapor döneminden bu yana bankaların yasal özkaynakları artmaya devam etmiştir. Söz konusu gelişme aktif büyümesi ve kur kaynaklı olarak risk ağırlıklı aktifler üzerinden gelen olumsuz etkileri önemli ölçüde azaltmıştır. Bu dönemde kârlılık sermaye yeterliliğini besleyen en önemli unsur olarak öne çıkmıştır. Diğer yandan TL bilanço genişlemesi ve döviz kurundaki yükselişin etkisiyle YP aktiflerin TL karşılığının artması sonucu risk ağırlıklı aktiflerdeki artış BDDK esneklikleri hariç SYR'de bir miktar düşüşe neden olmuştur (Grafik IV.4.14).

Bankacılık sektörü çekirdek sermayenin ağırlıklı olduğu bir yasal özkaynak kompozisyonuna sahiptir. Yasal özkaynakların yaklaşık yüzde 80'i çekirdek sermayeden oluşurken, yüzde 50'den fazla payı ile yedek akçeler ve kâr yasal özkaynak kompozisyonunda öne çıkmaktadır. Öte yandan YP cinsi sermaye benzeri borçlanmalar, bankalara değerlendirme etkisiyle kur artışından korunma ve çeşitlilik sağlamaktadır. Mevcut özkaynak yapısı sermaye tamponlarının kalitesi ve zarar karşılama kapasitesi yüksek unsurlardan oluşması bakımından önem arz etmektedir (Grafik IV.4.15).

Grafik IV.4.14: SYR Gelişimi (%) (BDDK Esneklikleri Hariç)

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 09.23

Grafik IV.4.15: Yasal Özkaynak Kompozisyonu (Milyar TL, %)

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Hisse senedi ihraç primleri, ödenmiş sermayeye dahil edilmiştir. Kâr, yedek akçeler ve dönem kârı ile geçmiş yıllar kârından oluşmaktadır. Diğer, genel karşılıklar ağırlıklı olmak üzere diğer özkaynak kalemlerinden oluşmaktadır.

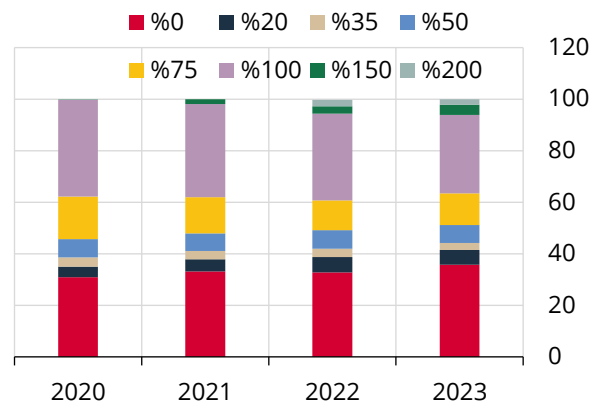
Sermaye yeterliliği hesaplamasında kullanılan risk ağırlıkları ülkemizde uluslararası standartlara göre daha ihtiyatlı uygulanmaktadır.

Kredi riskine esas tutarın hesaplanmasında kullanılan risk ağırlıkları ülkemizdeki düzenlemeler gereği kredi türüne göre yüzde 0 ila yüzde 200 arasında değişmektedir. 31 Temmuz 2023 tarihinde BDDK tarafından ihtiyaç kredileri, bireysel kredi kartları, taşıt kredilerinde risk ağırlıkları yükseltilmiştir. Düzenleme öncesi dönemde 12 ay ve daha kısa vadeli ihtiyaç kredileri ile 6 ay ve daha kısa vadeli bireysel kredi kartı borçları için yüzde 100, diğer vadelerde yüzde 150, ve taşıt kredilerinde yüzde 75 olarak uygulanan risk ağırlıkları bahsi geçen bireysel kredi türlerinde vade ayrımı olmaksızın yüzde 150 olarak uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca BDDK, 24 Ağustos 2023 tarihinde en az bir konutu bulunan kişilere kullanılacak konut kredilerinde risk ağırlığının yüzde 35'ten yüzde 150'ye yükseltilmesine karar vermiştir (Tablo IV.4.1). Son yıllarda bireysel ve ticari kredilerde uygulanan daha yüksek risk ağırlıklarının etkisiyle yüzde 150 ve yüzde 200 risk ağırlığı uygulanan kalemlerde artış görülmektedir (Grafik IV.4.16). Öte yandan, risk ağırlığı artışlarının yeni kullanılan kredilere uygulanması nedeniyle sermaye yeterliliği üzerine etkisi kademeli ve zamana yaygın olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo IV.4.1: Bireysel Kredi Risk Ağırlıkları (%)

	Basel Uygulaması	Türkiye'de Uygulama
Akım		
Kredi Kartları		
1-6 ay (dahil) vadeli	75	150
6 ay üzeri vadeli	75	150
Taşıt Kredileri		
Tüm vadeler	75	150
İhtiyaç Kredileri		
1-12 ay (dahil) vadeli	75	150
1 yıl üzeri vadeli	75	150
Konut Kredileri		
İlk Konut	35	35
Diğer Konut	35	150

Kaynak: BDDK

Grafik IV.4.16: Kredi Riskine Esas Tutardaki Kalemlerin Risk Ağırlıklarına Göre Dağılımı (% , Standart Yaklaşım)

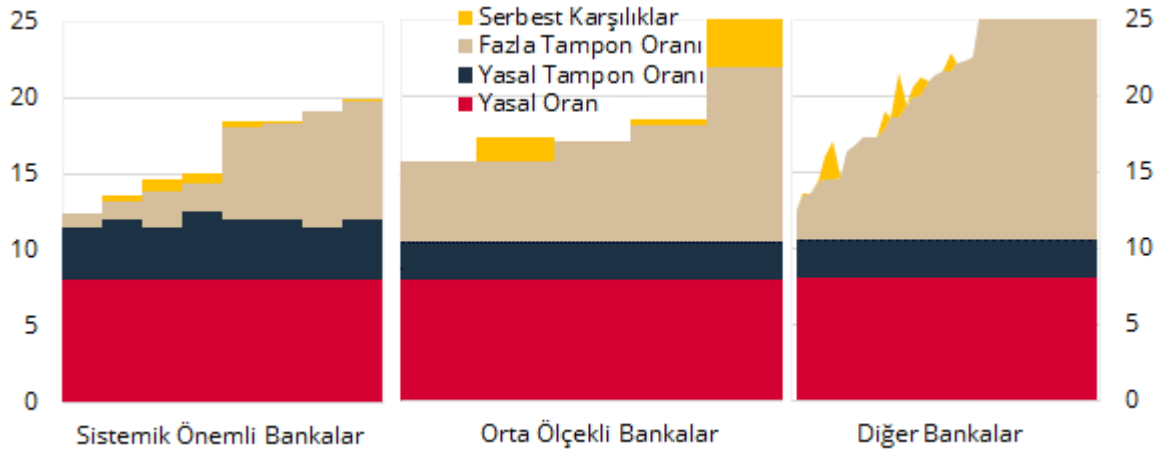
Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 09.23

Yüksek sermaye tamponları bankaların önemli sağlıklı göstergelerinden biri olmaya devam etmektedir.

Sermaye tamponlarının tüm banka gruplarında yüksek seyretmesi ile ödenmiş sermaye ve kâr gibi kaliteli unsurların sermayeye katkısı, bankaların beklenmeyen kayıpları karşılama ve sistemik riski yönetme kapasitesinin bulunduğunu göstermektedir. Sermaye tamponlarının yanı sıra bankaların ihtiyari olarak ayırdığı serbest karşılıklar gerçekleşebilecek risklere karşı bankaların daha hazırlıklı olmalarını sağlamaktadır (Grafik IV.4.17).

Grafik IV.4.17: Sektörün Yasal Sermaye Oranları ve Fazla Sermaye Tamponları (%)

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: BDDK geçici önlemleri hariç SYR'ler kullanılmıştır. SYR'si yüzde 25'i aşan bankalar en sağdaki grafikte gösterilmemiştir.

Kısaltma Listesi

AB	Avrupa Birliği	K/M	Kredinin Mevduata Oranı
ABD	Amerika Birleşik Devletleri	KAP	Kamuyu Aydınlatma Platformu
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	KEA	Kur Etkisinden Arındırılmış
BDFK	Banka Dışı Finansal Kuruluşlar	KKB	Kredi Kayıt Bürosu
BES	Bireysel Emeklilik Sistemi	KKDF	Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
BIS	Uluslararası Ödemeler Bankası	KKM	Kur Korunmalı Mevduat
BİST	Borsa İstanbul	KMH	Kredili Mevduat Hesabı
BKK	Bireysel Kredi Kartları	KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
Bkz.	Bakınız	KYB	Kalkınma ve Yatırım Bankaları
BP	Baz Puan	KV	Kısa Vadeli
BSMV	Banka Sigorta Muamele Vergisi	LIBOR	Londra Bankalararası Faiz Oranı
CDS	Kredi Temerrüt Takası	LKO	Likidite Karşılama Oranı
DBS	Devlet Borçlanma Senetleri	MDC	Menkul Değer Cüzdanı
DDM	Döviz Dönüştümlü Mevduat	MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
DEK	Döviz Endeksli Krediler	MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
DTH	Döviz Tevdiat Hesapları	NFM	Net Faiz Marjı
EGM	Emeklilik Gözetim Merkezi	NHN	Net Hata ve Noksan
FAVÖK	Faiz Amortisman Vergi Öncesi Kâr	ODD	Otomotiv Distribütörleri Derneği
FGKO	Finansman Gideri Karşılama Oranı	OKS	Otomatik Katılım Sistemi
Fed	ABD Merkez Bankası	PMI	Satın Alma Yöneticileri Endeksi
FSB	Finansal İstikrar Kurulu	SAMEKS	Satınalma Müdürleri Endeksi
G20	Grup 20 Ülkeleri	SEDDK	Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı	SOFR	Teminatlı Gecelik Finansman Oranı
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler	Sol E.	Sol Eksen
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	SPK	Sermaye Piyasası Kuruluşu
GÜ	Gelişmiş Ülkeler	SÜE	Sanayi Üretim Endeksi
HO	Hareketli Ortalama	SYR	Sermaye Yeterlilik Rasyosu
HHO	Haftalık Hareketli Ortalama	TBB	Türkiye Bankalar Birliği
HMB	Hazine ve Maliye Bakanlığı	TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
IIF	Uluslararası Finans Enstitüsü		
IME	İnşaat Maliyet Endeksi		
IMF	Uluslararası Para Fonu		
İSO	İstanbul Sanayi Odası		

TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TGA	Tahsili Gecikmiş Alacak
TL	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	Üretici Fiyat Endeksi
VYŞ	Varlık Yönetim Şirketleri
YP	Yabancı Para
YPNGP	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu
ZK	Zorunlu Karşılık

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
İdare Merkezi
Hacı Bayram Mah., İstiklal Cd. No: 10 Ulus, 06050 Ankara,
Türkiye
www.tcmb.gov.tr
ISSN 1305-8576 (Çevrimiçi)